беларуская газэта. Заснаваная ў 1906 г. у Вільні. Адноўленая тамсама ў 1991 г. як штомесячнік. З 1 сакавіка 1996 г. выходзіць у Менску штотыднева

НАША НІВА

№ 18 (56)
22 ліпеня 1996 г.
панядзелак

выходзіць у панядзелкі

Другой дарогай

Абвастрэньне беларуска-расейскай любові паскорыла разьвіцьцё асаблівых адносінаў між Польшчай і Украінай

Падзеі апошняга часу высьвецілі тэндэнцыю на паглыбленьне супрацоўніцтва сярод суседніх з намі краінаў рэгіёну. Але нават на гэтым фоне збліжэньне Варшавы і Кіева (беручы пад увагу далёка не бясхмарную гісторыю адносінаў польскага і ўкраінскага народаў) апошнімі месяцамі ідзе надзвычай імкліва. Побач зь Беларусяй нараджаецца зьвяз краінаў, які здольны стаць моцным чыньнікам эўрапейскае палітыкі.

Сала важнейшае за банкі

7-8 чэрвеня ў замку Ланьцут у Польшчы адбылася чарговая сустрэча прэзыдэнтаў краінаў Цэнтральнае Эўропы, у якой бралі ўдзел прадстаўнікі Славеніі, Вугоршчыны, Аўстрыі, Чэхіі, Славаччыны, Польшчы й Нямеччыны, а таксама, у якасьці гасьцей, — прэзыдэнты Італіі (як кіраўнік краіны, што старшынствуе ў Эўразьвязе — EU) ды Ўкраіны.

Украіна апынулася ў ліку ўдзельнікаў саміту па праву запрошанай ад імя дзяржавы-гаспадыні. Такі госьць на цэнтральнаэўрапейскай сустрэчы можа быць толькі адзін. Таму кожны раз вакол кандыдатуры госьця ўзьнікаюць актыўныя закулісныя дэбаты. Кіраўнікі EU, Аўстрыі ды Італіі імкнуліся ажыцьцявіць даўна распрацаваны плян паступовага прыцягненьня ў эўрапейскія інтэграцыйныя працэсы Швэйцарыі, і таму падчас падрыхтоўкі да гэтага спатканьня настойвалі на запрашэньні Бэрну. Варшава ад самага пачатку падтрымвала варыянт Кіева. Можна меркаваць, што польская пазыцыя выглядала больш выйгрышна дзякуючы «углублению интеграции» паміж Беларусяй і Расеяй, якая выклікала ў цэнтральнаэўрапейскіх рэспублік (найперш з-за вайсковага аспэкту гэтага збліжэньня) немалыя турботы.

Прэзыдэнт Украіны скарыстаў саміт як трыбуну для абвяшчэньня сваёй зьнешнепалітычнай стратэгіі. У прыватнасьці Л.Кучма заявіў, што хацеў бы бачыць ва Ўкраіне мост паміж EU, NATO і Ўсходам. «Спрыяць бясьпецы Ўкраіны — гэта азначае спрыяць бясьпецы Эўропы», — сказаў Кучма, падкрэсьліваючы, што Ўкраіна — гэта нэўтральная дзяржава, якая шукае ўласны шлях. Прэзыдэнт А.Квасьнеўскі ў адказ заявіў, што Польшча й надалей будзе падтрымоўваць Украіну ў яе эўрапейскіх памкненьнях.

Галоўны вынік ланьцуцкай сустрэчы кіраўнікоў — згода дзевяці прэзыдэнтаў падтрымліваць дзеяньні, скіраваныя на паляпшэньне эўрапейскіх структураў.

«Мы ня пойдзем шляхам Беларусі ў мінулае»

Разьвіцьцём украінска-польскага ўзаемаразуменьня ў Ланьцуце стаў афіцыйны візыт прэзыдэнта Ўкраіны ў Рэч Паспалітую, які адбыўся 26-27 чэрвеня.

Воплескамі сустрэлі дэлегаты польскага Сойму тую частку прамовы ўкраінскага Прэзыдэнта, дзе ён прыгадаў словы Юзафа Пілсудзкага: «Безь незалежнай Украіны ня можа быць незалежнай Польшчы». Візыт Л.Кучмы высока ацанілі афіцыйныя польскія палітыкі, грамадзкія дзеячы й аглядальнікі СМІ.

Працяг на старонцы 4.

Аўгуст III, мастак А. Манькі

Шмат якія пэрсанажы беларускай гісторыі вельмі нагадваюць кіраўнікоў найноўшага часу. У артыкуле "Гісторыя і параўнаньні" Валянцін Калнін праводзіць паралелі паміж асобамі XVIII ст. і Брэжневым, Гарбачовым, Лукашэнкам, іх палітыкай і палітычнай сытуацыяй у краіне ды вакол яе.

"Маю ўвагу засяродзіў твар, нават ня столькі сам твар, колькі... бровы — чорныя, густыя, кантрасна адцененыя моцна асьветленым лобам і пышнай белай пярукай. Нешта блізкае й знаёмае? Так, так, наш незабыўны Леанід Ільліч! — піша В.Калнін. — Усе падзеі невядомага XVIII ст. склаліся ў лягічны, асацыятыўны лад. Усё, ці амаль усё супадала са зрухамі нашых апошніх дзесяцігодзьдзяў, толькі ў іншым тэмпе і вымярэньні: саксонскі пэрыяд — брэжневізм, часы Панятоўскага — гарбачоўшчына..."

"Геранім Радзівілу наканавалася ў сьне, што ён стане каралём. У адным з падарожжаў гэтае прароцтва пацьвердзіла яму варажбітка на картах: каралём ён зробіцца з дапамогай Масквы, але будзе панаваць нядоўга, зьняты з трону той жа Масквой, зь якой будзе біцца; мае памерці за мяжой, сярод чужых".

Старонка 13.

Прэзыдэнт прыручае культуру

У Беларусі паступова сасьпяваюць умовы для новага канфармізму — неакрэсьленая нацыянальная інтэлігенцыя адчувае ўсё менш маральных ды іншых перашкодаў для супрацоўніцтва з рэжымам. Па-першае, гэта тлумачыцца паслабленьнем нацыянальна-дэмакратычнай апазыцыі, па-другое, прысваеньнем А.Лукашэнкам дзяржаўніцкай ідэалёгіі. Падрабязна пра гэта — у артыкуле "Мутацыі рэжыму" на старонцы 2.

навіны 1-м сказам

27 ЛІПЕНЯ прадстаўнікі ўсіх дэмакратычных арганізацыяў краіны зьбяруцца ў 10.30 у Менску на рагу пр. Францішка Скарыны і вул. Янкі Купалы, каб дэманстрацыяй і мітынгам адзначыць Дзень Незалежнасьці.

АЛІМПІЯДА. У амэрыканскім горадзе Атлянта легендарны баксёр Махамэд Алі запаліў алімпійскі агонь — знак пачатку XXVI летніх алімпійскіх гульняў, у якіх бяруць удзел 10 тыс. спартоўцаў з 197 краінаў.

СПРАВА АДАМОВІЧА. Як паведаміў карэспандэнту "НН" адвакат Славаміра Адамовіча, справа паэта, арыштаванага КГБ за верш "Убей президента", неўзабаве будзе перададзена ў Вярхоўны Суд. Паэта будуць судзіць як дзяржаўнага злачынцу.

ЗЛАЧЫННАСЬЦЬ. У 1 паўгодзьдзі сёлета ў Польшчы зьдзейсьнена 412 тыс. злачынстваў, што на 52 тыс. менш, чым за такі самы пэрыяд летась, — паведаміў на прэс-канфэрэнцыі міністар унутраных справаў краіны З.Семянткоўскі.

КАТАСТРОФА. 230 чалавек згінулі ў катастрофе самалёта "Боінг 747" амэрыканскай авіякампаніі TWA, які выбухнуў над акіянам у 60 мілях ад берагу неўзабаве пасьля ўзьлёту.

СПРАВА РАМАШЭЎСКАГА. У пятніцу Ленінскі суд Менску прысудзіў віцэ-прэзыдэнта беларускай Партыі аматараў піва Андрэя Рамашэўскага да двух гадоў зьняволеньня ўмоўна з выпрабавальным тэрмінам на адзін год. (Больш падрабязна — на старонцы 2)

РАДУЕЎ. Чачэнскі палявы камандзір Салман Радуеў, які ў сакавіку нібыта загінуў, у мінулы чацьвер правёў прэсавую канфэрэнцыю ў адной зь вёсак на поўдні Чачэніі, дзе паведаміў, што прывёз для працягу барацьбы грошы ды 10 партатыўных ракетных комплексаў "Стынгер", а таксама пакляўся Алахам, што Джахар Дудаеў таксама жывы.

КАРАДЖЫЧ. Саступаючы пагрозам міжнароднай супольнасьці накласьці эканамічныя санкцыі на Сэрбію, кіраўнік басьнійскіх сэрбаў Караджыч пагадзіўся скласьці зь сябе ўсе палітычныя і грамадзкія пасады ды не зьяўляцца болей на публіцы і ў сродках масавай інфармацыі.

РАДЗІВОНАЎ. Расейскі генэрал Радзівонаў, які за Гарбачовым камандаваў крывавым разгонам дэманстрацыі ў Тбілісі, калі п'яныя дэсантнікі крышылі галовы людзей сапёрнымі рыдлёўкамі, з падачы генэрала Лебедзя прызначаны міністрам абароны Расеі.

ЛЕТА. Наступны нумар "Нашай Нівы" выйдзе 5 жніўня.

100 твораў мастацтва XX стагодзьдзя

Лявон [illegible]. Без назвы. 1986. 280x400, алей, палатно

Напярэдадні новага тысячагодзьдзя аддзел мастацтва "Нашай Нівы" падводзіць свае вынікі. З нумару ў нумар мы будзем друкаваць выяву аднаго з ста найвыдатнейшых твораў беларускага мастацтва XX стагодзьдзя разам з тэкстам — спробаю пераацэнкі савецкіх стэрэатыпаў. Сёньня — уводны артыкул гэтай сэрыі.

Старонка 16.

Мутацыі рэжыму

Зьмены прадказваліся. Не вялося пра ўнутраную трансфармацыю, пра пошук нейкага балянсу. Але ў рэалізацыі самых абсурдных памкненьняў рэжым зайшоў надта далёка, паставіўшы пад пагрозу сваё далейшае існаваньне.

Ужо й крамлёўская брама зачынілася — да гэтага прывяла арыентацыя на перамогу Зюганава і ўезд у Крэмаль Лебедзя. Пры састарэлым прэзыдэнце Расеі стаўкі Лебедзя павялічыліся, і ён ужо ня пусьціць менскага "аб'ядняльніка" на пэрспэктыўна-вакантнае месца. І праграма, і рыторыка для савецкага чалавека ў Лебедзя больш моцная, чым у А.Лукашэнкі. Посьпехі ў інтэграцыі з Расеяй пры адначасовым правядзеньні антыельцынскай палітыкі вельмі вялікія — ў той жа дзень, калі Старшыня Дзярждумы заяўляе ў Менску, што "беларусы й расейцы перасталі быць іншаземцамі", зьяўляюцца паведамленьні ў беларускім друку пра ўвядзеньне Расеяй мытных пошлінаў на імпартаваныя зь Беларусі аўтамабілі.

Нейкія незразумелыя для рэжыму рэчы пачалі адбывацца ўнутры краіны. На менскіх вуліцах ажыў асфальт. Больш жорсткія паводзіны даюць адваротны эфэкт, а ўсе лёзунгі пераўтвараюцца ў труху. Панслявістычныя лёзунгі сталі ўспрымаюцца як траскатня, іхні далейшы лёс — павольнае перацяканьне ў новую дзяржаўную дактрыну ў якасьці маласначнай фразэалёгіі.

Дзе тыя дарадцы, што нараілі Аляксандру Лукашэнку палітыку апошніх шасьці месяцаў? Бліжэйшым часам мы станем сьведкамі адставак ды накіраваньня ў новыя беларускія пасольствы былых уплывовых палітыкаў. Ужо ў суботнім нумары "Советской Белоруссии" — друкаванага органа Адміністрацыі прэзыдэнта, у рэдакцыйным артыкуле можна было прачытаць: «Цяпер відавочна, што, расчараваўшыся ў "маладых інтэлектуалах" А.Р.Лукашэнка напэўна памыліўся і ў многіх "выпрабаваных кадрах", якіх вымушаны быў запрасіць у адміністрацыю і ўрад, каб запоўніць вакуум».

І вось, каб самазахавацца, рэжым прымае канцэпцыю дзяржаўнасьці. Маючы абмежаваньні ў экстэнсіўным пашырэньні, даводзіцца адстойваць ужо захопленую тэрыторыю. Гэта менавіта мутацыя зьнешняй формы, інфраструктуры, прапагандысцкай тэрміналёгіі. Мутацыя таго аморфнага дзяржаўнага мэханізму, у якім існуе толькі адзін стрыжань — улада аднаго чалавека.

Што ж будзе заўтра, калі на службе рэжыму апынецца палова нашых знаёмых? А беларускі антураж ужо патрабуецца, ужо каштоўны. Пяцідзесяцігодьдзе Ўладзімера Някляева раптам стала прадметам увагі з боку адміністрацыі прэзыдэнта.

Цяпер шмат у чым робіцца зразумелым сацыял-дэмакратычны сюжэт. Лідары Грамады неаднаразова выказвалі жаданьне супрацоўніцтва з рэжымам. Была створана адпаведная ідэалягічная база такога супрацоўніцтва — Мікола Статкевіч неаднаразова ў сваіх інтэрвію, у тым ліку для "НН", казаў, што "пры іншых абставінах ён (А.Лукашэнка) мог быць нацыяналістам". Наколькі я разумею сувязь паміж ідэалягічнымі пастулятамі й палітычнай тактыкай, то, мне здаецца, што такі выбар А.Лукашэнкі на карысьць нацыяналізму ў якасьці тактыкі быў бы гістарычнаю паразаю нацыяналізму на гэтым этапе. Фраза "Гэты чалавек дамагаецца толькі ўлады" — зямная мэтафара інфэрнальнасьці.

Да апошняга часу нацыянальная ідэалёгія грунтавалася на лёзунгах дзяржаўнасьці. Цяпер рэжым робіць на карысьць дзяржаўнасьці свой выбар. Ахоўваючы прынцып дзяржаўнасьці, шмат якія прадстаўнікі беларускага грамадзтва гатовыя прымірыцца з рэжымам. Некаторыя, як сацыял-дэмакраты, спадзяюцца быць найхітрэйшымі.

Але няўжо мы — тыя, хто мае справу з вольным беларускім словам, хто прадукуе беларускую гуманістыку, хто цэніць ня толькі катэгорыю дзяржавы, але й беларускага грамадзтва, гатовыя задаволіцца ранейшай тэзаю "Абы дзяржава!" Няўжо мы зьмірымся з выродлівым вобразам гэтае дзяржавы, зь яе аўтарытарызмам і антыэстэтычнасьцю.

Такім чынам паўстае праблема мадэрнізацыі нацыянальнай ідэалёгіі. Беларуская думка павінна ацаніць рэаліі й прыўнесьці новыя ці ажывіць старыя базавыя прынцыпы беларускага сьветапогляду. Гэты сьветапогляд павінен патрабаваць ад беларускай дзяржавы павагі да фундамэнтальных правоў грамадзянаў, эўрапейскага выбару, адмовы ад разбуральнай эстэтыкі.

Алег Дзярновіч

НАША НІВА

"Наша Ніва"
незалежны тыднёвік

заснаваны ў 1906,
адноўлены ў 1991
заснавальнік і выдавец Павал Жук
рэдактар Сяргей Дубавец
адказны сакратар Алег Дзярновіч
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
навіны Уладзімер Бараніч
рэдактар дадатку "Інфарматар" Андрэй Лапцёнак
макет Віктар Корзун
дызайн і вёрстка Лявон Раманчык
набор Тацяна Чуйвід
стыль і карэктура Антон Кузьміч
пры ўдзеле Сяргея Шупы
прадстаўнік рэдакцыі ў Гомелі Зьміцер Бартосік (тэл. 56-94-36)
АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ
220123 Менск, а/с 71
Тэл./факс 239-78-49
Падпісны індэкс 63125

Н а т а л ь л я   Б а б і н а

Ты, як і я...

Ты, як і я, уважаеш, што зьява сьветабудовы, якая абазначаецца словам "справядлівасьць" — існуе. Ты амаль увесь сьвет пабачыў на свае вочы — а я днямі выпраўляюся ў Львоў. Ты, як і я, танцуеш падэспань з бабуляй у Заказанцы. Ты, як і я, спэцыяліст па болю: мы з табой, бадай, ведаем усе ягоныя гатункі. Амаль адразу пасьля таго, як мы навучыліся чытаць ды пісаць па-расейску, боль ужо не пакідаў нас. Ты адчуваў боль, калі зямлю — пасаг тваёй бабулі — аддалі пад дачы ваенным будаўнікам. Боль біўся ў табе, калі я казала: наш народ вымірае — мы апошнія з заказанцаў — мы крочым да эміграцыі ў шызафрэнію або гарэлку. А потым боль дасягнуў верху: воляю лёсу ты, як і я, трапіў у Бараўляны і пабачыў надпіс на дзьвярох: "Дзіцячае анкалягічнае аддзяленьне". І пачуў плач. Пасьля гэтага боль ад гумовай палкі ды рэзь уваччу ад газу, пэўна, падаліся табе не такімі ўжо й моцнымі.

Твой дзед, як і мой, меў гарачы нораў, і ў спрэчках перш заўсёды хапаўся за вілы, а ўжо потым разьбіраўся, што да чаго. Куды, на якія старонкі пераліўся гэты імпэт, дзе ён дзеўся ў цябе і ў мяне? Ты, як і я, кажаш "прабачце", калі цябе выпадкам штурхануць у мэтро.

Ты, як і я, шукаеш раю, наперад ведаючы вынік пошукаў.

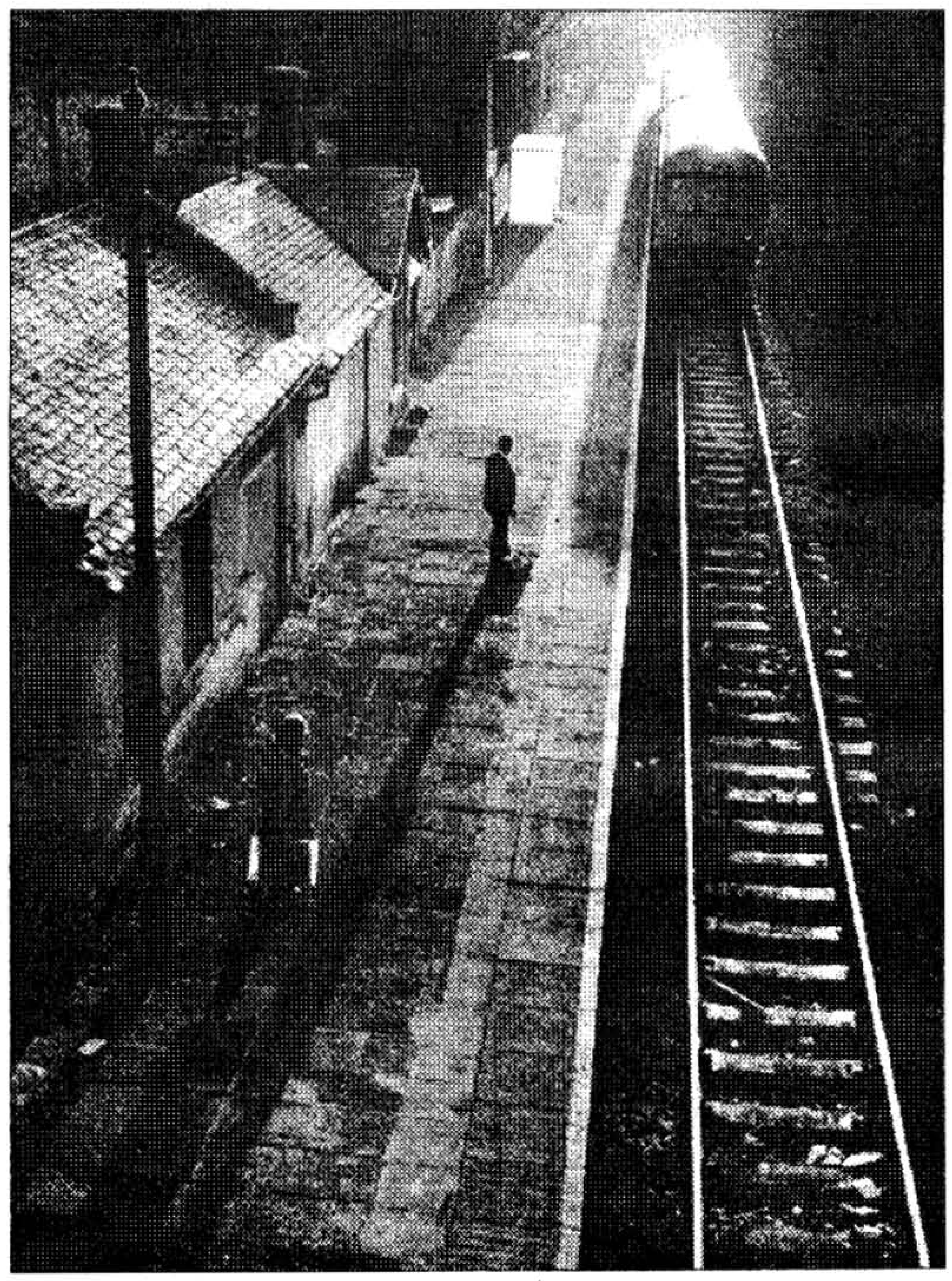
Браце мой, дзе тыя вілы, за якія нам трэба хапацца зараз?

Ты гаворыш: кожны мае рабіць сваю справу; жыць паводле сумленьня; быць шчасьлівым. А я кажу: хіба ў 33-м годзе ў Нямеччыне мала было сумленных прафэсіяналаў? А ў 45-м у Польшчы, Вугоршчыне, Баўгарыі?

Паўстае фашызм; гэтыя камякі гною ўваўсую вылятаюць з радыё ды з газэтаў — што прэзыдэнту мала ўлады, мала часу... Дзе тыя вілы, браце? Ты, як і я, ведаеш, што калі справа тычыцца ўлады, вынікі "галасаваньняў" падтасоўваюцца.

Мяне, як і цябе, не пакідае ўражаньне, што мы павінны зрабіць нейкі звышвысілак — перайсьці з абароны ў наступ, перахапіць ініцыятыву, прапічыць дзеяньні на сем хадоў наперад — называй гэта як хочаш, толькі скажы, ЯКІ гэта мусіць быць звышвысілак? У якім напрамку? Дзе яны, вілы нашага дзеда? Калі іх ня знойдзецца пад рукой, то, не пакідае мяне ўражаньне, ужо восеньню мы наўрад ці зможам рабіць сваю справу, жыць паводле сумленьня, быць шчасьлівымі...

Ты, як і я, хочаш дзейнічаць, каб фашызм у Беларусі не паўстаў. Ці скажаш мне, як? Я табе гэтага сказаць не магу.

Гістарычны рарытэт

У мінулую пятніцу быў вынесены першы прысуд сярод шэрагу палітычных справаў найноўшай беларускай гісторыі. Віцэ-прэзыдэнт беларускай Партыі Аматараў Піва Андрэй Рамашэўскі быў асуджаны на два гады зьняволеньня з адтэрміноўкай выкананьня прысуду выпрабавальным тэрмінам у адзін год, паводле артыкула 201-2 крымінальнага кодэксу Беларусі — злоснае хуліганства.

А.Рамашэўскі — адзін зь лідараў немалой часткі той менскай моладзі, якая гэтай вясной "выйшла на барыкады". Ён быў асуджаны за "асаблівы цынізм", які выявіўся ў тым, што "24 траўня 1995 году начапіў сьцяг БССР на будынак грамадзкай прыбіральні".

Сам па сабе суд меў некалькі адметных момантаў. Судзьдзя, напрыклад, папярэдзіў усіх, што ЛЮБОЕ дзеяньне прысутных у залі можа быць расцэненае як непавага да суда. Таму, пасьля таго, як ён выгнаў аднаго хлопца за тое, што той моўчкі пасьміхаўся, заля досыць сур'ёзна ўспрыняла пагрозу аб магчымасьці арышту ўсіх прысутных на 15 сутак.

Былі й вясёлыя моманты. Напрыклад, сьведка Вяроўкін запатрабаваў для сябе перакладчыка, які ўрэшце даперакладаўся да таго, што пытаньне "ці прымае сьведка склад суда, і ці не жадае ён якіх-кольвек заменаў?" пераклаў як "ці падабаецца Вам асабіста судзьдзя?" Зрэшты, сам працэс я б акрэсьліў як хрэстаматыйна-савецкі. Судзьдзі й пракурор увесь час спрабавалі зрабіць зь сьведкаў шкадлівых шкаляроў, і асаблівы акцэнт пры гэтым рабілі на маральна-ПАЛІТЫЧНЫ аспэкт здарэньня.

Напрыканцы працэсу суд патлумачыў прававыя падставы для вынясеньня такога жорсткага, ў параўнаньні з ўчынкам Рамашэўскага, прысуду. Высьветлілася, што зачапіўшы сьцяг БССР на будынак грамадзкай прыбіральні, Андрэй Рамашэўскі ў цынічнай форме абразіў нацыянальныя пачуцьці вялікай часткі беларускіх грамадзянаў, паколькі "сярпасты-малаткасты" зьяўляецца неад'емнай часткай беларускай гісторыі. За зачапленьне якіх яшчэ "неад'емных частак беларускай гісторыі" можна быць асуджаным паводле крымінальнага кодэксу РБ? Пэўна, мін'юст мусіць выдаць адмысловы сьпіс сваіх асабістых гістарычных рарытэтаў. Інакш неўзабаве здарыцца, што вымавіўшы публічна "Сталін — кат", любы грамадзянін зможа зарабіць свой тэрмін у вязьніцы.

Севярын Квяткоўскі

П о ш т а

Шаноўная рэдакцыя!

Я, як сталы падпісчык Вашае газэты ад самага пачатку, зь вялікім задавальненьнем прачытаў у апошнім нумары матэрыял А.Сідарэвіча пад назовам "Нельга быць адначасова стопрацэнтным лібэралам і сацыял-дэмакратам".

На гэта я магу адказаць коратка, адным сказам. Таксама нельга адначасова быць стопрацэнтным сацыялістам (і марксістам) і сацыял-дэмакратам. Бо сп. Сідарэвіч неаднаразова называў сябе сацыялістам і марксістам і яго тытанічная праца па зьнішчэньні сёньняшняй Грамады цалкам зразумелая. Аднак справа яшчэ далёка ня скончаная, і я прашу Вас азнаёміць чытачоў "Нашай Нівы", якія пільна сочаць за падзеямі ў БСДГ, з апошнімі дакумэнтамі Фракцыі па захаваньні Грамады.

З павагай, Ваш чытач і падпісчык
Алег Трусаў

Ад рэдакцыі: Мы гатовыя пазнаёміць са зьместам дзейнасьці Фракцыі, але ў газэтным жанры (гутарка, артыкул і г.д.); дакумэнты публікуюцца ў "НН" толькі як ілюстрацыі, у якіх форма раўназначная зьместу або важнейшая за яго.

Сяргей Шупа

Шупаў дзёньнік

Гадоў пятнаццаць таму, гасьцюючы ў адной сям'і, я пазнаёміўся зь дзяўчынай, якая, назваўшы сваё імя, дадала: "З Дэмакратычнага Кітаю". Я мала звярнуў увагу на гэты не адразу мне тады зразумелы дадатак, аднак мяне ўразілі гонар і спакойная годнасьць, зь якімі былі вымаўленыя гэтыя словы...

Ідыятызм сёньняшняй беларускай сытуацыі ў тым, што якія б выбары, рэфэрэндумы, апытаньні, рэйтынгі ні праводзіліся — усё адно пераможа Лукашэнка. Ягоная большасьць і нашая меншасьць сёньня — два розныя палітычныя целы, фактычна дзьве нацыі ў межах аднаго этнасу.

Ідэальная Ўтопія ў такой сытуацыі — дзьве дзяржавы. Іхныя палітычныя, эканамічныя, сацыяльныя, культурныя контуры мы ўсе сабе цудоўна ўяўляем. Абмежаваньне адно — ґеаграфічнае. Вось жа і застаецца з зайздрасьцю й пяшчотай летуцець аб далёкім і шчымліва-родным Тайвані.

***

У перадрукаваным калісь "НН" інтэрвію ізраільскі пісьменьнік Амос Оз, сярод іншых парадаксальных развагаў, выказаў меркаваньне, што вынаходнік газавых камэраў быў без сумневу паэтам і майстрам сьмелых мэтафараў.

Нядаўна ў адной газэце, здаецца, "Народнай Волі", мне трапілася маленькая нататка аб тым, што аўтарам ідэі пераабсталяваньня хлебных фургонаў пад сьмяротныя камэры з выхлапам унутры быў нехта Бэрг, супрацоўнік савецкіх карных органаў.

Калі тут усе этнічныя канцы сыходзяцца (што, зрэшты, яшчэ ня факт), дык інфэрнальнасьць такой іроніі гісторыі прымушае забыцца пра ўсе "-ізмы"...

***

Двойчы за апошні час мяне дзіўна і няўтульна ўражвала адчуваньне дотыку гісторыі, пульсу часавай пятлі.

Першы раз, чытаючы лісты Тамаша Грыба, заўважыў, што перапэцкаў рукі *ягоным* атрамантам.

Другі раз, калі сярод асабістых дакумэнтаў у справе Антона Луцкевіча з архіваў КГБ — пашпарта, вайсковай кніжкі і іншых "парафэрналіяў" арыштаванай асобы — знайшоў маленькі пакецік з акуратна ўпакаванай пасмачкай цёмных валасоў...

***

Швэйцарыя, мабыць, як самая "неэтнічная" краіна Эўропы, як магнітам цягнула да сябе тых, каму было занадта цесна ў сваёй бацькаўшчыне. Там, між іншага, пражылі апошнія хвіліны і знайшлі вечны спачын Джойс, Набокаў, Борхес.

А нейкі час у 1917 годзе ў Цюрыху жылі адначасна (дадаіст) Трыстан Цара, Джэймс Джойс і ня меншы авангардыст Уладзімір "Ленін". Усю гэтую вясёлую кампанію драматург Стопард усадзіў у сваю п'есу Travesties, пра што я даведаўся ў кнізе Жыльбэра Адэра, якую на мінулым тыдні атрымаў ад Мэвы Маран.

Зьміцер Бартосік

Выхад у горад

Пляж закрыты! Эпідэмія сыфілісу. Гэтая навіна, напэўна, застанецца сёлета галоўнай навіной сэзону. Быццам больш жахлівай зьявы для Гомеля гэтым летам не было. Насамрэч аказалася — ніякім сыфілісам і ня пахла. Але кепскае надвор'е — занадта дробная нагода для гомельца, каб пазбавіцца адзінага прыдатнага летам занятку.

"Адсячыце ад Гомеля парк, і што тут застанецца?" — самы важкі й найбольш распаўсюджаны аргумэнт у неаматараў гэтага гораду ў размовах аб ягонай нястаннасьці. А застанецца пляж. Аб'ект, быццам, не турыстычны, але ня менш, а летам нават больш значны для гомельцаў, чым уся астатняя, "адсечаная" ракою частка. У параўнаньні зь іншымі абласнымі цэнтрамі Гомель стаіць на самай "несур'ёзнай" рацэ. Пазбаўлены нёманскай легендарнасьці, не разбэшчаны дзьвінскім касмапалітызмам, не абцяжараны стратэгічнасьцю Буга ды амаль незаўважны на мапе ў цені Дняпра, Сож для сваіх абітальнікаў, здаецца, непараўнальна даражэйшы за ўсе іншыя "артэрыі" для сваіх. Хоць незразумелая цяга гомельцаў ганарыцца сваёй другаснасьцю (другі горад рэспублікі, другі — невядома, праўда, дзе першы — паводле прыгажосьці парк і г.д.) і тут знайшла сабе глебу, зрабіўшы Сож "другой паводле чысьціні" ракою ў Эўропе (хто першы? — няважна). І гэта нават тады, калі паняцьце Эўропы на нашую зямлю ў нашых галовах яшчэ не распаўсюджвалася. Вадзе ж было чамусьці зроблена гэткае выключэньне. Справа тут, мне думаецца, у тым, што пляж для гомельцаў і быў той нянаскаю Эўропай. З блакітнаю вадою, жоўтым пяском і безьліччу загарэлых прыгажуняў. Толькі тут, мне падаецца, як нідзе ў Беларусі, Жыцьцё й пачыналася разам з пачаткам купальнага сэзону. І раптам гэтага жыцьця ня стала. Без патрэбы аказаліся схаваныя пад кашулямі трыцэпсы. Няма каму "зацаніць" лілёвыя выгіны таліі. І вымушаныя тырчаць амаль усё лета па той бок Сожа гомельцы прыдумалі нейкі сыфіліс. Але не ўлічылі што другім местам паводле колькасьці захворваньняў на яго Гомелю ня стаць ні ў Сьвеце, ні, на жаль, у Эўропе.

***

Вядома, любы больш-менш прыстойны горад павінен мець розныя "зачараваныя месцы". Але пры чым тут я? Які ўжо раз я губляю валоданьне сабой ды машынай на рагу Савецкай ды Сялянскай. Усе мае аварыі ды паломкі адбыліся на гэтым "бярмуцкім" маім трохкутніку. І набліжаючыся да яго ў чарговы раз, я заўсёды сьцінаюся. І калі на гэтым павароце з машыны, што ішла наперадзе вывальваецца фірмовы нататнік, я ўжо ведаю — для каго гэты сюрпрыз. З пакорлівасьцю асуджанага я тармажу, каб падняць гэта й на "Запарожцы" паляцець наўздагон за той няшчаснай "Нівою". Пад недаўменны погляд майго прыяцеля й вядучага самай папулярнай перадачы на гомельскім ТБ "Відэа-тайм" Косьці Вараб'ёва, каб аддаць гэты чортаў нататнік разам з пяцьцю мільёнамі наскіх грошай у ім. І ў працэсе пагоні я разумею, што грошы мне ой як патрэбны. І што яны так проста з аўто не вывальваюца. Але, каб жа яны валіліся дзе-небудзь у іншым месцы. Я б тады і з Косьцем падзяліўся. І сябе б падтрымаў. А так, колькі б там ні ляжала, я ўсё ж даганю тых на "Ніве". Бандыцкія морды, незадаволеныя пагляды, стрыманая падзяка, ад якой ну ніякай радасьці.

— Ты калі-небудзь бачыў фільм "Тупы й яшчэ тупейшы"? —спытаў Вараб'ёў.

— Не. Але хто з нас тупейшы здагадваюся.

Дзякуй богу, ён усё ж паверыў у маю крыштальную чэснасьць. А я праз дзень пабіў аб нейкі грузавік сваё лабавое шкло.

***

Ня кожны дзень у Гомелі нараджаюцца ці адраджаюцца газэты. Ды яшчэ адразу дзьве. Адразу ва ўсіх шапіках кідаецца ў вочы сваёй стракатасьцю "полезный хронологический еженедельник ДЖЕМ". Можа я сьпяшаюся, але ўжо можна (і даўно хочацца) казаць пра зьяўленьне нармальнай гарадзкой газэты. Дзе ўся інфармацыя была б цікавая перш за ўсё жыхарам гэтага гораду. Да "Джэму", мне здаецца, так блізка да гэтай звышзадачы яшчэ ніводнае гомельскае выданьне не падыходзіла. Першы нумар сваёй усеахопнасьцю — ад рэцэптаў да гараскопаў — ды дарагім дызайнам нагадвае "Інфарматар "НН" гарадзкога маштабу зь няслабай, падмацаванай блёкам уласных тэкстаў, прэтэнзіяй на газэту. І як жа мёртва выглядае на фоне "Джэма" ачунялы праз паўгода фінансавай комы колішні рупар дэмакратычнага гарсавету тыднёвік "Гомельские ведомости". Новы рэдактар вырашыў заваяваць чытача двума неаспрэчнымі казырамі гомельскага газэтнага рынку. Расейскай моваю ва ўсім ды тэлепраграмаю "зь "Нірэяй" (мясцовы тэлеканал), вольную ад "Нірэі" плошчу забіўшы "гарачанькімі" матэрыяльчыкамі кшталту "Почетные грамоты — ветеранам" на паўпаласы. Але казыры, на жаль, ужо даўно бітыя больш удалымі й талковымі гульцамі. "Телепанорамой", напрыклад, якая за тыя ж паўгады нарасьціла наклад ад трох да сарака тысяч асобнікаў. Беларускай газэты ў Гомелі няма. Яна пакуль высьпявае ў вольналюбных гомельскіх галовах.

Ганна Матусэвіч

Койданаўскі дыярыюш

9.07. Жанчыне самой прыродай наканавана быць у сярэдзіне жыцьця, у эпіцэнтры падзеяў. Успомнім хоць бы клясычную купалаўскую "Паўлінку". Усё круціцца каля яе, і ўрэшце ўсё атрымоўваецца так, як хоча яна, маладая, вольная жанчына.

Вельмі істотна знайсьці раўнавагу, заняць "залатую сярэдзінку" паміж выказьнікамі свабоднай волі і выказьнікамі ідэі Бога. Так, як і ў сям'і, каб былі згода, каханьне, узаемаразуменьне. Сымбалічна можна сказаць, што дзеткі — гэта носьбіты ідэі Бога. (Такія мілыя анёлкі. Ці пасварысься на іх, ці пахваліш — усё стрываюць моўчкі, пакорна і толькі па іхніх тварыках-люстэрках убачыш, што зрабіла нешта ня так.) Мужчыны — носьбіты ідэі свабоднай волі. (Пойдуць, не разьбіраючы дарогі, напралом. Такія самаўпэўненыя, што ім "не патрэбна сустрэча з анёлам, тым болей пракорам". А пасьля ж будуць плакацца, што "я слабы, з атручанай душой, брудны гад, скалечаны, нікчэмны"... І гэта я сказала між іншым, не каб збэсьціць Адама Глёбуса, а каб падняць яго вышэй.)

Свабодная воля павінна быць выяўлена, бо хто ж за нас будзе будаваць Храм чалавечы? Але ж і Космас трэба слухаць, інакш можна праваліцца ў прорву, зь якой ня вылезеш. І вось тут панавальная роля належыць жанчыне, як больш далікатнай і больш набліжанай да прыроды істоце, хоць безумоўна ўсе роўныя перад Богам. Патрэбна толькі не бязглуздае спаборніцтва, а разумнае супрацоўніцтва.

10.07. Цікава назіраць за самой сабой, як зьяўляюцца на сьвет думкі. І не заўсёды можна вызначыць, ці думка прыйшла (прыляцела, стрэліла) аднекуль з Прасторы, ці яна зарадзілася ўва мне самой. Бывае стан бяздумнасьці, як стан мэтавага дзеяньня, бываюць пакутлівыя роды думак, было й Азарэньне...

11.07. Важна вызначыць у сваім дзіцяці асаблівую схільнасьць да нечага, угадаць мэту, зь якой дзіця зьяўляецца на сьвет, і непрыкметна шліфаваць гэтую грань алмаза — усталёўваць лёс.

Ня ведаю, што будзе з маіх дзяцей. Пакуль жа відаць, што Віталік едзе на шчасьці, Веранічка — на снасьці, а Міколка, здаецца, і на тым і на другім. Змог жа ён уратаваць сваё маленечкае пульхнае прызямляльнае месца ад бацькавай дзягі высокай не па ўзросту думкай, якую Віталік пасьля зарыфмаваў у вершы: "Не даруеш, тата, мне — табе й Божанька не даруе".

12.07. Усё неба быццам цяжкімі кратамі наніцавана-заслонена шэрымі хмарамі. На зямлі цёмна й душна, бы ў магіле. І толькі дзесь глыбока з грудзей, бы з-пад зямных нетраў, выбіваецца, пульсуе тоненькі струменьчык Сьвятла. Буду разьдзьмухваць яго, працярэбліваць дарогу цераз хамства й чэрствасьць, бо што зьвяжам на зямлі, тое й на Небе будзе зьвязана.

Андранік Антанян

Туды й назад

Я доўга вагаўся. Нават манэтку кінуў — ехаць ці ня ехаць. Было два варыянты працягу дня — або зьехаць у Менск, або пайсьці на сустрэчу з Чэславам Мілашам, Тамасам Венцлавам ды Яўгеніем Рэйнам. Манэта абрала дарогу. Від траспарту —аўтобус.

Ля вакзалу набыў дзьве бутэлькі піва. Тую, што на мяне глядзела, выпіў адразу. Другую паклаў у заплечнік. У касе квіткоў ужо не было. Затое ў кіроўцы яны былі. Забраўся, сеў, прыладкаваўся заснуць... Не атрымалася. Бо Вільня — горад маленькі. У аўтобус зайшоў Ю.Ш. Раней ён пастаянна сядзеў у Вільні, пісаў сваю дысэртацыю. Цяпер сядзіць у Менску — піша артыкулы ў "Беларускім рынку" ці каля таго. Назвы газэт, як правіла, ні пра што ня кажуць. Піша артыкулы-прасьціны. Кажа, што за гэта яму добра плоцяць. Усю дарогу я вымушаны быў яго слухаць. Пра дысэртацыю, ягоную тэорыю пра носьбітаў магілёўскай мэнтальнасьці з шырока вядомымі прыкладамі. Як і два гады таму, ён казаў пра нэапратэстантаў, якія ўсё яшчэ набіраюць сілу, пра абмежаванасьць сьвядомых беларусаў (само-сабою я да іх не належу з тае прычыны, што я "armianoidus vulgaris") і ганьбіў Літву. Маўляў, Літва — гэта закрытае грамадзтва. Калі між намі, прыкладаў адкрытага грамадзтва ў гэтым жыцьці бачыць не даводзілася. Наракаў, што ў Вільні немагчыма набыць ані расейскія, ані ангельскія газэты. (Адразу скажу — лухта поўная.) Паліваў "Нашу Ніву" і "Свабоду". Стандартны набор для маналёгу зьлёгку стомленага менчука. На маю заўвагу, што пры жаданьні з гэтымі выданьнямі можна пазнаёміцца праз InterNet, ён задаў рытарычнае пытаньне: "А хто мае доступ да InterNet'у?" Каму гэта трэба, той і мае. Хваліў Менск. Я верыў на слова. У Беларусі я год ня быў і не адчуваў патрэбы. Зрэшты і зь Вільні амаль не выяжджаў. Дзень, праведзены ў Клайпедзе, ня ў лік.

Менск. Ой пайшла бяда да Мінску, а ў Мінску ўсё па-сьвінску.

Ад гарадоў з шматмільённым фарматам я адвык. Сямізначныя нумары тэлефонаў выклікаюць недавер. Колькасьць міліцыянтаў і амонаўцаў на вуліцах такая, што здаецца, што ў Менск прыехаў сама меней Папеж. Папеж у Менск ехаць не адважваецца. У Беларусі свой Бацька. Ягоныя партрэты — у кнігарнях, добра што іх няма яшчэ ў шапіках Саюздруку. Бацька ўсьміхаецца, корчыць сур'ёзную міну, хмурыць бровы й г.д. Шыкоўная паліграфія. Ня йначай як ў Фінляндыі рабілі. Кошты прынамсі фінскія. Я набыў сабе паштовачку. Дзеля хохмы. Шукаю выхадныя дадзеныя — няма. Беларускі вірус кансьпіратыўнай падпольнасьці й невыкараняльнай партызаншчыны?

Не прыкладаючы намаганьняў, тры разы за дзень пабачыў прэзыдэнцкі картэж. Два разы на праспэкце й адзін раз каля кінатэатру "Піянэр". Уразіла ня гэта, а "няголенасьць" газону перад Рэзыдэнцыяй Рэзыдэнта.

Аўтобус на Магілёў адыходзіць з Усходняга вакзалу. Шлях на Ўсход.

Магілёў як Магілёў. Зьнешне і ўнутрана не зьмяняецца. Адно пусьцілі яшчэ адзін мост праз Дняпро. Жалезная агароджа па ўсім шляху ўпрыгожана пяцікутнымі зоркамі, унутры якіх серп і молат. Палёт архітэктарскай думкі, блін.

У хаце толькі маці. Пры сустрэчы з маці трэба казаць банальнасьці. Я іх і гаварыў.

Назаўтра ў шуфлядах пісьмовага стала знайшоў старыя нататнікі. Папера ўжо пажоўкла, атрамант згубіў першапачатковую сакоўнасьць колеру. Даўнія патугі ў пісаньні хайку й грыгерыяў. "Стрэлкі гадзіньніка падобныя да маратонца. Калі б яны ня ўмелі так хутка бегаць, ці зьвярнуў бы на іх хто-небудзь увагу?" Што да мяне, то факт не зьвярнуў бы.

Удзень выйшаў у горад. У бліжэйшым шапіку набыў усе беларускія газэты й часопісы, якія пыліліся на паліцах. Чакаю тралейбуса, закурыў, разгарнуў "Советскую Белоруссию". На другой паласе —тэкст на бел. мове. Пра Някляева. Аўтар — Дранько-Майсюк. Нават калі Някляеў атрымае Народнага паэта, мне што з таго? Нічога.

Зьдзівіла бабця. Ёй 78 гадоў. Папрасіла дзядзьку, каб выпісаў ёй "НН" і "Имя". Кажа — цікавыя газэткі. Непакоіцца лёсам С.Адамовіча. "Добры хлопец, а гэты Лукушэнка яго за вершыкі ў цюрму пасадзіў". Цытавала на памяць урыўкі зь ягонага турэмнага ліста. Распавяла навіны. Фэстываль "Магутны Божа" абазвала "Магнітным Божам". Пасьля выправілася. Божа, усё ж такі, Магутны.

Пра галоўнае, чамусьці, пісаць ня хочацца.

Вось, уласна кажучы, і ўсё.

Андранік Антанян, фота Дэйвіса Нугайтас.

Шкала сумленьня

Прыватная арганізацыя «Transparency internasional» апублікавала ў сваім бюлетэні сьпіс пяцідзесяці чатырох краінаў сьвету, якія разьмеркаваныя паводле іх сумленнасьці. Вызначыць гэты паказчык у дачыненьні да той ці іншай краіны — справа нялёгкая і даволі турботная. Дзеля пабудовы «шкалы сумленьня» рабіліся дзесяць апытаньняў сярод прадпрымальнікаў, камiваяжэраў, банкіраў, супрацоўнікаў дзяржаўных структураў і дасьледчых інстытутаў, якія займаюцца праблемамі эканомікі. Яны ацэньвалі сытуацыю ў сваёй краіне і ў краінах, якія былі ўлучаныя ў сьпіс.

Далей браліся ў разьлік: узровень крымiналiзацыі эканамічнага жыцьця краіны, а таксама наяўнасьць альбо адсутнасьць эфэктыўнага заканадаўства ў барацьбе са злачыннасьцю ў эканоміцы і з карупцыяй. Пасьля гэтага нямецкі эканаміст Ёган Лямбсдорф выставіў канчатковыя адзнакі паводле ступені маралі, галоснасьці і ўзаемадаверу ў эканоміцы кожнае зь пяцідзесяці чатырох краінаў.

Першае месца ўжо каторы год запар утрымлівае Новая Зэляндыя: паказчык сумленьня ў яе роўны 9,43 з 10 магчымых баляў. На другім і трэцім месцах адпаведна Данія і Швэцыя. За імі йдуць па чарзе: Фінляндыя, Канада, Сынгапур, Швэйцарыя. Нямеччына —на трынаццатым месцы. ЗША, Японія, Францыя — адпаведна на пятнаццатым, сямнаццатым і дзевятнаццатым месцах. А Італія ... на трыццаць чацьвертым. Вялікі Кітай, парадаксальна, на пяцідзясятым. Такі вынік камуністычнага кіраваньня сацыялістычнаю эканомікай.

«Transparency internasional» створана толькі ў 1993 годзе і мае свае прадстаўніцтвы пакуль у сарака краінах сьвету. Іх яшчэ няма ў Беларусі і краінах Балтыі. Таму гэтыя краіны адсутнічаюць у сьпісе. Аднак пра сумленнасьць кіраўніцтва эканомікай і дзяржаваю ў нас можна меркаваць ускосна ўжо сёньня. Скажы мне хто твой сябра... Расея заняла ў сьпісе пяцьдзясят трэцяе месца! Ніжэй толькі Нігерыя, якая замыкае сьпіс.

Галоўная мэта дзейнасьці гэтай міжнароднай арганізацыі, са словаў яе прэзыдэнта Пэтэра Айгена, — прымусіць урады розных краінаў прымаць суворыя законы супраць хабарніцтва і бюракратызму. Ён назваў ганебным той факт, што болей за ўсіх плоцяць хабараў пры заключэньні міжнародных кантрактаў бізнэсмэны з найбольш разьвітых і «сумленных» краінаў, дзе дарэчы, і існуе жорсткая сыстэма барацьбы з эканамічнай злачыннасьцю і карупцыяй.

Паводле Le Monde

МІЖНАРОДНЫ АГЛЯД

Другой дарогай

Працяг са старонкі 1.

Задаволены вынікамі візыту быў і кіеўскі госьць: «Пераканаўшыся, што Польшча паагул і сп. Квасьнеўскі ў прыватнасьці — адданыя й надзейныя сябры Ўкраіны, мы атрымалі магутны імпульс для далейшай працы ў будаўніцтве незалежнай дзяржавы і яшчэ раз пераканаліся, што рушым слушным шляхам», — заявіў сп. Кучма ў інтэрвію прэсе.

Праграма візыту была выканана цалкам: падпісаныя сумесная дэклярацыя пра трывалы палітычны зьвяз Украіны й Польшчы, адзінства іх намаганьняў да інтэграцыі ў эўрапейскую супольнасьць, ды пагадненьне (першае гэткае пагадненьне Варшавы зь дзяржавай-сябрам СНГ) аб бязьвізавым рэжыме для грамадзянаў абедзьвюх краінаў — цяпер украінцам на заходняй мяжы ня будуць патрэбныя нават ваўчары... Была падпісаная таксама дамова аб звароце незаконна вывезеных ці скрадзеных падчас II сусьветнае вайны культурных каштоўнасьцяў.

Акрамя гэтага, быў дасягнуты цэлы шэраг гаспадарча-эканамічных дамоўленасьцяў у розных кірунках, дзе ўдзел бакоў разьмяркоўваецца прыкладна гэтак: Украіна пастаўляе Польшчы сыравіну ды працоўныя рукі, Польшча — тавары, тэхналёгіі і схемы кіраваньня, адпрацаваныя за час разьвіцьця эканамічных рэформаў.

Варшава пакуль ня можа даць Кіеву значныя грашовыя крэдыты і спадзяецца, што гэтую місію возьме на сябе Захад. Калі польская дапамога ў станаўленьні ўкраінскай рынкавай эканомікі будзе эфэктыўная праз стварэньне сумесных банкаўскіх структураў, Варшава са свайго боку гатовая забясьпечыць гарантыйны дэпазыт для інвэстараў на суму ў 100 млн. USD.

Сур'ёзнасьць намераў сваёй дзяржавы пацьвердзіў і сп. Квасьнеўскі, заявіўшы, што Польшча зробіць усё ад яе залежнае, каб падтрымаць асабіста Л.Кучму ды тыя сілы ў Кіеве, якія заклапочаныя будаўніцтвам дэмакратыі. Польскі друк у гэтай сувязі адзначыў, што, калі ўкраінскім рэфарматарам удасца перамагчы пракамуністычнае крыло Вярхоўнай Рады, то зьнікнуць апошнія перашкоды на шляху шырокае прыватызацыі, і польскія інвэстары змогуць браць у ёй неабмежаваны ўдзел.

Л.Кучма за гэта пацьвердзіў, што Ўкраіна менавіта Польшчы дасьць выгодную для яе замову на заканчэньне будаўніцтва мэталюргічнага камбінату ў Крывым Розе.

І толькі ў адной, праўда, паважнай пазыцыі Л.Кучма не зрабіў саступак. Гутарка ідзе пра так званы безьядравы пас — ад Балтыкі да Чорнага мора, за стварэньне якога выступае Ўкраіна. «Ні ў малейшай ступені не перашкаджаючы ўступу Польшчы ў NATO, — заявіў Л.Кучма, — Украіна катэгарычна настойвае на неразьмяшчэньні ядравых баегаловак паблізу сваіх межаў».

Стрыманымі ды карэктнымі былі выказваньні абодвух бакоў у дачыненьні да Расеі. Што да ўступу ў NATO самой Украіны, то гаворка пакуль можа йсьці, як сказаў Л.Кучма, толькі пра партнэрства.

«Мы ня пойдзем шляхам Беларусі ў мінулае», — гэтыя словы прэзыдэнт Украіны Л.Кучма сказаў у інтэрвію польскаму тэлебачаньню.

Бяз нас

Вось Варшава-Кіеў паступова робіцца цэнтрам прыцягненьня й для іншых суседзяў Менску. Сьведчы таму прыклад — падпісаньне 27 чэрвеня пагадненьня аб вольным гандлі паміж Польшчай і Літвой, паводле якога 70% найменьняў тавараў ня будуць абкладацца ніякімі мытнымі тарыфамі.

Удзел Менску ва ўсіх гэтых інтэграцыйных працэсах пакуль выглядае толькі гіпатэтычна. Хоць ня варта забывацца пра тое, што першыя прапановы стварыць у рэгіёне пас нэўтральных дзяржаваў (што ў галіне рэальнае палітыкі трансфармавалася ў ідэю нераспаўсюджваньня ядравых узбраеньняў NATO на колішнія камуністычныя краіны) былі выказаныя ў 1992 годзе Шушкевічам і Краўчанкам. А некалькі канфэрэнцыяў па Балтачарнаморскім нафтавым калектары, ініцыятарам якіх быў наш родны да болю БНФ, хаця й не абярнуліся пакуль у што-небудзь больш-менш рэальнае, але паспрыялі кантактам правых — як правіла, прыхільнікаў цьвёрдых нацыянальных пазыцыяў — сілаў Украіны, Польшчы ды Літвы. Так што ў паскарэньні ўзаемазбліжэньня суседніх з намі дзяржаваў, якія раней мелі міжсобку не зусім добрыя дачыненьні, маецца і наш удзел. Толькі вось дывідэндаў з гэтага мы атрымоўваць бліжэйшым часам ня будзем. Так бы мовіць, замарозілі...

Вадзім Александровіч

ПОШТА

Ліст да маладых беларусаў

Восеньню мінулага году мяне запрасілі на афіцыйныя ўрачыстасьці, прысьвечаныя 5-ай гадавіне ўкраінскай студэнцкай рэвалюцыі 1990 году.

Нагадаю, што тады галадоўка кіеўскіх студэнтаў справакавала маладзёжныя хваляваньні, студэнцкі страйк, акупацыю кіеўскіх ВНУ і, урэшце, прывяла да адстаўкі камуністычнага ўраду Масола.

У Доме настаўніка арганізатары ўрачыстасьцяў наладзілі сьвяточны фуршэт, на які запрасілі Л.М.Краўчука. Таго самага, адстаўкі якога патрабавалі студэнты ў 1990 годзе, калі скандавалі «Гэць Масола й Краўчука да маскоўскага ЦэКа!» Былы першы сакратар ЦК КПУ Краўчук піў на брудэршафт з былым лідарам бунтоўных студэнтаў А.Доніем. Быццам і не было амону, дэманстрацыі сілы, правакацыйныхператрусаў, карэ з соцень міліцыянтаў вакол лягераў галадоўнікаў.

Я, адзін з удзельнікаў галадоўкі 90-га, ня быў у Доме настаўніка. Я ня здолеў прымусіць сябе пайсьці туды. Пачуцьцё таго, што нас прадалі, дагэтуль не пакідае мяне і іншых шараговых удзельнікаў тых падзеяў.

Сёньня да мяне ў Кіеў прыехаў зь Беларусі мой сябра Лёлік Ушкін (таксама, дарэчы, удзельнік той рэвалюцыі), і распавядае пра маладзёжную рэвалюцыю ў Беларусі.

Дарагія беларускія браты, я прашу вас, не паўтарайце тых памылак, якія зрабіла ў 1990 г. украінская моладзь.

З самага пачатку мы аказаліся пакорлівымі салдацікамі ў руках кіраўніцтва. Яны (кіраўнікі) рэглямэнтавалі ня толькі нашыя лёзунгі й патрабаваньні. Пад кантроль бралася кожная ініцыятыва масаў. Кожная непадкантрольная ім група запісвалася ў правакатары. Памятаю, як нас, пяцёх галадоўнікаў студэнтаў анархістаў, спрабавалі выкінуць зь лягеру ахоўнікі (юнакі зь лёгікай савецкіх сяржантаў, ускормленыя патэтычнай балбатнёю пра бандэраўцаў). Выратавала толькі заступніцтва львоўскіх студэнтаў, якія, прыпраўляючы галіцкі акцэнт адборным расейскім матам, абаранілі нас ад гопнікаў з Руху.

Як вынік, «студэнцкая рэвалюцыя» скончылася загадам зьверху, як толькі лідары палітычнай апазыцыі ўволю накрасаваліся перад тэлекамэрамі журналістаў. У многіх з нас засталося пачуцьцё паразы, адчуваньне таго, што намі пакарысталіся. З гэтага моманту ўкраінскі вызвольны рух заняпаў у стагнацыю. Незалежнасьць 1991-га стала наступствам палітычнай зьдзелкі паміж лідарамі Руху і чыноўнікамі, а ня вынікам самастойнай дзейнасьці ўкраінскага народу, таго, што называецца рэвалюцыяй.

Нацыя, ня здольная на рэвалюцыю, — гэта нацыя імпатэнтаў. Я належу да нацыі, якая пакутуе на частковую імпатэнцыю (могуць пачаць, ня могуць скончыць).

Сябры, будзьце лепшыя за нас! Не давайце нікому карыстацца вамі. Скінуць Лукашэнку — гэта занадта мала. Эўрапейскі псыхалягічны тып, як пісаў М.Хвылёвы, гэта лад мысьленьня, для якога ўсялякі аўтарытэт — гэта перашкода і цяжар, які замінае творчым магчымасьцям асобы. Няхай беларуская рэвалюцыя імкнецца да пашырэньня межаў чалавечай сыстэмы, да стварэньня новай нерэпрэсіўнай эмацыйнасьці, духоўнасьці і салідарнасьці, індывідуальнай адметнасьці, а не да мэханічнай замены адных сьцягоў другімі, адной дзяржаўнай ідэалёгіі іншай. На жаль, мы, маладыя ўкраінцы, ня здолелі ажыцьцявіць такую рэвалюцыю.

Уладзімер Задзірака

КАЛЯНДАР

Квіток Кніжніка

Імжыстай ліпеньскай нядзеляй файна схавацца на старым-старым лецішчы й слухаць цішыню, гартаючы асобнікі выданьняў, што назьбіраліся там за апошнія трыццаць гадоў. Старыя часопісы ствараюць вакол сябе непаўторны пах. Здаецца, быццам за гады жытлаваньня на лецішчы, сама гісторыя й літаратура, якія напаўняюць гэтыя нумары, прапіталася сумесьсю цьвілі, пылу, сушаных грыбоў і павукоў. Гэты пах, у кантрасьце з водарам летняга, паўзакінутага саду, прымушае паважна ставіцца нават да самага «праблемнага» раману, які толькі можа знайсьціся сярод гары часопісаў. Ён ня ёсьць пахам клясычнага бібліятэчнага кніжнага пылу, які ўвасабляе «смугу, што засьцілае сівую мінуўшчыну». Гэта пах «руіннасьці» — ён натуральны як развалiны старога замку. Магчыма, гэта пах «плоці» літаратуры.

Сярод гэткага паху восемдзесят гадоў таму ў Парыжы сканаў беларускі Кніжнік. Я трымаю ў руках апошні ў ягоным жыцьці набытак — tique (квіток) на парыскую падземку. Па вяртаньні дадому Кніжнік зрабіў зь яго закладку ў кнізе, якую ён набыў той раніцай проста ў друкарні: «Rabidranat Taghor, Paris, 1916». Вось яны перада мной, квіток і кніжка. Яна ня пахне сьвежай друкарскай фарбай, як тым ранкам, але яна не пасьпела за восемдзесят гадоў набрыняць кніжным пылам. Безьліч самых неверагодных штампаў на тытульнай старонцы «RT» тлумачаць гэтую акалічнасьць: кніга пахне вандраваньнем...

Сёлета спаўняецца 1590 гадоў з часу, калі армянін Мэсроп Масшотц стварыў для свайго народу альфабэт. Праз некалькі стагодзьдзяў пасьля паўстаньня этнасу. Базай для гэтага альфабэту зьявілася старажытнагрэцкая літарная графіка. Яна спарадзіла шмат іншых альфабэтаў. Адныя, як лацініца, паўсталі праз трансфармацыю, іншыя, як кірыліца — праз адаптацыю грэцкіх літараў. Але Мэсроп Масшотц стаўся адзіным, хто СТВАРЫЎ непаўторны альфабэт. Праз гэта ён аб'яднаў армянаў і на тысячагодзьдзі застрахаваў сваю радзіму ад культурных уварваньняў. «Мэсроп Масшотц — уратавальнік нацыі», — гэтыя словы ўпаяныя ў гістарычную сьвядамасьць армянскага народу.

Ліпнёвым ранкам 1916 году беларускі Кніжнік на апошнія грошы набыў «RT», а на рэшту — квіток на мэтро, каб разам з кнігай хутчэй дабрацца дадому. У той дзень ён меркаваў скончыць працу, якой прысьвяціў ці ня ўсё сваё жыцьцё. Яму не беспадстаўна бачыўся станоўчы знак у тым, што заканчэньне працы супала з угодкамі чыну Мэсропа Масшотца. Беларускі Кніжнік стварыў БЕЛАРУСКІЯ літары. Ішла вайна, сотні тысяч ягоных суайчыньнікаў пакінулі Радзіму, якая зьнішчалася шматлікімі войскамі ўсіх краінаў... Кніжнік быў спакойны, гэтай раніцай ён прачнуўся зь веданьнем таго, што патрэбна для завяршэньня ягонай працы. Адзінае, што хацелася яшчэ зрабіць — удакладніць адзін нюанс у адным з тэкстаў RT.

Па вяртаньні дадому ён памёр, раптоўна й спакойна, як належыць кожнаму Кніжніку: сярод паху цьвілі, пылу, сушаных грыбоў і павукоў, на які так добра накладаўся водар летняга напаўзакінутага саду, што пранікаў праз вузенькае акенца пад стольлю ягонага манмартрскага скляпеньня.

Дзе рукапіс Кніжніка? Верагодна, тамсама, дзе й Полацкі летапіс і іншыя БЕЛАРУСКІЯ ТЭКСТЫ. На ўгодкі ягонай сьмерці я занёс «RT» з закладкай-квітком у букіністычную краму. Магчыма, tique, якое сталася для беларускага Кніжніка квітком у апошнюю дарогу, станецца для кагосьці квітком у шлях стварэньня Беларускага Альфабэту.

Севярын Квяткоўскі

№ 18/96
22 — 28 ліпеня

Новае слова на рынку беларускае прэсы – штотыдзень 8 палосаў патрэбнае інфармацыі

ІНФАРМАТАР
НАША НІВА

ШТОТЫДНЁВЫ ІНФАРМАЦЫЙНЫ ДАДАТАК ДА ГАЗЭТЫ НАША НІВА

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ЗАБЕСЬПЯЧЭНЬНЕ BELARUSIAN PUBLIC RELATIONS ASSOCIATION

РЫНАК

Філязофска-гуманітарная літаратура
(палітыка, гісторыя, філязофія, рэлігія, псыхалёгія, акультызм)

Назва	Выдавецтва	Кошт
Сэрыя NLP. Андрэас К., Андрэас С. Зьмяніце сваё мысьленьне й скарыстайцеся з вынікаў	С.-Пб.: "Овэнта"	30000-35500
Сэрыя NLP. Бэндлер Р., Грындэр Д. Трансфармэйшн	С.-Пб.: "XXI стагодзьдзе"	56500-65000
Сэрыя NLP. Бэндлер Р. Выкарыстоўвайце свой розум для зьмяненьня	С.-Пб.: "Овэнта"	30000-35500
Сэрыя NLP. Гордан Д. Тэрапэўтычныя мэтафары	С.-Пб.: "Белы трус"	36200-45500
Сэрыя NLP. Пусэлік-Ф., Люіс Б. Магія нэўралінгвістычнага праграмаваньня без таямніцаў	С.-Пб.: "XXI стагодзьдзе"	31500-37000
Сэрыя Self-Help. Грайс Д. Што рабіць жанчыну сэксуальнай	М.: "Гэрсэй", "Веча", "АСТ"	50500-65000
Сэрыя Self-Help. Шындлер Дж. А. Як пражыць 365 дзён у годзе	М.: "Гэрсэй", "Веча", "АСТ"	50000-66000
Сэрыя Акадэмія. Баўэр В., Дзюмоц І., Галавін С. Энцыкляпэдыя сымбаляў	М.: "Крон-Прэс"	100000-123000
Сэрыя Акадэмія. Дзюрант В. Цэзар і Хрыстос	М.: "Крон-Прэс"	95000-100000
Сэрыя Акадэмія. Флявій І. Юдэйскія старажытнасьці. У 2-х т., тамы 1-2	М.: "Крон-Прэс"	65500-115000
Сэрыя Анатомія мужнасьці. 106 філёзафаў. Жыцьцё. Лёс. Вучэньне. У 2-х т., тамы 1-2	Сымфэропаль: "Таўрыя"	120000-125000
Сэрыя Антычная бібліятэка. Апіян. Рымскія войны	С.-Пб.: "Алятэя"	85000-90000
Сэрыя Антычная бібліятэка. Герадыян. Гісторыя	С.-Пб.: "Алятэя"	3900-40000
Сэрыя Антычная бібліятэка. Ювэнал. Сатыры	С.-Пб.: "Алятэя"	40000-45000
Сэрыя Бэстсэлеры псыхалёгіі. Знакамітыя выпадкі з практыкі псыхааналізу	М.: "REFL-book"	65000-70000
Сэрыя Бібліятэка этычнай думкі. Рэрых Н. Пра вечнае	М.: "Рэспубліка"	4000-45000
Сэрыя Бібліятэка этычнай думкі. Рымскія стоікі. Сэнэка. Эпіктэт. Марк Аўрэлій	М.: "Рэспубліка"	4500-50000
Сэрыя Ваенна-гістарычная бібліятэка. Гісторыя Другой сусьветнай вайны. У 2-х т., тамы 1-2	С.-Пб.: "Палігон"	85000-90000
Сэрыя Ваенна-гістарычная бібліятэка. Гісторыя разьвіцьця артылерыі	С.-Пб.: "Палігон"	85000-90000
Сэрыя Жыцьцё цудоўных людзей. Ян Гус. Мартын Лютэр. Жан Кальвін. Тарквэмада. Лаёла	М.: "Рэспубліка"	55000-63000
Сэрыя Мастацтва быць. Капоні В., Новак Т. Сам сабе аўтарытэт	С.-Пб.: "Пітэр"	20000-25000
Сэрыя Гістарычная бібліятэка. Дэльбрук Г. Гісторыя ваеннага мастацтва, т. 1	С.-Пб.: "Ювэнта"	80000-87000
Сэрыя Гістарычная бібліятэка. Дэльбрук Г. Гісторыя ваеннага мастацтва, т. 2	С.-Пб.: "Ювэнта"	80000-87000
Сэрыя Гістарычная бібліятэка. Момзэн Т. Гісторыя Рыму. У 2-х т., тамы 1-2	С.-Пб.: "Навука", "Ювэнта"	85000-95000
Сэрыя Гістарычная бібліятэка. Момзэн Т. Гісторыя Рыму, т. 3	С.-Пб.: "Навука", "Ювэнта"	100000-110000
Сэрыя Гістарычная бібліятэка. Галібі. Агульная гісторыя. У 2 т., тамы 1-2	С.-Пб.: "Навука", "Ювэнта"	85000-95000
Сэрыя Гісторыя псыхалёгіі ў помніках. Юнг К.Г. Канфлікты дзіцячай душы	М.: "Канон"	35000-40000
Сэрыя Гісторыя псыхалёгіі ў помніках. Юнг К.Г. Псыхалёгія несьвядомага	М.: "Канон"	35000-41000
Сэрыя Гісторыя хрысьціянскай думкі ў помніках. Трубяцкой Я. Выбранае	М.: "Канон"	30000-35000
Сэрыя Клюб аматараў гісторыі айчыны. Цубінскі С.Н. Гістарычныя нарысы й апавяданьні	М.: "Маскоўскі рабочы"	70000-80000
Сэрыя Кола Бахціна. Валошынаў В. Філязофія й сацыялёгія гуманітарных навук	С.-Пб.: "Аста-прэс"	85000-90000
Сэрыя Вобразы культуры. Альманах, т. 1	М.: "Юрыст"	70000-80000
Сэрыя Вобразы культуры. Вэбэр М. Выбранае. Аблічча грамадзтва	М.: "Юрыст"	70000-80000
Сэрыя Вобразы культуры. Мангейм К. Дыягназ нашага часу	М.: "Юрыст"	70000-80000
Сэрыя Вобразы культуры. Ламэранц Г. Выхад з трансу	М.: "Юрыст"	70000-80000
Сэрыя Вобразы культуры. Трэльч Э. Гістарызм і ягоныя праблемы	М.: "Юрыст"	70000-80000
Сэрыя Літаратурныя помнікі. Сэн-Жуст Л.А. Прамовы. Трактаты	С.-Пб.: "Навука"	55500-60000
Сэрыя Магія й міты. Міты й магія індаэўрапейцаў	М.: "Мэнэджэр"	25000-3000
Сэрыя Мысьляры XX стагодзьдзя. Белы А. Сымбалізм як сьветаразуменьне	М.: "Рэспубліка"	4000-45000
Сэрыя Мысьляры XX стагодзьдзя. Бярдзяеў М. Філязофія вольнага духу	М.: "Рэспубліка"	45000-50000
Сэрыя Мысьляры XX стагодзьдзя. Бярдзяеў М. Царства Духа й Царства Кесара	М.: "Рэспубліка"	45000-50000
Сэрыя Мысьляры XX стагодзьдзя. Бубэр М. Два аблічы Веры	М.: "Рэспубліка"	45000-50000
Сэрыя Мысьляры XX стагодзьдзя. Булгакаў С. Сьвятло невячэрнае	М.: "Рэспубліка"	15000-20000
Сэрыя Помнікі здаровага сэнсу. Лебон Г. Псыхалёгія народаў і масаў	С.-Пб.: "Макет"	70000-75000
Сэрыя Помнікі здаровага сэнсу. Тарноўскі Я. Чатыры вол	С.-Пб.: "Макет"	40000-45000
Сэрыя Першыя публікацыі ў Расеі. Рыкер П. Гермэнэўтыка. Этыка. Палітыка	М.: "Камі"	35000-40000
Сэрыя Першыя публікацыі ў Расеі. Рыкер П. Канфлікт інтэрпрэтацыяў	М.: "Мэдыюм"	35000-42000
Сэрыя Псыхалёгія: клясычныя працы. Піяжэ Ж. Мова й мысьленьне дзіцяці	М.: "Пэдагогіка-Прэс"	90000-100000
Сэрыя Рэдкая кніга. Вайсковая вопратка расейскага войска	М.: "Вайсковае выдавецтва"	80000-90000
Сэрыя Славянскія старажытнасьці. Фаміцын А. Боствы старадаўніх славянаў	С.-Пб.: "Алятэя"	70000-80000
Сэрыя Тыранія. Мітчэм С.В., Мюлер Д. Камандзіры Трэцяга Рэйху	Смаленск: "Русіч"	35000-40000
Сэрыя Тыранія. Сьюард Д. Сям'я Напалеона	Смаленск: "Русіч"	35000-40000
Абэляр П. Тэалягічныя трактаты	М.: "Прагрэс", "Гнозіс"	80000-90000
Аўрэлі М. Роздум	Магнітагорск: "Амрыта-Урал"	25000-30000
Бах Р. Біплян. Чужы на зямлі, т. 5	Кіеў: "Сафія"	55000-62000
Бах Р. Нішто невыпадковае, т. 4	Кіеў: "Сафія"	27000-32000
Бах Р. Збор твораў, у 5 т., тамы 1-5	Кіеў: "Сафія"	160000-175000
Бахцінaзнаўства. Дасьледаваньні, пераклады, публікацыі	С.-Пб.: "Алятэя"	75000-80000
Біцылі П. Элемэнты сярэднявечнай культуры	С.-Пб.: "Міфрыл"	4000-45000
Блавацкая А. Зь пячораў і гушчароў Індастану	М.: "Сфэра"	45000-50000
Багдановіч В. Псыхакарэкцыя ў будзённым жыцьці	С.-Пб.: "Рэспэкс"	25000-30000
Бойс М. Зараастрыйцы. Вераваньні й звычаі	С.-Пб.	40000-45000
Вэйбуль Е. Кароткая гісторыя Швэцыі	Стакгольм: "Швэдзкі інстытут"	90000-100000
Другая сусьветная вайна: два погляды	М.: "Мысль"	45000-50000
Гіпакрат. Выбраныя кнігі	М.: "Сварог"	4000-47000
Гроф С. Вобласьці чалавечага несьвядомага	М.: "Выдавецтва Трансьпэрсанальнага інстытуту"	45000-50000
Гроф С. Вандраваньне ў пошуках сябе	М.: "Выдавецтва Трансьпэрсанальнага інстытуту"	45000-50000
Даоскія сакрэты. Удасканальваньне жаночай сэксуальнай энэргіі	М.	75000-100000
Дэбідур А. Дыпляматычная гісторыя Эўропы 1814-1878. У 2-х т., тамы 1-2	Растоў-на-Доне: "Фэнікс"	105000-115000
Дзікі А. Габраі ў Расеі і ў СССР. Гістарычны нарыс	Новасібірск: "Дабравесьце"	70000-80000
Дзікі А. Расейска-габрайскі дыялёг	М.: "Віцязь"	17000-23000
Дыяген Лаэрцкі. Пра жыцьцё, вучэньні й выказваньні знакамітых філёзафаў	М.: "Танаіс"	80000-90000
Дабратворскі І. Як сябе знайсьці й пачаць жыць	Варонеж: "МОДЭК"	23000-27000
Духоўныя пасевы. Духоўна-маральнае чытво. Рэпрынтнае выданьне	"Сьвята-Уьвядзенскі манастыр Оптынай пустэльні"	110000-120000
Дзю Грэль К. Філязофія містыкі ці падвойнасьць чалавечае сутнасьці	М.: "REFL-book"	75000-80000
Яроміна Т. Паданьні пра расейскія абразы	М.: "Владас"	20000-2500
Выбраныя творы акадэміка Е.Тарле. У 4-х т., тамы 1-4	Растоў-на-Доне: "Фэнікс"	80000-90000
Ілюстраваная гісторыя рэліграў. У 2-х т., тамы 1-2	М.: "Выдавецтва Варлаамскага манастыра"	40000-45000
Гісторыя Айчыны ў дакумэнтах 1917-1993 г.	М.: "Ілбі"	9000-10000
Крыніца жывой вады. Апісаньне жыцьця й дзейнасьці айца Іаана Кранштадзкага	С.-Пб.: "Царская справа"	125000-135000
Карташоў А. Усяленскія саборы	М.: "Рэспубліка"	25000-30000
Кіркегор С. Асалода й абавязак	Кіеў: "Arland"	60000-70000
Клімаў Г. Сьпеў пераможцы. У 2-х т., тамы 1-2	Краснадар: "Савецкая Кубань"	40000-45000
Клімаў Г. Пратаколы савецкіх мудрацоў	М.	40000-45000
Клімаў Г. Пратаколы савецкіх мудрацоў	Краснадар: "Савецкая Кубань"	42000-47000
Лянгр Ж. До-Ін.	Кіеў: "Сафія"	45000-52000
Паданьні пра Крышну	М.: "Адысэй"	50000-55000
Маркузэ Г. Аднамерны чалавек	М.: "REFL-book"	55000-60000
Мендзялееў Д. Запаветныя думкі. Поўнае выданьне	М.: "Мысль"	60000-65000
Мітрапаліт Іаан. Адоленьне смуты	С.-Пб.: "Царская справа"	50000-60000
Пра спакусы, смуткі, хваробы й суцяшэньне ў іх	М.: "Асьвета"	17000-23000
Асновы хрысьціянскай праваслаўнай веры	М.: "Паломнік"	25000-30000
Паскаль Б. Думкі	М.: "REFL-book"	60000-65000
Пэрлз Ф. Унутры і звонку памыйнага цэбара. Практыкум гештальт-тэрапіі	С.-Пб.: "XXI стагодзьдзе"	60000-75000
Лісты Махатмаў. Чаша Ўсходу	Рыга-Масква-Менск: "Лігатма", "Мога-Н"	45000-50000
Плятон. Збор твораў. У 4-х т., тамы 1-4	М.: "Мысль"	160000-210000
Шлях жанчыны-воіна з партыі Нагваля К.Кастанэды. У 3-х т., тамы 1-3	Кіеў: "Сафія"	150000-180000
Расея перад другім прышэсьцем	М.: "Крыніца"	75000-80000
Роўз С. Душа пасьля сьмерці	С.-Пб.: "Царская справа"	32000-37000
Расейская Амэрыка	М.: "Думка"	45000-50000
Расейскае чараўніцтва, вядунства	С.-Пб.: "Літара"	55000-60000
Саду Ж. Алхімікі й золата	Кіеў: "Сафія"	50000-57000
Селянінаў А. Габраі ў Расеі	М.: "Віцязь"	17000-23000
Сэміра й Веташ В. Астралёгія й міталёгія	Варонеж: "МОДЭК"	23000-27000
Збор лістоў оптынскага старца ерасхіманаха Амбросія	М.: "Паломнік"	75000-85000
Салаўёў С. Творы. У 18 т., тамы 13, 14, 16	М.: "Думка"	20000-2800
Сьцяпанава В. Чалавек ня можа жыць бяз цуда	М.: "Сфэра"	17000-23000
Сьцяпун Ф. Былое й няспраўджанае	М.: "Прагрэс-Літэра", "С.-Пб.: "Алятэя"	65000-75000
Таямніцы тысячагодзьдзяў. Кн. 1	М.: "Вакол сьвету"	70000-80000
Тапароў В. Міт. Рытуал. Вобраз	М.: "Прагрэс", "Культура"	70000-75000
Трубяцкі Я. Сьветаразуменьне В.Салаўёва	М.: "Мэдыюм"	70000-75000
Унбэгаўн Б. Расейскія прозьвішчы	М.: "Прагрэс"	75000-80000
Флярэнскі П. Творы. У 4 т., т. 1	М.: "Мысль"	70000-75000
Форд Г. Міжнароднае габрайства	М.: "Віцязь"	17000-23000
Форчун Д. Жрыца мора	Кіеў: "Сафія"	50000-55000
Фром Э. Чалавечая сытуацыя	М.: "Сэнс"	3500-40000
Хабард Л.Р. Дыянэтыка	М.: "Нью Эра"	7000-75000
Хакслі О. Выспа	Кіеў: "Сафія"	55000-60000
Штрак Г. Кроў у вераваньнях і забабонах чалавецтва	С.-Пб.: "Сафія"	70000-75000
Шылаў Ю. Прарадзіма арыяў	Кіеў: "Сінта"	125000-140000
Шэпэль В. Сакрэты асабістай прыцягальнасьці	М.: "ЮНІТІ"	45000-53000
Шэпард Л. Зазірні ў свае сны	М.: "Акварыюм"	12000-17000
Эканоміка расейскай цывілізацыі	М.: "Крыніца"	115000-125000
Эфраімсан В. Генэтыка этыкі й эстэтыкі	С.-Пб.: "Талісман"	50000-60000
Юнг К. Успаміны. Сны. Роздум	Кіеў: "Airland"	17000-23000
Юнг К. Ёга й Захад	Львоў: "Ініцыятыва", Кіеў: "Airland"	16000-22000
Якавец Ю. Гісторыя цывілізацыяў	М.: "ВлаДар"	70000-85000

Атлетычныя клюбы

Здароўе
Чырвоная, 13 (332-395, 334-897). 9.00-22.00; $20 паводле курсу (8 разоў на месяц па 2 гадзіны, трэнажорная заля, саўна), $30 паводле курсу (12 разоў на месяц па 2 гадзіны трэнажорая заля, саўна). Адно наведваньне трэнажорнай залі й саўны — $3 паводле курсу.

Сузор'е
Герасіменкі, 26 (без тэлефону). 15.00-19.30 б/п, юнакі; 19.30-21.00 платна, дарослыя.

Клюб атлетычнай гімнастыкі
Катоўскага, 2 (Стадыён Тарпэда, 635-712). 9.00-13.00, 16.00-20.00 з 16 гадоў.

Клюб атлетычнай гімнастыкі
пр. Скарыны 143-1 (647-841). 9.00-21.00; выхадны нядзеля.

Кольцы славы
Ванеева, 1 (302-772). 8.00-21.00. Шкаляры б/п.

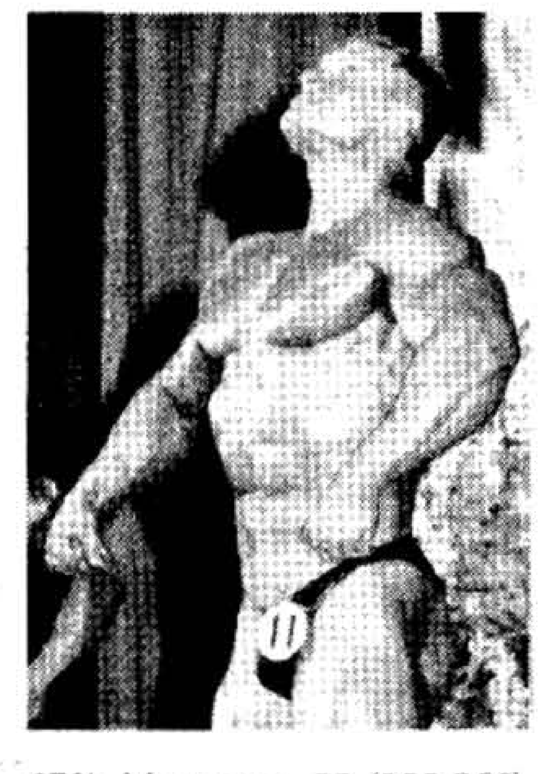
Фаварыт
Жылуновіча, 10 (без тэлефону). 19.00-20.30.

Альтэкс
пр. Скарыны, 25 (278-556). 11.00-23.00; Гурцьева, 10 (Уручча, вайсковы гарадок) 12.00-23.00.

Спарткомплекс "Працоўныя рэзэрвы"
Каліноўскага, 111 (640-006). 9.00-21.00; без выхадных.

Шэйпінг, аэробіка

Беларуская фэдэрацыя шэйпінгу
Казлова, 17а (басэйн Лазурны) (390-932), Жудро, 40 (530-

670), Машэрава, 23 (266-866). 8.00-22.00 без абеду; заняткі 2 разы на тыдзень.

Блэк-клюб
Казлова, 17а (басэйн Лазурны) (779-069). 13.30-14.15; 20.15-21.30; панядзелак, серада; пятніца; кардыяаэробіка, фанк-аэробіка, new body, стрэйтчынг, каланэтык.

Аэробік-кляса
Куйбышава, 41 (311-736). 8.00-20.00; усе віды сучаснай аэробікі для жанчынаў, мужчынаў і дзяцей; басэйн дарослы й дзіцячы; саўна; заняткі 2 разы на тыдзень; месяцовая платта ад $10 да $20 паводле курсу.

Клюб Эдэм Сьвятланы Кашыцкай
(464-672, 597-383). Заняткі адбываюцца ў розных раёнах гораду, аэробіка, шэйпінг, каланетык; 12 заняткаў — $12-15 паводле курсу; саўна, саляры, масаж за дадатковую плату.

Спарткомплекс Арбіта
Каржанеўскага, 22, аўторак, чацьвер 10.00-11.30, 17.30-20.30; пр. Жукава, 24 (564-390), панядзелак, серада, пятніца 10.00-21.00. Кардыяаэробіка, фанк-аэробіка, new body, стрэтчынг, каланэтык. Месяцовая плата $9 паводле курсу.

Спарткомлекс з-да Тэрмапляст
Сядых, 66 (634-643). 9.00-10.00 — каланэтык, панядзелак, серада, пятніца, $2 па курсу, месяцовая плата $26; 18.00-19.00 аэробіка, трэнажоры, аўторак, чацьвер, 45-60 хвілінаў; $1 паводле курсу, месяцовая плата $8; індывідуальныя заняткі за дадатковую плату.

Спарткомплекс Працоўныя рэзэрвы
Каліноўскага,111 (637-259), рытмічная гімнастыка, 8 разоў на месяц па 90 хвілінаў.

Тэнісныя корты

Палац тэнісу
пр. Машэрава, 63 (269-368). Субота, нядзеля 7.00-21.00, астатнія дні 7.00-8.30, 12.30-15.00, 18.00-21.00.

ДзЮШАР пры МАЗе
Сацыялістычная, 7 (433-149). Субота, нядзеля 7.00-22.00, астатнія дні 7.00-8.00, 12.00-13.30, 19.30-22.00; пракат і рамонт ракетак.

Клюб Штэфі.
Корты — Даўгінаўскі тракт (стадыён Спадарожнік), зав. Казлова (499-131). 18.00-21.00; панядзелак і чацьвер, або аўторак і чацьвер па 90 хвілінаў; $10 на месяц.

МУЗЭЙ ЯНКІ КУПАЛЫ
Выстава *"У сугуччы культур: Янка Купала і Ян Райніс"* — да канца лета

ПРЫВАТНЫЯ БЯСПЛАТНЫЯ АБ'ЯВЫ

Студэнт зацікаўлены магчымасьцю кантактаў на шырокай навуковай глебе: **беларуская гісторыя, этналёгія, фальклёр, лінгвістыка. Кельталёгія.** Тэл. 272-88-21 (Дзяніс).

Запішу **"Beatles"** з LP. Тэл. 268-92-97 (Юры), пасьля 19-й г.

Прадаю запісы **Данчыка, А.Мельнікава, "Камэлота", "Сяброў", Э.Акуліна, В.Цярэшчанкі** й інш. Тэл. 249-08-88 (Віталь)

Пачынальнік **беларускамоўнага гурта "Інтэльмэдыя"** шукае месца для рэпэтыцыяў, а таксама спонсараў. Тэл. 248-47-42 (Руслан) і 49-08-88 (Віталь)

Прадаюцца **кацяняты балійскай пароды** нядорага. Тэл. 231-48-93 (Франак).

Паслугі пры дрэсыроўцы сабак у якасьці памочніка.
Тэл. 23-44-37 (Усевалад)

Польская, балгарская, беларуская **мовы: пераклады, індывідуальныя ўрокі.** Тэл. 221-24-81 (Юры)

Малады чалавек (22 гады, вышэйшая адукацыя) **шукае працу**. Тэл. 223-23-52, Сяргей.

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

А ты, коцік, не хадзі: Беларускія народныя песьні, калыханкі, лічылкі, заклічкі, забаўлянкі, загадкі: Для дзяцей. – Менск: Юнацтва, 1996. – 48 с.: іл. 4000 ас. ISBN 985-05-0008-5

Барадулін Р. Грышка, Мішка і Шчыпай ехалі на чоўне: Вершы. Для дзяцей. – Менск: Юнацтва, 1996. – 48 с. 3000 ас. ISBN 985-05-0020-4

Лыньскоў М. Сустрэчы: Апавяданьні, аповесьць / Удакладненьне, прадмова і камэнтары М.Кенькі. – Менск, 1996. – 302 с.: іл. 6000 ас. ISBN 985-02-0329-3

Вужовы кароль: Беларускія легенды і паданьні: Для малодшага ўзросту / Пераказ і ўдакладненьне У.Ягоўдзіка; мастак М.Рыжы. – Менск: Юнацтва, 1996. – 140 с.: іл. 1000 ас. ISBN 5-7880-0842-5

Іпатава В. Паміж Масквой і Варшавай (Некалькі гістарычных маршрутаў Беларусі) / Пераклад на нямецкую Ф.Бубнэра; мастакі Л.Варэца, В.Варэца, А.Бажэнаў, Л.Мялоў. – Менск: Полымя – Бялун, 1996. – 212 с.: іл. 3000 ас. ISBN 985-07-009-4. Кніга прызначана найперш для замежных турыстаў.

Zakonnikau Siarhiej. Charny kon apokalipsy / Przelozyl Czeslaw Seniuch. – Warszawa, 1996. – 60 c. ISBN 83-904934-1-1

Спроба ўнівэрсалізму

Беларуская Энцыкляпэдыя: У 18 т. Т. 1: А – Аршын. – *Менск: БелЭн, 1996.*

Такім маштабным праектам, як унівэрсальная энцыкляпэдыя заўжды надаецца ўвага з боку

дзяржавы й яны робяцца іміджавым фактарам. Папярэдняя Беларуская Савецкая Энцыкляпэдыя, якую выдавалі з 1969 да 1975 г., мела 12 тамоў. Рашэньне пра выданьне новай Беларускай Энцыкляпэдыі было прынятае ў 1993 г. яшчэ ўрадам В.Кебіча. Тады толькі распачыналася эпапея з рублёвым зонай, і міністар замежных справаў Пятро Краўчанка у прыклад таго, што ўрад не зьбіраецца здаваць незалежнасьць краіны, прыводзіў рашэньне пра выданьне Беларускай Энцыкляпэдыі й яе фінансаваньне. Як сваю галоўную справу жыцьця разглядаў Беларускую Энцыкляпэдыю яе галоўны рэдактар да 5.7.1995 Барыс Сачанка.

Новая Беларуская Энцыкляпэдыя, калі разважаць над першым томам, сапраўды адрозьніваецца ад Савецкай. Адчуваецца гэта найперш у падборы пэрсаналіяў (зьявіліся раней забароненыя імёны), у геаграфічную рэпрэзэнтатыўнасьці (яна стала шырэйшаю), у зьяўленьні пэўнай нэўтральнасьці ў палітычных ацэнках. Відавочна, што Энцыкляпэдыя адлюстроўвала тэндэнцыі паўставаньня сьвецкай незалежнай дзяржавы, імкнулася адпавядаць яе інфармацыйна-культурным запатрабаваньням.

Недзе ня мяжы 1995-1996 г. адбыўся надлом. У выдавецтва прыйшло новае кіраўніцтва. Састарэлі некаторыя матэрыялы (да прыкладу, зьменшчаныя ў артыкуле "Абмундзіраваньне вайсковае" ілюстрацыі беларускай вайсковай формы ўжо не зьяўляюцца актуальнымі, бо А.Лукашэнка сваім указам ужо рэсаветызаваў форму). Самае важнае – зьявілася адчуваньне магчымай цэнзуры, якая была праведзена над тэкстам тому. У друк ужо прасочвалася інфармацыя пра зьняцьце з тому здымка Натальлі Арсеньневай. Яшчэ адзін прыклад – адсутнасьць у томе артыкула пра Славаміра Адамовіча. У томе ёсьць артыкулы пра іншых літаратараў ягонае генэрацыі – Эдуард Акулін, Алесь Аркуш... Тое, што С.Адамовіч са сваімі чатырма зборнікамі паэзіі не патрапіў у гэты шыхт, выклікае падозраньне менавіта на палітычную цэнзуру.

Адсутнасьць жа ў Беларускай Энцыкляпэдыі пэрсаналіі Абдзіраловіча лягічна можна вытлумачыць толькі прафэсійным збоем. Магчыма, пра Абдзіраловіча мы яшчэ прачытаем у артыкуле "КАНЧЭЎСКІ Ігнат", калі, вядома, да часу выхаду адпаведнага тому ня высьветліцца, што гэта хто-небудзь іншы, і тады аўтар "Адвечным шляхам" можа наогул застацца за рамкамі выданьня.

Яшчэ пры чытаньні першага тому раздражняе несупадзеньне ілюстрацыяў і артыкулаў: адразу ж пад тытулам "АРМІЯ ЛЮДОВА" знаходзіцца партрэт амэрыканскага астранаўта Ніла Армстранга, пасярод артыкула "АКУЛІН Эдуард" размешчаны партрэт Булата Акуджавы...

Ад савецкіх заганаў у спадчыну Беларускай Энцыкляпэдыі дасталася традыцыя падаваць у бібліяграфіі літаратуру практычна толькі савецкага паходжаньня, амаль няма згадак заходніх выданьняў, нават калі вядзецца пра заходнія зьявы ці пра заходніх аўтараў. Варта было б таксама часьцей прыводзіць напісаньне геаграфічных зьяваў і асабовых іменаў у арыгінале. Зусім, чамусьці, не падаюцца арыгінальныя напісаньні расейскіх іменаў.

Пры ўсіх хібах выданьня, гэта першая такая поўная беларуская энцыкляпэдыя й менавіта зь беларускім кантэкстам. У гэтым сэнсе першы том – зьява значная менавіта канцэптуальна, а ня тэкстава.

Алег Дзярновіч

НАВІНКА!

Сьцюарт Мэры. Людвік і зорны конь. Казачная аповесьць. – Менск: Беларускі Гуманітарны Адукацыйна-Культурны Цэнтар, 1996.

Фантастычная казка пра зорную краіну Задыяка, у якой на старым кані Рэнці падарожнічае хлопчык Людвік – герой твора шатляндзкай пісьменьніцы Мэры Сьцюарт.

"Пачаткам сонечнага году была вясна. 21 сакавіка Сонца ўваходзіла ў першы Дом Задыяка - Дом Барана. 21 красавіка яно дасягала Дома Быка і так, затрымліваючыся на месяц у кожным доме, па парадку абыходзіла іх усе. Ёсьць стары верш, які дапамажа вам запомніць Дамы ў тым парадку, у якім яны ідуць:

Баран, а потым Бык, за ім Блізьняты,
За імі Рак, а потым Леў кудлаты
І Дзева, за якою ідуць Шалі
І Скарпіён, Стралец і Казярог,
І Вадалей, што даў сабе зарок
Пасіць ваду, каб Рыбы ў ёй бліскалі".

Новы беларускі кніжны праект у Гомелі

Беларускі Гуманітарны Фонд «Наша Ніва» ў памяшканьні Гомельскай абласной унівэрсальнай бібліятэкі (пл. Перамогі, 2) пры Аддзеле інфармацыйных тэхналёгіяў (тэл. 55-71-97) адкрыў кніжны аддзел.

Гэта адзіная кропка ў 500-тысячным горадзе, дзе можна пабачыць такі асартымэнт сучасных беларускіх кніг – мастацкую літаратуру, дасьледаваньні ў галіне гуманістыкі, найноўшыя пераклады. Апроч кніжак тут таксама можна прыдбаць самыя апошнія запісы беларускае музыкі.

Наша мэта — зрабіць новую беларускую кнігу жывым фактарам сучаснае культурнае сытуацыі.

Новы беларускі кніжны праект у Берасьці

Беларускі Гуманітарны Фонд "Наша Ніва" нарэшце дайшоў да Берасьця. Там наладжана распаўсюджаньне найноўшых беларускіх выданьняў у галіне гуманістыкі.

Кнігі Браяна М. Фэйгана "Уводзіны ў археалёгію", Энтані Сміта "Нацыяналізм у XX ст.", Ш.Дэбаша й Ж.-М.Пант'е "Уводзіны ў палітыку" можна набыць у кнігарні "Асьвета", якая месьціца на вуліцы Маскоўскай, 57.

22.07 – 28.07

Панядзелак, 22 ліпеня

Беларускае тэлебачаньне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Студыя "Вакно". "Жылі-былі..."
8.20 Прэс-імпрэза.
9.00 "Ящчэ ня вечар..." Надзея Мікуліч.
9.15 "Сядзіба".
9.50 Фінансавы час.
15.00 Навіны.
15.10 "Фліпэр", т/с.
15.35 "Саламея Русецкая". Тэленарыс.
16.05 "Славянскі кубак" (аўтагонкі).
16.35 "Лёс мой і надзея".
17.05 На добры лад.
17.20 Творцы. "Харошкі" з новай праграмай.
17.50 Музычны антракт.
18.00 Тэлеанонс.
18.05 Фінансавы час.
18.25 Эканамікст. Нерухомасьць.
18.35 "Тройчы адзін"(MTV).
18.50 Навіны (з сурдаперакладам).
19.05 "Крок". "Рызыка-вэрсія".
19.40 Беларусь - Францыя: крок насустрач.
20.10 Тэлеанонс.
20.15 "Люстра".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 Спартовы тэлекур'ер.
22.05 Т.Дарочына і А.Яфрэмаў. "Тры тапалі на плюшчысе".
23.20 Мінскі камэрны аркестар.
0.05 Навіны.

ОРТ
5.00 Тэлеранак.
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.25 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра", т/с.
9.05 "Поле цудаў".
10.05 "Чалавек і закон".
10.30 "Адгадай мэлёдыю".
11.10 "Захавай сябе". "Мэдычны агляд".
11.55 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.40 Зорны час.
15.20 "Элен і хлопцы".
15.50 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 "Адгадай мэлёдыю".
19.05 "Мы".
19.45 "Добрай ночы, дзеці!"
20.00 Час.
20.35 Праграма перадач.
20.40 "Віртуальная рэальнасьць", т/с.
21.40 "Да і пасьля...".
22.35 Алімпійскія гульні ў Атлянце.

Канал "Расея"
6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00, 0.50 Весткі.
7.20 "Чароўны школьны аўтобус".
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Наш сад.
8.25 "Санта-Барбара".
9.20 Алімпіяда-96. Дзюдо.
10.20 Справавы аўтограф.
10.30 Алімпіяда-96. Барацьба. Бокс.
15.30 "Чэленджэрс".
16.20 L-клюб.
17.05 Шпацыры для апэтыту.
17.15 Алімпіяда-96 Валейбол.
18.15 Момант ісьціны.
19.35 Алімпійскі кур'ер.
20.05 "Санта-Барбара".
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 Джэнтэльмэн-шоў.
21.35 "Мактуб: закон пустыні", м/ф. (Італія), с. 1.
22.40 Алімпіяда-96. Бокс. Дзюдо. Штанга.

Санкт-Пецярбург
16.55, 18.55,21.55 Інфарм ТБ.
17.05 "Філязофія паводле Філа", т/с.
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 Паласатая музыка.
17.55 На сланах вакол сьвету.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне", т/с.
20.10 Толькі без панікі.
20.35 "Па-за законам".
20.50 Спартовы агляд.
21.00 "Зона", м/ф (Швэцыя), с. 1.
22.10 "Паводле зьвестак крымінальнага вышуку", м/ф.

IV канал, НТВ
17.00 "Незвычайныя прыгоды Скубі-Ду". Заключная сэрыя.
17.30 "Ланкастэр і Мілер: гісторыя каханьня", с. 6.
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 "Імкненьне да неба: гісторыя авіяцыі", д/ф.
19.00 "Ружовая пантэра", м/ф (ЗША).
21.35 Алімпійскі час з Расейскага дому.
22.30 Часінка.
23.20 Расейскі альбом. Група "ДДТ".

Аўторак, 23 ліпеня

Беларускае тэлебачаньне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Аўта-парк.
8.30 Абібок.
9.00 "Усё пра усё".
9.25 Тураб'ектыў.
9.45 "Рэкс - адданы сябар паліцыянта", т/с.
10.40 Акалада.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр", т/с.
15.40 Да Дня Незалежнасьці Беларусі. "Рабінзанада доктара Русэля", ч. 1.
16.10 "23 градусы 40 хвілін на ўсход паводле Грынвіча". Перадача зь Берасьця.
16.40 "Радавод".
17.10 Дынастыя мастакоў Гоманавых.
17.20 Заняткі Н.Наважылавай.
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Памяці Данілы Коласа". Тэленарыс.
18.15 Будзьце здаровыя.
18.25 Эканамікст.
18.35 "Тройчы адзін" (MTV).
18.50 Навіны (з сурдаперакладам).
19.05 "Рэкс - адданы сябар паліцыянта", т/с.
20.05 Тэлеанонс.
20.10 Сузор'е.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Спартовы тэлекур'ер.
22.10 Музычны антракт.
22.20 "Калі сьвятыя маршыруюць", м/ф.
24.00 Навіны.

ОРТ
5.00 Тэлеранак.
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.25 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 "Мы".
9.45 Сьмехапанарама.
10.10 "Дзьве казкі", мульт.
10.30 "Адгадай мэлёдыю".
11.10 "Мы і рынак".
11.55 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.40 Квар'етэ "Вясёлая кампанія".
14.50 Чароўны сьвет, альбо Сынэма.
15.20 "Элен і хлопцы".
15.45 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 "Адгадай мэлёдыю".
19.00 "Тэма".
19.45 "Добрай ночы, дзеці!"
20.00 Час.
20.35 Праграма перадач.
20.40 "Вясковы дэтэктыў", м/ф.
22.35 Прэс-клюб.
23.30 Алімпійскія гульні ў Атлянце.

Канал "Расея"
6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 19.00, 22.00, 1.00 Весткі.
7.20 "Чароўны школьны аўтобус".
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Прасьцей простага.
8.25 "Санта-Барбара".
9.20 Алімпіяда-96. Бокс.
10.20 Справавы аўтограф.
10.30 Алімпіяда-96. Плаваньне. Валейбол.
16.35 "Чэленджэрс", т/с.
17.05 Нічога, апрача...
17.20 Тэлечасопіс "Здароўе".
17.30 Алімпіяда-96. Футбол.
18.25 Свая гульня.
19.35 Алімпійскі кур'ер.
20.05 "Санта-Барбара".
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.30 "Мактуб: закон пустыні", с. 2.
22.40 Алімпіяда-96. Бокс. Цяжкая атлетыка. Фэхтаваньне.

Санкт-Пецярбург
11.55, 12.55, 13.55, 16.55, 18.55, 22.00 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне", т/с.
13.10 Тэрмін адказу - сёньня.
13.40 Парады садаводам.
14.05 "Зона", м/ф (Швэцыя), с. 2.
15.05 "Паводле зьвестак крымінальнага вышуку", м/ф.
16.15 "Запрашэньне да традыцыйнай музыкі" (Японія).
16.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа", т/с.
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 Ленінградзкая абласная тэлекампанія.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне", т/с.
20.10 "Архіў Расейскай імпэрыі", д/ф.
20.35 Тэлеслужба бясьпекі.
20.50 Спартовы агляд.
21.00 "Зона", м/ф, с. 2.
22.20 "Старонні", м/ф (Літва-Беларусь).

IV канал, НТВ
6.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
6.15 "Сямейка Флінстоўн".
6.40 "Айцец Браўн", т/с.
7.30 "Асоба незнаёмкі", м/ф (ЗША).
9.05 "Найвялікшыя загадкі мінуўшчыны й сучаснасьці", д/ф (ЗША). Заключная сэрыя.
9.45 "Ружовая пантэра", м/ф (ЗША).
11.55 Алімпійскі час з Расейскага дому.
13.00 "Мастацтва і разьвіцьцё творчай асобы", д/ф.
13.25, 16.45 Навіны.
13.30 "Жыцьцё Кліма Самгіна", м/ф, с. 6.
14.40 Маскоўскія пэнаты. П.У.Нашчокін.
15.00 Алімпіяда-96. Бокс.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Муззон".
17.00 "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё", д/ф (Вялікабрытанія), с. 1.
17.30 "Ланкастэр і Мілер: гісторыя каханьня", т/с.
18.35 "Імкненьні да неба: гісторыя авіяцыі", д/ф.
19.00 "Помста ружовай пантэры", м/ф (ЗША).
20.40 Доктар Вугал.
21.35 Алімпійскі час з Расейскага дому.
22.30 Часінка.
23.20 Мэляманія: Робэрт Плант і Джымі Пэйдж.

Серада, 24 ліпеня

Беларускае тэлебачаньне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Мультфільмы.
9.05 "Рэкс - адданы сябар паліцыянта", т/с.
10.00 Вэрнісаж. У.Сінельнікава.
10.15 Відзьма нявідзьма.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр", т/с.
15.40 Да Дня Незалежнасьці Беларусі. "Рабінзанада доктара Русэля", ч. 2.
16.10 "Як нараджаецца музыка?" Ансамбль танцу "Весялушка".
16.35 "Шанц".
17.05 Госьці ў хату. - Тэлекампаніі сьвету прээнтуюць гарады-музэі архітэктуры.
17.35 Музычны антракт.
17.45 Эканамікст.
18.00 Футбол. Кубак UEFA. "Дынама" (Менск) - "Багеміанс" (Ірляндыя). У перапынку (18.45) - "Тройчы адзін" (MTV).
19.50 Навіны (з сурдаперакладам).
20.00 "Хто гэта?" Тэлегульня.
20.05 Вэртыкаль.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Спартовы тэлекур'ер.
22.10 Музычны антракт.
22.20 "Каралева Марго", м/ф (Расея).
23.20 Каралеўскае паляваньне.
24.00 Навіны.
0.15 Матабол. Чэмпіянат Эўропы-96.

ОРТ
5.00 Тэлеранак.
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.10 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 "Тэма".
9.45 "У сьвеце жывёлаў" (з сурдаперакладам).
10.30 "Адгадай мэлёдыю".
11.10 "Кантакт - справавое супрацоўніцтва краінаў супольнасьці".
11.55 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.40 Кактус і К°.
14.50 Покліч джунгляў.
15.20 "Элен і хлопцы".
15.45 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 "Адгадай мэлёдыю".
19.05 "Каб памяталі..."
19.45 "Добрай ночы, дзеці!"
20.00 Час.
20.35 Праграма перадач.
20.40 "Раманс аб закаханых", м/ф.
23.20 Алімпійскія гульні ў Атлянце.

Канал "Расея"
6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 19.00, 22.00, 0.40 Весткі.
7.20 "Чароўны школьны аўтобус".
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Прасьцей простага.
8.25 "Санта-Барбара".
9.20 Алімпіяда-96. Дзюдо.
10.20 Справавы аўтограф.
10.30 Алімпіяда-96. Спартовая гімнастыка (жанчыны).
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 Кліп-антракт.
16.55 Футбол. Чэмпіянат Расеі. ЦСКА - "Ротар" (Валгаград). У перапынку - "Эксэль м'юзык".
19.35 Алімпійскі кур'ер.
20.05 "Санта-Барбара".
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 Сам сабе рэжысэр.
21.35 "Мактуб: закон пустыні", с. 3.
22.40 Алімпіяда-96. Веласпорт (трэк). Бокс. ДЗЮДО.

Санкт-Пецярбург
11.55, 12.55, 13.55, 16.55, 18.55, 22.00 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне", т/с.
13.10 Тэрмін адказу - сёньня.
13.40 Парады садаводам.
14.05 "Зона", с. 3.
15.00 "Старонні", м/ф (Беларусь-Літва).
16.15 "Дзеці ў горах і сёлах", д/ф (Японія).
16.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа", т/с.
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 Ленінградзкая абласная тэлекампанія.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне", т/с.
20.10 "Чароўная казка фантанаў Пятровага палацу".
20.50 Спартовы агляд.
21.00 "Зона", с. 3.
22.20 "Пераступіць рысу", м/ф, с. 1.

IV канал, НТВ
6.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
6.15 "Сямейка Флінстоўн", мульт.
6.40 "Айцец Браўн", т/с.
7.30 "Дом мёртвы", м/ф (ЗША).
9.25 "Ваньхан. На той бок мяжы", д/ф (ЗША), с. 1.
9.50 "Помста ружовай пантэры", м/ф (ЗША).
11.25 Алімпійскі час з Расейскага дому.
12.00 "Пяць хвілін".
12.05 Пэдагогіка для ўсіх.
12.30 Чалавек у рынкавай эканоміцы.
13.00 Крыніцы.
13.25, 16.45 Навіны.
13.30 "Марскі воўк", м/ф.
14.35 Эквадор - краіна на экватары.
14.45 "Жыцьцё і сьмерць Осіпа Мандэльштама". Ч. 1.
15.30 "Легенда Аляксандраўна". Праграма Ў.Сьмехава.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Муззон".
17.00 "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё", с. 2.
17.30 "Ланкастэр і Мілер: гісторыя каханьня", т/с.
18.35 "Імкненьне да неба: гісторыя авіяцыі", д/ф.
19.00 "Бабілён-5, трэцяя эра чалавецтва", м/ф (ЗША).
20.35 "Парасонік", к/ф.
21.35 Алімпійскі час з Расейскага дому.
22.30 Часінка.
23.20 Кавярня "Абломаў".

Чацьвер, 25 ліпеня

Беларускае тэлебачаньне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Сяляне. Берасьцейшчына.
8.45 Вэртыкаль.
8.15 Тэлебом.
9.45 Каралеўскае паляваньне.
10.25 "Размова з майстрам", д/ф.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр", т/с.
15.35 Да Дня Незалежнасьці Беларусі. "Іосіф Гашкевіч". Тэленарыс.
16.05 "Як нараджаецца музыка?" Ансамбль танцу "Весялушка". Ч. 2.
16.35 "Сусьвет". Тэлечасопіс.
17.20 Заняткі Н.Наважылавай.
17.50 Музычны антракт.
18.00 Тэлеанонс.
18.05 "Збыталіся мы з сонцам, з колерамі, з травой...". Тэленарыс.
18.25 Эканамікст.
18.35 "Тройчы адзін" (MTV).
18.50 Навіны (з сурдаперакладам).
19.05 "01 слухае". Жывая лінія. Да Дня пажарнай службы Беларусі.
19.50 Музычны антракт.
20.05 "Крок". "Оскар". Тэлегульня.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Спартовы тэлекур'ер.
22.10 "Каралева Марго", м/ф.
23.10 Музычная праграма да Дня пажарнай службы Беларусі.
24.00 Навіны.
0.15 "Крок".

ОРТ
5.00 Тэлеранак.
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.25 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 "Каб памяталі..."
9.45 "Клюб падарожнікаў".
10.30 "Казьляня", мульт.
10.40 Смак.
11.10 "Пад дахам сьвету".
11.55 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.40 Тын-тонік.
15.04 "Кацярок", мульт.
15.20 "Элен і хлопцы".
15.45 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 Лято-мільён.
19.00 Дзіўныя гісторыі ў новай праграме "Мая сям'я".
19.45 "Добрай ночы, дзеці!"
20.00 Час.
20.35 Праграма перадач.
20.40 Ален Дэлён. "Чалавек, які сьпяшаецца", м/ф.
22.35 Алімпійскія гульні ў Атлянце.

Канал "Расея"
6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 19.00, 22.00, 0.40 Весткі.
7.20 "Чароўны школьны аўтобус". Мультсэрыял.
7.45 Час справавых людзей.
7.55 Сам сабе рэжысэр.
8.25 "Санта-Барбара".
9.20 Алімпіяда-96. Фэхтаваньне.
10.20 Справавы аўтограф.
10.30 Алімпіяда-96. Плаваньне. Бокс.

22.07 – 28.07

16.35 "Чэленджэрс", т/с.
17.00 Нічога, апрача...
17.15 Экспавідэа.
17.25 Алімпіяда-96. Валейбол.
18.25 Раз на тыдзень.
19.35 Алімпійскі кур'ер.
20.05 "Санта-Барбара".
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 Даміно Міхаіла Баярскага.
21.35 "Мактуб: закон пустыні", с. 4.
22.40 Алімпіяда-96. Бокс. Дзюдо.

Санкт-Пецярбург

11.55, 12.55, 13.55, 16.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне", т/с.
13.10 Тэрмін адказу - сеньня.
13.40 Парады садаводам.
14.05 "Зона", с. 4.
15.05 "Пераступіць рысу", м/ф, с.1.
16.40, 20.35 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа", т/с.
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 Паказвае Ленінградзкая абласная тэлекампанія.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне", т/с.
20.10 "Аркестар". Фільм-канцэрт.
20.50 Спартовы агляд.
21.00 "Зона", с. 4.
22.15 "Пераступіць рысу", м/ф, с. 2.

IV канал, НТВ

6.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сеньня.
6.15 "Сямейка Флінстоўн", Мульт.
6.40 "Айцец Браўн", т/с.
7.30 "Сыграй мне "Тумана"", м/ф (ЗША).
9.10 "Ватыкан, па той бок мяжы", д/ф, с. 2.
9.35 "Бабілён-5, трэцяя эра чалавецтва", м/ф (ЗША).
11.05 Алімпійскі час з Расейскага дому.
12.00 "Пяць хвілін".
12.05 Навука-відэа.
12.30 Чалавек у рынкавай эканоміцы.
13.00 Дж.Гершвін. Сюіта з опэры "Поргі і Бэс".
13.25, 16.45 Навіны.
13.30 "Марскі воўк", м/ф.
14.45 Жыцьцё і сьмерць Осіпа Мандэльштама. Ч. 2.
15.30 "Гастролі". Праграма Ў.Сьмехава.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Муззон".
17.00 "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё", с. 3.
17.30 "Ланкастэр: гісторыя каханьня", т/с.
18.35 "Імкненьне да неба: гісторыя авіяцыі".
18.55 "Оскар". "Маска", м/ф (ЗША).
21.35 Алімпійскі час з Расейскага дому.
22.30 Часінка.
23.20 Кіно не для ўсіх. "Дзёньнік для маіх бацькоў", м/ф (Вугоршчына).

Пятніца, 26 ліпеня

Беларускае тэлебачаньне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 "Аксамітавы сэзон".
8.45 Студыя "Калыханка". "Усё справа ў капелюшы".
9.15 "Магія чорная і белая", м/ф.
9.30 "Люстра".
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр", т/с.
15.40 "30 гадоў чаканьня", д/ф.
16.10 "Правінцыя". Ляхавіцкі раён.
16.40 "Кантрасты".
17.10 Да Дня Незалежнасьці Беларусі. "Каханьне і карона". Тэленарыс.
17.40 Эканамікст.
17.50 Музычны антракт.
18.00 Сьвяточны канцэрт, прысьвечаны Дню Незалежнасьці Беларусі.
19.00 Навіны (з сурдаперакладам).
19.10 "Рэкс - адданы сябар паліцыянта", т/с.
20.05 "Міжнародны кур'ер".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Спартовы тэлекур'ер.
22.10 Музычны антракт.
22.20 "Не магу сказаць "даруй"", м/ф.
23.50 "12, альбо На ноч гледзячы".
0.10 Навіны.
0.25 Акавада. Віталь Жукаў.

ОРТ

5.00 Тэлеранак.
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.25 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.10 Дзіўныя гісторыі ў новай праграме "Мая сям'я".
9.50 "Грай, гармонік любы!".
10.25 "Пакуль усе дома".
11.10 "Ад пятніцы да пятніцы. Займальныя сюжэты з краін супольнасьці".
11.55 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.40 Маратон-15.
15.00 До-Мі-Соль.
15.20 "Элен і хлопцы".
15.50 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
17.20 "Новая ахвяра".
18.15 Чалавек і закон.
18.45 "Поле цудаў".
19.45 "Добрай ночы, дзеці!"
20.00 Час.
20.35 Праграма перадач.
20.40 "Дэтэктыўнае агенцтва "Месяцовае сьвятло"", т/с.
21.40 Погляд.
22.35 Алімпійскія гульні ў Атлянце.

Канал "Расея"

6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 19.00, 22.00, 1.00 Весткі.
7.20 "Чароўны школьны аўтобус".
7.45 Час справавых людзей.
7.55 Добрай раніцы, Эўропа!
8.25 "Санта-Барбара".
9.20 Алімпіяда-96. Фэхтаваньне.
10.20 Гандлёвы дом. "Ле Монці".
10.35 Алімпіяда-96. Спартовая гімнастыка. Жанчыны.
16.35 "Чэленджэрс", т/с.
17.05 Ваш партнэр "Дынмір".
17.15 Алімпіяда-96. Лёгкая атлетыка. Мужчыны. Хада на 20 км.
18.25 Вэртыкаль.
19.35 Алімпійскі кур'ер.
20.05 "Санта-Барбара".
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 Маскі-шоў.
21.35 "Мактуб: закон пустыні", с. 5.
22.40 Алімпіяда-96. Конны спорт. Бокс. Штанга. Дзюдо.

Санкт-Пецярбург

11.55, 12.55, 13.55, 16.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне", т/с.
13.10 Тэрмін адказу - сеньня.
13.40 Парады садаводам.
14.05 "Зона", с. 5.
15.05 "Пераступіць рысу", м/ф, с. 2.
16.40, 20.35 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа", т/с.
17.30 Стыль жыцьця.
17.35 Паказвае Ленінградзкая абласная тэлекампанія.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне", т/с.
20.10 "Містэрыя гуку, фэерыя колеру".
20.50 Спартовы агляд.
21.00 "Зона", с. 5.
22.10 "Як быць каханымі".
22.30 "Наталь". Тэлеспэктакль.

IV канал, НТВ

6.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сеньня.
6.15 "Сямейка Флінстоўн", мульт.
6.40 "Айцец Браўн", т/с.
7.30 "Электрычны "вершнік"", м/ф (ЗША).
9.25 "Ватыкан. Па той бок мяжы", с. 3.
9.45 "Оскар". "Маска", м/ф (ЗША).
11.40 Алімпійскі час з Расейскага дому.
11.30 "Наша кіно" прээнтуе...
11.30 У працоўны поўдзень.
12.00 "Пяць хвілін".
12.05 Піяніэта "Здароўе".
12.30 Чалавек у рынкавай эканоміцы.
13.00 Італьянская музыка ў маскоўскім Крамлі.
13.25, 16.45 Навіны.
13.30 "Анюціны вочкі і барскія ласкі", м/ф.
14.40 Дом паэта. Максімільян Валошын.
15.30 "Сьмейся, паяц". Праграма Ў.Сьмехава.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Муззон".
17.00 "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё", с. 4.
17.30 "Ланкастар і Мілер: гісторыя каханьня", т/с.
18.35 "Імкненьне да небам: гісторыя авіяцыі".
19.00 "Кароткае дыханьне каханьня", м/ф.
20.45 Доктар Вугал.
21.35 Алімпійскі час з Расейскага дому.
22.30 Часінка.
23.20 "Любая Чэрыці", м/ф (ЗША).
1.45 Эратычнае шоў сьвету.

Субота, 27 ліпеня

Беларускае тэлебачаньне

Дзень Незалежнасьці Беларусі
8.00 Навіны.
8.15 Да Дня Незалежнасьці Беларусі. "Зямля пад белымі крыламі".
8.40 "Сугучча". Перадача з Гродна.
9.00 "Лекавыя расліны: знаёмыя незнаёмцы".
9.35 Заняткі Н.Наважылавай.
10.05 Усё пра ўсё.
10.30 "Ералаш".
10.50 Мультфільм.
11.05 "Сымон Будны", д/ф.
11.25 "Скарбы Веткаўскага музэю". Тэленарыс.
11.40 Шматгалосьсе.
12.20 Творцы. Міжнародны жаночы форум.
13.20 "Эўрапейская дваццатка"(MTV).
14.05 Каляж.
14.35 "Так гэта было..."
14.55 Копа часу. "Дэклярацыя".
15.20 Тэлевізійны Дом кіно. Актрыса Сьвятлана Сухавей.
15.55 "Залаты ключ", тэлефэстываль.
16.35 Беларускі дом.
17.15 "Я запрашаю Вас..." Творчы вечар народнае артысткі Беларусі Зінаіды Бандарэнкі. Ч. 1-я.
18.30 "Жыцьцё і мора". Тэленарыс.
18.40 Галерэя. Данііла Канстанцінавіч Міцкевіч (Колас).
19.10 "Сад", м/ф.
20.40 Калыханка.
21.00 Навіны.
21.45 Спартовы тэлекур'ер.
22.00 "Абэлск", м/ф.
23.40 Безьдзь.
0.40 Цёмны пакой. Невядомая вайна.

ОРТ

7.00 "Ералаш".
7.30 "Песенька мышонка", мульт.
7.40 "Ералашны рэйс".
9.00, 14.00 Навіны.
9.10 Слова пастыра.
9.30 "Не пазяхай!"
10.00 Ранішняя пошта.
10.35 Смак.
10.55 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
13.05 Тэатральны чэхаўскі фэстываль. "Востраў рабоў" (Італія).
14.20 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
15.15 У сьвеце жывёлаў.
15.55 Футбол. Чэмпіянат Расеі. "Аланія" (Уладзікаўказ) - "Спартак"(Масква).
17.53 Мультфільм.
18.05 "Залатая сэрыя". "Неблісьлечныя гастролі", м/ф.
19.45 "Добрай ночы, дзеці!"
20.00 "Час".
20.35 Праграма перадач.
20.40 "Дэтэктыўнае агенцтва "Месяцовае сьвятло"".
21.45 Брэйн ринг.
22.35 Алімпійскія гульні ў Атлянце.

Канал "Расея"

7.00,13.00, 19.00, 22.00, 0.05 Весткі.
7.20 Кліп-антракт.
7.25 "Чароўны школьны аўтобус".
7.50 "Эні і Джулс", т/с.
8.15 Экспортлес.
8.30 Паводле вашых лістоў.
9.00 Алімпіяда-96. Валейбол Жанчыны.
10.00 Весткі аб адзінаццатай.
10.15 Падарожжа "Інвайт".
10.30 Алімпіяда-96. Плаваньне.
12.30 Пекара выклікалі?
13.20 "Эй, ухнем!" Фэстываль.
13.35 Прасьцей простага.
14.05 "Акіян", м/ф, с. 9.
14.55 Дэ факта.
15.20 Пілігрым.
16.00 Дыялегі аб жывёлах.
16.30 Песьні Расеі.
17.25 Алімпійскі кур'ер.
17.55 Алімпіяда-96. Веславаньне акадэмічнае.
19.35 Суботні вечар зь Андрэем Вазьнясенскім.
20.55 Надвор'е на заўтра.
21.00 Падвойны партрэт.
22.05 Алімпіяда-96. Веласпорт (трэк). Жаночы спрынт. Мужчынская камандная гонка перасьледу. Бокс.
0.20 Праграма "А".

Санкт-Пецярбург

9.05 Стыль жыцьця.
9.10 Страсьці-мардасьці.
9.25 Ўік-энд з дэтэктывам.
9.55 "Гонар маю". Вайсковы агляд.
10.25 Неспазнанае.
10.55, 12.55, 18.55 Інфарм ТБ.
11.10 "Наўзгад". Аляксандар Разэнбаўм.
11.35 Па ўсёй Расеі.
11.50 Яшчэ адна Расея.
12.40 Сэрца танга. А.Валодзін.
13.05 Ўік-энд з дэтэктывам.
13.20 "Іван Броўкін на цаліне", м/ф.
14.55 Ва ўсіх на ўвазе.
15.10 "Скарбы Пецярбургу".
15.25 Парадоксы гісторыі. "Выпадковы герой крывавай нядзелі".
16.00 Студыя "Уяві".
16.10 "Кірайка".
16.55 Спартовы агляд.
17.05 Мультфільм.
17.15 Канцэрт А.Буйнова.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.25 "Закладніца", м/ф (Расея).
20.55 Сьвецкая хроніка.
21.10 Дасье.
21.25 Блеф-клюб.
22.00 Тэлекампакт.
22.50 Б.Шоў. "Прафэсія місіс Уорэн". Тэлеспэктакль.

IV канал, НТВ

6.00, 18.00, 21.00 Сеньня.
6.15 "Сямейка Флінстоўн", Мульт.
6.40 "Айцец Браўн", т/с.
7.30 "Оскар". "Мэвін і Говард", м/ф (ЗША).
9.00 "Ватыкан. Па той бок мяжы", с. 4.
9.25 "Кароткае дыханьне каханьня", м/ф.
11.05 Алімпійскі час з Расейскага дому.
12.20 Мультфільмы.
12.40 Эканамічны агляд.
13.05 На дарогах Расеі.
13.10 Тэлегульня "3 паўслова".
13.40 Інфармацыйны агляд.
14.00 На старонках "Шарман-шоў".
14.30 Крок з кола.
14.50 К.Д.Людвіг. Сюіта на тэму "3 днём нараджэньня!"
15.00 "Формула-1". Гран-пры Вялікабрытаніі. Кваліфікацыя.
16.05 Навіны кіно.
16.25 Вольга Кучкіна. Час "Ч".
17.00 "Дыназаўрык на імя Дынк", мультсэрыял (ЗША).
17.30 Дог-шоў. Я і мой сабака.
18.30 "Музыкі", к/ф.
18.45 "Псыхоз-1", м/ф. А.Хічкока.
20.45 Ляпкі.
21.35 Алімпійскі час з Расейскага дому.
22.30 "Псыхоз-2", м/ф (ЗША).
0.25 Трэцяе вока.
1.10 "Плэйбой".

Нядзеля, 28 ліпеня

Беларускае тэлебачаньне

8.00 "Ты памятаеш нашы сустрэчы", ф/к.
8.25 Чэмпіянат Беларусі. МПКЦ (Мазыр) - "Тарпеда" (Магілёў). 2-і тайм. Перадача з Гомеля.
9.15 "Конан", мульт.
9.40 Найлепшыя хіты MTV.
10.10 Студыя "Калыханка". Мультыклюб.
10.40 Усё нармальна, мама!
11.10 Арсэнал.
11.40 Тураб'ектыў.
12.00 Пераможца.
12.30 Аўта-парк.
12.45 Студыя "Вакно".
13.15 Мост.
13.40 Прэм'ер-кіно.
14.25 "Усе мы родам з дзяцінства". Фінал.
15.25 "Дзікі поўдзень". Н/п сэрыял.
15.55 "Вяршыня сьвету". Тэлегульня.
16.35 "Я запрашаю Вас..." Ч. 2-я.
17.50 Абібок.
18.20 "34-ы хуткі", м/ф.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартовы тэлекур'ер.
21.05 Навіны-ТВ.
21.20 "Карамболь". Л.Дураў.
21.55 "Сынэма". "Чаплін", м/ф (ЗША).
23.55 Аксамітавы сэзон.

ОРТ

7.00 Тыраж "Спартлято".
7.10 "Тры таўстуны", мульт.
7.45 "Джульбарс", м/ф.
9.00, 14.00, 22.55 Навіны.
9.15 "Недарожныя зацемкі". Д.Крылова.
9.30 Пакуль усе дома.
10.05 Ранішняя зорка.
10.55 "Служу Расеі!"
11.25 Алімпійскія гульні ў Атлянце.
13.30 "Сьмехапанарама".
14.20 "Гран-па Марыса Ліепы".
15.05 Неяк раз.
15.15 Клюб падарожнікаў.
16.00 "Ералаш".
16.20 Мультфэервэрк: "Прыгоды Вудзі і яго сяброў", "Амэрыканскі хвост".
17.20 "Шчасьлівы выпадак".
18.10 Клюб "Белы папугай".
19.00 "Час".
19.35 Праграма перадач.
19.40 "Міазунд", м/ф.
22.15 Каханьне зь першага погляду.

Канал "Расея"

7.00 "Слова аб Чэсменскай бітве", д/ф.
7.20 "Эні і Джулс", т/с.
7.45 Вуснамі дзіцяці.
8.15 Алімпіяда-96. Скачкі ў ваду. Жанчыны.
9.00 Да 300-годзьдзя расейскага флёту. Ваенна-марскі парад.
10.45 Кніжная лаўка.
11.15 Расейскае лята.
11.55 Алімпіяда-96. Лёгкая атлетыка.
13.00, 1.10 Весткі.
13.20 Мультфільм.
13.40 Прасьцей простага.
14.10 "Акіян", м/ф, с. 10.
15.00 Месяц у вёсцы.
15.25 Расейскае караоке.
15.45 Рапартэр.
16.00 Імпэрыя гульняў. "Скрадзеныя жонкі".
17.00 Чароўны сьвет Дысэнэя.
17.55 Алімпіяда-96 Веславаньне акадэмічнае.
18.25 Алімпійскі кур'ер.
19.00 Люстра.
19.55 Надвор'е на заўтра.
20.00 "К-2":"Выкрут 22".
20.55 У Ксюшы.
21.30 Рэк-тайм.
21.45 Алімпіяда-96. Веславаньне акадэмічнае. Веласпорт (трэк). Пляжны Валейбол. Баскетбол. Жанчыны.

Санкт-Пецярбург

8.30 Флёту Расеі - 300 гадоў.
12.30 Стыль жыцьця.
12.45 Увесь гэты цырк.
13.05 Яшчэ адна Расея.
13.55, 18.55, 20.55, 22.25 Інфарм ТБ.
14.05 "Шчасьлівага плаваньня", м/ф.
15.30 Шэдэўры расейскай харэаграфіі.
16.15 "Адыходзім заўтра ў мора". Сьпяваюць дзеці.
16.35 Зэбра.
17.20 Сёньня ў Пецярбургу.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.25 Прафэсійны бокс.
20.10 Сьвяточны канцэрт, прысьвечаны 300-годзьдзю расейскага флёту.
21.10 Кубак сьвету ў конным спорце.
21.55 Міжнародны агляд.
22.45 "Якарная плошча", м/ф.

IV канал, НТВ

6.00 Пяцькі.
6.10 "Сямейка Флінстоўн", мульт.
6.35 "Айцец Браўн", т/с.
7.25 "Патрапіўся, альбо Шпіёнскія гульні", м/ф (ЗША).
9.00 "Ватыкан: па той бок мяжы", с. 5.
9.20 "Псыхоз-1", м/ф.
11.05 Алімпійскі час з Расейскага дому.
12.00 "Псыхоз-2", м/ф.
13.25 Аўтапэдыя.
14.10 Уздым пераваротам.
14.40 Кіназорка. Жан Поль Бэльмандо.
15.20 Цыганскія рамансы.
15.55 "Формула-1". Гран-пры Вялікабрытаніі.
17.00 "Паліцэйскі Кэтс і ягоны сабака", м/ф (ЗША).
17.30 "Сто да аднаго".
18.30 Сеньня.
18.30 "Скура", м/ф.
20.00 Вынікі.
21.10 Алімпійскі час з Расейскага дому.
22.10 "Псыхоз-3", м/ф (ЗША).

Беларуская рэдакцыя радыё Свабода

А 17 гадзіне паводле менскага часу слухайце Свабоду на хвалях 19, 31 і 49 мэтраў на частотах 6105, 9705, 15130 кілягерцаў.

Перадача пачынаецца а 20 гадзіне на хвалях 31, 41 і 49 мэтраў на частотах 6115, 9595 і 9670 кілягерцаў.

А 22 гадзіне ў эфіры абноўлены выпуск праграмы на хвалях 31, 41 і 49 мэтраў на частотах 5955, 7105 і 9705 кілягерцаў.

Праграма паўтараецца а 7 гадзіне наступнае раніцы на хвалях 31 і 41 мэтра на частотах 7145, 7190 і 9705 кілягерцаў.

Беларуская Рэдакцыя Польскага Радыё

14.30 (панядзелак), 18.30 (нядзеля) Беларускі літаратурны рух у Польшчы — гутарка Алеся Барскага.
16.30 (панядзелак), 14.30 (аўторак) Агляд тыднёвіка "НІВА".
18.30 (панядзелак), 16.30 (нядзеля) Разважаньні пра мову — што думаюць слухачы наконт месца беларускае мовы ў сьвеце і ейнае будучыні.
19.00 (панядзелак), 17.00 (нядзеля) Канцэрт віншаваньняў, дзе кожны слухач зможа перадаць пажаданьні сваім блізкім і знаёмым, каханай і каханаму — усім.
18.30 (аўторак), 14.30 (серада) Эканамічны блёк — бізнэс, банкі, Варшаўская Акцыянэрная Біржа, курсы валютаў, эканамічнае супрацоўніцтва Польшчы і Беларусі.
16.30 (аўторак), 18.30 (пятніца) Хроніка спорту, усякая ўсячына.
16.30 (серада), 14.30 (чацьвер) Культурныя актуальнасьці — тэатральныя прэм'еры, выставы, сустрэчы з польскімі і беларускімі мастакамі, кіно, кнігі.
18.30 (серада) "Пад знакам Арла і Пагоні" — гістарычная гутарка.
18.30 (чацьвер) Гісторыя беларускае мовы.
18.30 (чацьвер), 14.30 (пятніца) Навукова-тэхнічная перадача — досьледы знакамітых навукоўцаў, тэхнічныя "разынкі", недаступнае. **16.30 (пятніца), 14.30 (субота)** Госьць тыдня. **18.30 (субота), 14.30 (нядзеля)** Гутаркі Сакрата Яновіча "Ад Бібліі да беларускае літаратуры". **16.30, 19.00 (субота)** Рэдакцыйная пошта — адказы на лісты нашых слухачоў. **14.30 (нядзеля)** Рэлігійныя гутаркі айца Уладзімера Месюка. Усё гэта перапле-цена цікавую музыкай: як клясычнай, гэтак і лёгкай.
19.00 (серада) Агляд Czasopisu і Przeglądu Prawosławnego (кожны трэці тыдзень месяца).
Трансьлююцца: *у 14.30 на кароткіх хвалях 41,18 м і 50,04 м (адпаведныя частоты 7285 і 5995 кГц), а 16.30 на кароткіх хвалях 41,27 м і 49,22 м (а.ч. 7270, 6095 кГц), а 18.30 на кароткіх хвалях 49,22 м (а.ч. 6095 кГц).*

Кабылу белую – уладкаваньне справаў; чорную – непрыемнасьці; на дыбках – сварка; якая павапілася – разарэньне; трымаць за аброць – небясьпека; мёртвая – сельскае жыцьцё; купляць кабылу – новыя навіны; ехаць на ціхай кабыле – сямейнае шчасьце.

Калачы есьці – задавальненьне.

Калёсы. Бачыць іх – хвароба; ехаць на іх – сьмерць; бачыць тыя, што коцяцца – прымірэньне.

Камень кідаць – чуткі; каштоўны знаходзіць – посьпех у справах.

Камін з вагнём – дабрабыт.

Канаву капаць – цяжкое становішча.

Канарку – шчасьце.

Капіталістам сябе бачыць – прыемная, але марная кроза.

Каптурык, мокры ад дажджу – нястача; які ўпаў у бруд – зьмены ў ладзе жыцьця; згубіць – катар; новы купіць – сватаньне.

Капусту варыць – сум; рваць – чуткі; садзіць – навіны; саліць – падман; шынкаваць – нечаканасьць; есьці – падарунак, выкананьне жаданьня.

Каралі з золата – шчасьце; ашыйнік замест іх – залежнае становішча.

Карасёў лавіць – хвароба; есьці – страта.

Карп. Есьці карпа – набыць клопат, але з выгодай.

Карты бачыць – глядзець на глупствы іншых; тасаваць – клопаты; лічыць – марнаваньне часу ці грошай.

Карусэль. Круціцца на дзіцячай карусэлі – трапіць у госьці й кепска правесьці час.

Катацца на конях – радасьць; на каньках – весялосьць; на лодцы – дарога.

Качалкі. Катаць бялізну на іх – новы занятак, ня вельмі добры.

Кашляць – клопат.

Каштоўныя рэчы знаходзіць, купляць – посьпех у справах.

Квас, морс піць – незадавальненьне; частаваць ім – памылка.

Кватэру мець – прыбытак.

Кветкі, што завялі – фанабэрыстасьць; пакаёвыя – задавальненьне; рваць іх – шлюб з каханай; белыя – радасьць.

Кількі есьці – дабрабыт.

Кірмаш – падман, навет.

Клапы – клопаты.

Клініка. Ляжаць у ёй і апэравацца – паступіць на часовае выкананьне якой-небудзь пасады.

Кныш (ватрушкі) есьці – нечаканасьць.

Клюб – сустрэць нечакана шмат сваіх старых сяброў.

Крыніца чыстай вады – заможнасьць; хвораму – здароўе.

Ластаўка – посьпех у справах. Разарыць гняздо – сум; забіць – сьмерць блізкага чалавека; цалаваць ластаўку – згода ў сям'і.

Лебедзь, які плавае адзін – сьмерць; удвох – сямейнае задавальненьне.

Лезьці на дрэва – гонар.

Лекі прымаць – атрымаць давер; купляць – кепскія справы; лячыць жонку – пагаршэньне сямейных справаў.

Лесьвіца – шчасьце, багацьце, посьпехі; сыходзіць зь яе – страта; узыходзіць на яе – праца; паламаная лесьвіца – страта ці клопаты; шмат лесьвіцаў бачыць і хадзіць – вар'яцтва.

Леў ці львіца ў зьвярынцы – прыніжэньне; на ланцугу – апякунства; перасьледаваць ільва – шчасьлівае жыцьцё; быць ім пакусаным – перасьледавацца важнай асобай; змагацца зь ім – быць абыякавым у няшчасьці; лашчыць ільвіцу жанчыне – барацьба з небясьпечнай суперніцай; ільвіцу зь ільвянятамі – удава з дзецьмі; зьверанятаў, што смокчуць малако ільвіцы – апякунства й ласка старэйшых і моцных асобаў.

Лецішча купляць – атрымаць спадчыну; прадаваць – будзе добрая справа; жыць на лецішчы – выкананьне жаданьня.

Лёд – страты; для сялянаў – дабрабыт.

Лёхі – да выкраданьня.

Ліна – дабрабыт.

Лілея – надзея; адчуць пах – галеча.

Ліса – хітры вораг.

Лічыць грошы – прадугледжаны прыбытак.

Ліхтар. Купіць – адкрыцьцё сямейнае таямніцы; запаліць – прыгода ў дарозе.

Ліць ваду з цэбра – невыгодная справа; ліць з пажарнага шлянгу – быць у вясёлай кампаніі; ліць ваду з роту – абразіць каго-небудзь.

Лодка. Прагульвацца на лодцы з кампаніяй – выгаднае месца; плаваць у ёй аднаму – хтосьці з сужэнцаў памрэ; прыстаць – супакаеньне; адплыць – сямейная нязгода; выпасьці з лодкі ў ваду – няшчасьце.

Люстэрка – да шлюбу.

Лякавы абутак – карысная паездка.

Лямпа. Наліць газы – сватаньне; запальваць яе – карыстацца сьвятлом; гасіць – ласкі.

Макароны есьці – радасьць.

Маладосьць сваю бачыць – хвароба і сьмерць.

Малюнак. Бачыць – сум; знакаміты – вясёлы ўспамін ці добрыя весткі.

Мапу бачыць – паездка; разглядаць яе – успамін.

Маркота – няўдача.

Матрос – бачыць яго – радасьць; размаўляць зь ім – посьпех, надзея.

Маці бачыць – дабрабыт; памерлую – хвароба; хворую – непрыемнасьць.

Мёд есьці – вынікі кепскага выхаваньня сваіх дзяцей.

Месяц чырвоны й няпоўны – няшчасьце, страта грошай; для дзяўчыны ў апошняй чвэрці – вечнае дзявоцтва; у першай чвэрці – сватаньне; для жанчыны поўня – прыемная нечаканасьць.

Могілкі бачыць – шчасьце; гуляць па іх – сум.

Мора, якое хвалюецца – страты; упасьці ў мора – небясьпека; плаваць у моры – багацьце, моц, здароўе; бачыць караблі на моры – неспакой.

Моркву есьці – хвароба.

Мурашы. Бачыць іх у мурашніку – клапатлівая праца; трымаць у руцэ – гонар.

Муха – сум і турботы.

Мыла – апраўданьне. Умывацца ім – дачасная старасьць.

Мыцца ў вадзе – здароўе й багацьце; мыцца апранутым – хвароба й шкода.

Мыцца ў лазьні – нявернасьць жонкі для жанатага ці хвароба.

Мэбля. Мяняць на старую – сьмерць сваяка; зламаць – сварка; кватэра бяз мэблі – страта.

Мярцьвяк. У доме – непрыемнасьць; які размаўляе – кепскае надвор'е; мерцьвяка рухаць – ганьба ці хвароба; наступіць на яго – паведамленьне пра сьмерць; спаць зь ім – посьпех; які ажывае – вяртаньне згубленага чалавека; мерцьвяка, які просіць піць – недахоп памінаньня; апранаць яго – хвароба; ляжаць паміж мерцьвякамі – цяжкая хвароба; насіць мерцьвяка – сьмерць.

Мячык. Граць ім – шчасьлівая сустрэча зь сябрам дзяцінства.

Надвор'е кепскае – непрыемнасьць; вецер – шумная размова; цёплае – добры апэтыт.

Навальніца – няўдача.

Наліўка. Піць у сьне – бязладзьдзе на працягу дня; частаваць кагосьці – нанесьці непрыемнасьць камусьці.

Напарстак – чуткі; на пальцы мець – праца, за якую мала атрымаеце.

Неба чыстае бачыць – чакаць добрага; пахмурнае неба – сумны выпадак; з маланкай – шчасьлівы выпадак; зорнае – да радасьці; чырвонае – сварка.

Незнаёмец. Бачыць – непрыемная цяжарнасьць; біцца зь ім – рызыкоўная справа.

Ніткі. Матаць – былая небясьпека; маток нітак – карысьць; залатая нітка – добрая парада.

Ногі. Абмываць – вандраваньне; драўляныя ногі – сум з-за несправядлівасьці; быць бяз ног – посьпех у працы; класьці ногі ў вагонь – спыненьне сямейных сварак; абувацца – добры шлях; згубіць абутак – перашкоды ў дарозе.

Нос вялікі бачыць – разумнасьць і міласьць; згубіць нос – шкода і страта; выціраць нос – няма турботаў; маленькі нос – шкода маёнтку; раздвоены – галеча.

Нумары й лічбы бачыць – турботы.

Павук – страчаная справа; забіць яго – разрыў шлюбу ўвогуле; павуціна – хвароба.

Падарунак атрымаць – прыемна правесьці час; дарыць вядомай асобе – страціць сяброўства.

Паліць што-небудзь – новае знаёмства.

Памерці ў сьне – мець недахопы.

Пантофлі шукаць – бязладзьдзе; абуваць – дабрабыт.

Панчохі апранаць – боль у нагах.

Парэчкі. Есьці іх – нечаканасьць; варыць сочыва – сварка з жанчынай.

Парфуму бачыць, купляць ці дарыць – непрыемнасьці.

Пахаваньне – вясельле.

Перац – непагода.

Певень. Бачыць яго – здрада; чуць, як сьпявае – перасьцярога; вышчыпваць зь ягонага хваста пёры – няшчасьце; бачыць бой пеўняў – сварка супернікаў; бачыць перасьлед пеўнем курыцы – сварка сужэнцаў і развод.

Піва піць – радасьць; варыць – грашовыя клопаты.

Пірагі есьці – нехта са знаёмых хворы.

Пляма на сукні – непрыемнасьць.

Прачнуцца ў сьне – аднаўленьне надзеі.

Пстрычку даць – новае сваяцтва.

П'янстваваць у сьне – кепскія справы; бачыць п'яную жонку – паляпшэньне; бачыць п'янага мужа – сварка.

Рабаціньне ў сябе на твары – шчасьце й выгоды для тых, хто іх ня мае і сьлёзы й турботы для тых, у каго яны ёсьць.

Разынкі есьці – радасьць.

Рак (хвароба) – працу будзе цяжка выканаць; рак (жывы) – добры ад'езд.

Расстрэл бачыць – разьлік.

Рукавіцы. Замест пальчатак мець рукавіцы – знак перасьцярогі, якой трэба трымацца ў вядомай Вам кампаніі.

Рунь бачыць – чаканьне.

Рыбаў шмат бачыць – прыбытак; мёртвых бачыць – няўдача; вараную есьці – страты; вялікіх – намова; смажаную бачыць – нечаканыя навіны; вудзіць – хандра.

Рыдлёўка. Купляць яе – аддаленьне ад месца; удар рыдлёўкай – здрада; жалезная расколатая рыдлёўка – траўр ці шкадаваньне.

Рэха чуць – атрыманьне ліста.

Рэчы купляць – перашкоды ў справах; закладваць – навіны.

Сабака – перамога; гуляць зь ім – прыемная размова; чорны сабака – непрыемныя навіны; быць пакусаным сабакам – здрада сябра.

Сад, гай. Прагульвацца – посьпех у намеры; палоць у садзе – адкрыцьцё злых намераў; ірваць кветкі – небясьпечная хвароба; садзіць кветкі – шчасьлівая сувязь.

Сала. Рэзаць яго – шчасьлівы выпадак; есьці – бязьдзейнасьць.

Салавей. Чуць, як сьпявае – крэдыторы; у клетцы – страта волі; карміць салаўя на волі – аплата ўмоўнай паперы; карміць у клетцы – утрымліваць каго-небудзь.

Сані. Ехаць у іх – сьмешны выпадак; узімку – посьпех у справах; нясуць у санях – хаўтуры.

Сена. Ляжаць на ім – ціхая радасьць; бачыць сена ці салому – няўдзячная праца.

Скарб знайсьці – радасьць.

Скарб лічыць – неперадбачаныя выдаткі.

Скарбовыя рэчы бачыць – плата па абавязку.

Скрыпка. Граць на ёй – быць асьмяяным; бачыць, як граюць – чуць пра вясельле.

Сьляпы – абраза; шмат сьляпых – сварка; быць сьляпым – здрада; рабіць сьляпому паслугі – неспакой.

Смарагд бачыць – весялосьць.

Сонца – радасьць; зацьменьне – сварка.

Сочыва варыць – добрая праца; несьці сочыва – добрыя чуткі; есьці – посьпех у каханьні.

Спадчыну атрымаць – да бяссоньня.

Спалохацца чаго – няшчасьце.

Срэбра трымаць у руках – суд з тымі, хто вінаваты; губляць ці кідаць – грэблівасьць.

Старасьць – пагаршэньне здароўя.

Страла – здарада; страляць самому – посьпех.

Стрэл – новыя весткі.

Стужкі купляць – дарэмныя выдаткі; дарыць жонцы – ахаложваньне; староньняй жанчыне – шуканьне знаёмства.

Суд – неспрыяльнасьць.

Судзьдзя – сум; сварка зь ім – няўдача; цалавацца зь ім – здрада.

Сусед. Размаўляць зь ім – неспакой.

Сустрэцца з кім – нечаканасьць.

Сыр белы расейскі ці галяндзкі сьвежы – перамога.

Сьвіньня – кепская рэпутацыя; лашчыць сьвіньню – лісьлівіць самалюбству іншых.

Сьлівы есьці – непрыемнасьць; ірваць – прымірэньне; раздаваць – разлад.

Сьмяротнае пакараньне – страта імя.

Сьмяяцца – парушэньне спакою.

Сьнедаць – посьпех, радасьць; халодным – разлад у сяброўстве ці забытыя абяцаньні.

Сьцяг бачыць – бясьпека.

Сябра пры сьмерці – дабрабыт.

Сяброў – разьвітаньне.

Тануць. Бачыць, як тоне жанчына – нечаканы посьпех; бачыць, як тоне муж – выкрыцьцё ягонай інтрыгі з каханкай; самому тануць – паляпшэньне справы.

Тлустых кароў – плоднасьць.

Тлушч есьці – вясельле.

Тост –добрая думка іншых.

Труна – для маладых людзей – вясельле; для сямейных – прыбытак.

Трус. Бачыць – небясьпека; карміць – беднасьць; есьці – таемная нарада з тым, з кім ты яго ясі; заганяць труса – змова нявесты.

Трускалкі есьці – радасьць.

Трагедыя. Бачыць на сцэне – сумны падман.

Туман над вадою – дабрабыт; увогуле туман – сумнеў, нечаканы посьпех.

Тэатар. Быць на спэктаклі – расчараваньне; гаварыць у тэатры – радасьць; купіць квіток – падман; быць за кулісамі – нечаканасьць.

Тэлеграма – хуткая навіна.

Узыход сонца – добрыя весткі.

Уверх і ўніз ляжаць – праца.

Удавой сябе бачыць – непрыемнасьць.

Удаўцом сябе бачыць – нечаканасьць.

Унукі. Бачыць іх – суцяшэньне, радасьць і задавальненьне (нават калі ў Вас няма дзяцей, Вы не замужам ці халасты).

Фазан. Бачыць яго – быць задаволеным сваім жыцьцём; забіць яго – няшчасьце.

Фэервэрк – выхад на вечарыну.

Хату бачыць – цяжкая праца.

Хвалі – вандраваньні; хвалі рачныя ці марскія, што б'юцца аб бераг, на якім Вы седзіцё – спакой духу й пасьпяховае заканчэньне справаў.

Хлеб браць – суцяшэньне, радасьць.

Хор чуць – сумная мара.

Хрэн есьці – страта грошай, увогуле шкадаваньне.

Цалаваньне зь невядомай і прыемнай асобай – радасьць; з пачварай ці старой асобай – непрыемная навіна; зь мёртвым – сакрэт; бачыць пацалунак іншых – сум.

Цеста мясіць – надзея; есьці – цяжкасьці; купляць – прымірэньне.

Цурчаньне водаў чуць – новыя навіны.

Цыдулкі пісаць – навіны; чытаць – нечаканасьць.

Цэбар. Пусты – падман у меркаваньні; поўны чаго-небудзь – клопат.

Цэглу са сьцяны выцягваць – страта; лічыць – дабрабыт.

Цяля – пагаршэньне справаў.

Чысьціць што-небудзь – спакой і ўпэўненасьць.

Шапік. Сядзець у шапіку – прыемнае баўленьне часу.

Шкадаваць каго-небудзь – маркота.

Шкатулку адчыняць – нясьціпласьць; зачыняць – таямніца; што-небудзь класьці ў яе – падкупляць; купляць яе – што-небудзь дасьледаваць, вывучаць; вясельную шкатулку бачыць – цікавыя клопаты ці набыцьцё нясьціплай сувязі.

Шкло – разлад; разьбітае – небясьпека.

Школу з навучэнцамі – дабрабыт; дзяцей, якія выходзяць са школы – сварка.

Шруб. Закручваць шруб у што-небудзь – вельмі цяжкая справа, пра якую давядзецца гэтым днём чытаць ці чуць.

Штаны апранаць на сябе – страты; на іншых заўважыць – дабрабыт.

Шукаць – спатканьне з сябрам.

Шчанюк – добры сябра.

Шчупака бачыць – ліхаманка.

Шчокі бачыць – непрыемнасьць; бледныя шчокі – выздараўленьне.

Шыбеніцу – небясьпека.

Шыбеньніка – багацьце.

Шэрань – нічога асаблівага.

Шыльда – нечаканасьць.

Эмігрант. Бачыць яго – страчаная надзея; размаўляць зь ім – прыкрасьць.

Юнга – карыстацца кепскімі парадамі.

Юрта – убоства.

Яблыкі сырыя – фізычнае й маральнае нездароўе; сьпелыя – вясельле; горкія – прымус; нясьпелыя – шкода; печаныя – выгада; смачныя – дабрабыт; вараныя – радасьць; салодкія ірваць – вясельле.

Яблычную пастылу есьці – выкананьне жаданьня; яблыня ўпала – няўдача.

Ягады вінныя есьці – радасьць; белыя рваць – посьпех; чырвоныя – сьлёзы; сушаныя – выгада.

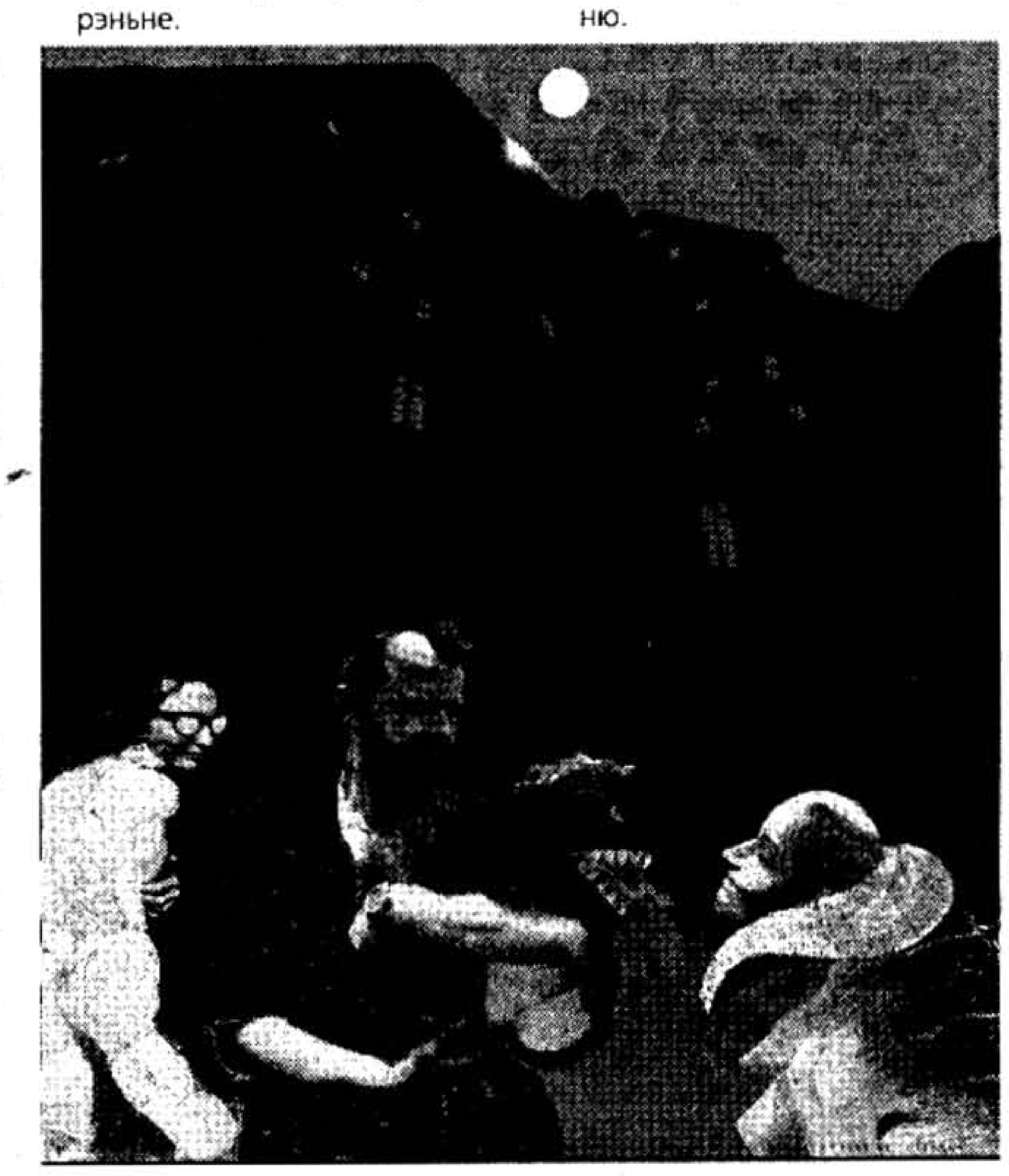
Ягня, што бегае ў полі – ціхае жыцьцё; крык ягняці – адмова; есьці яго – абвінавачваньне.

Яйкі – заможнасьць; расьціснуць яйкі – сьмерць ад родаў.

Ялінка зялёная – задавальненьне.

Яравы хлеб – радасьць, заможнасьць.

Ячмень сеяць ці жаць – надзея на спрыяльную будучыню.

КІНО. МЕНСК

АЎРОРА

Прытыцкага, 23, тэл. 533-360, 533-361

Скажы мне так... 22-28 – 17.10, 20.40
Беглы вагонь 22-26 – 19.00; 27-28 – 19.00 (ільготны)
Рэтраспэктыўны паказ: "Любімыя камэдыі" **Бляндынка за рогам** 22-28 – 15.40 (ільготны)
Для дзяцей:
Верабей на лёдзе 22-24 – 14.30
Аранжавы дожджык 25-28 – 14.30

БЕРАСЬЦЕ

пр. газэты "Праўда", 25, тэл. 728-660, 716-888

Пасьпець прыгадаць 22, 28 – 14.20, 17.10, 21.20; 23, 25, 27 – 17.10, 21.20; 24 – 10.00, 17.10, 21.20; 26 – 17.10
Жаночыя жарсьці 22-25, 27-28 – 16.00, 19.00, 21.00; 26 – 16.00, 19.00

ВІЛЬНЯ

Калініўскага, 55, тэл. 655-262

Ван Дам – кікбаксэр (Усходнія адзінаборствы) 22 – 10.30 (ільготны), 15.30; 22-28 – 15.30
Кемлівыя дзяўчаткі (камэдыя) 22-28 – 18.30
Калігула (2 сэрыі) 22-28 – 18.30
Жанчына ў полымі (эратычная мэлядрама) 22-28 – 21.10
Кіна-дыска-шоў для падлеткаў 28 – 15.00
Інфармацыйна-забаўляльная праграма для падлеткаў "Усьмешка" 23, 27, 28 – 21.00
Танцавальны вечар "Для тых, каму за 30" 26 – 20.30

ЗЬМЕНА

Даўгабродзкая, 4, тэл. 353-903

Грэшніца ў масцы (мэлядрама) 22-26, 28 – 14.00, 18.00; 27 – 14.00
У холадзе начы (трылер) 22-28 – 16.00, 20.00
Да Дня Незалежнасьці Рэспублікі Беларусі: **Душа не падарожніца** (пра сусьветнавядомага акадэміка Барыса Кіта) 27
Палянэз для касінэраў (На кінасустрэчу з гледачамі прыйдзе Рычард Ясінскі, кінарэжысэр) 27
Для дзяцей:
Прыгоды пінгвіняці Лёлё 24 – 10.00; 27-28 – 12.00

КАМСАМОЛЕЦ

Жылуновіча, 39, тэл. 454-194

Жанчыны-піраньі ў джунглях Авакада 22-28 – 12.00, 16.00, 20.40
Малыш-каратэ 22-28 – 17.00, 19.00, 20.30
Заля індыйскага фільму: **Непакой** (2 сэрыі) 22-28 – 14.00, 18.00
Для дзяцей:
Мультзборнік N 95 **"Містар Пронька"** 22-28 – 11.00

КАСТРЫЧНІК

пр. Ф.Скарыны, 73, тэл. 329-325, 329-429

У пошуках непрыемнасьцяў 22-28 – 18.00, 21.00
Маўчаньне шынкі 22-26 – 16.40, 19.40; 27-28 – 16.40 (ільготны), 19.40
Макс шоў (тэл.232-00-38) 22-28 – 22.00

КІЕЎ

бульвар Шаўчэнкі, тэл. 373-270

Я прыйшоў зь мірам 23-26, 28 – 15.00
Гарэзьнік з вар'ятні 23-28 – 16.40, 18.30, 20.15
Наш чалавек у Сан-Рэма 27 – 15.00 (ільготны)
Відэазаля 22 – 18.00, 20.00
Для дзяцей:
Ох, ужо гэтая Наста 23 – 13.30
Гулівэр у краіне Волатаў 28 – 13.30

МАСКВА

пр. Машэрава, 13, тэл. 231-448, 231-533

Чарнакніжнік 22-28 – 19.10
Згубленыя ў Афрыцы 22-28 – 17.00, 21.00

МІР

Казлова, 4а, тэл. 333-771

На залатым ганку сядзелі... (прыгодніцкі музычны сэт-рэаскапічны фільм) 22-28 – 12.00
Кідок зьмяі 22-28 – 16.00, 18.00, 20.00
Блюз апоўначы 22-28 – 15.00, 19.00
Гарачая цэль 22-28 – 13.00, 17.00, 21.00
Да Дню незалежнасьці Рэспублікі Беларусь: **Двое на высьпе сьлёзаў** 27 – 14.00 (дабрачынны сэанс)

ПАРТЫЗАН

Амэрыкан бой 22-24, 26-28 – 16.05, 19.45; 25 – 16.05 (ільготны), 19.45
Максымальнае паскарэньне 22-28 – 18.00, 21.40
Да Дню незалежнасьці Рэспублікі Беларусь: **Канец бабінага лета** 27 – 14.30 (дабрачынны сэанс)

ПІЯНЭР

Энгельса, 20, тэл. 278-945

Прывід у кампутары 22-28 – 13.40, 15.30
Маскоўскія вакацыі 22-28 – 17.20, 19.00
Для дзяцей:
І вось прыйшоў Бумба... 23 – 10.30
Сьледапыт 22-23 – 12.00
Залатыя рогі 24-25 – 10.30
Турбаза "Ваўчыная" 24-25 – 12.00
Кватэра з сыру й іншыя мультфільмы 26-28 – 10.30
Прынцэса-пава 26-28 – 12.00

РАДЗІМА

Лізы Чайкінай, 16, тэл. 426-779

Каханьне па-італьянску 22, 24-28 – 17.00, 20.30
Танга 22 – 15.00 (ільготны), 18.40; 24 – 18.40; 25-28 – 15.00, 18.40
Відэазаля:
Ягорка 24-28 – 16.00
У войску (камэдыя) 24-28 – 18.00
Музыка (баявік) 24-28 – 20.00
Музычна-забаўляльная відэапраграма 24, 25 – з 18.00 па 22.00
Музычна-забаўляльная праграма 27-28 – з 18.00 па 23.00

САЛЮТ

пр. Ракасоўскага, 150а, тэл. 474-167

Раньняя сталасьць, ці Хлопчык-лявэляс 22-25, 27 – 16.00, 19.40; 26 – 16.00; 28 – 14.00, 17.40, 21.00
Новыя прыгоды Тэнэсі Бака 22-27 – 16.00, 19.40; 28 – 15.50, 19.30
Начны танцавальны рух 26-27
Канцэрт папулярнага маскоўскага гурта "Мальчишник" 26
Да Дня Незалежнасьці Рэспублікі Беларусь: **Дрэвы на асфальце** 27 – 14.00 (дабрачынны сэанс)

СУЧАСЬНІК

Харкаўская, 70а, тэл. 515-563

Сьпіс каханак 22-28 – 18.20
Спакушэньне 22-28 – 16.30, 19.40, 21.00
Для дзяцей:
Страшыдла 27 – 14.30
Там, на нязнаных сьцежках 28 – 14.30

СЬЦЯГ

Вялікаморская, 3, тэл. 211-009

Эльвіра – уладарка цемры 22-23, 26 – 16.20, 18.00; 27-28 – 12.20, 16.20, 18.00
На каго Бог пашле 22-23, 26 – 20.00; 27, 28 – 14.00, 20.00
Да Дня Незалежнасьці Рэспублікі Беларусі: **Боль** 27 – 9.20

УДАРНІК

Жукоўскага, 156, тэл. 259-630

Жах на вуліцы Вязаў (Фільм 3-і) 22-28 – 15.30
Наша гісторыя 22-28 – 17.10
Абдымі мяне, усхвалюй і пацалуй 22-28 – 18.50
Для дзяцей:
Мэцічара зьвер марскі 27 – 14.00
Лясны ручай і іншыя мультфільмы 28 – 14.00

ЦЭНТРАЛЬНЫ

пр. Ф.Скарыны, 13, тэл. 208-297

Чатыры пакоі 22-28 – 14.00, 17.30, 21.00
Каманда 22-28 – 12.25, 15.55, 19.25

ЭЛЕКТРОН

Казінца, 117, тэл. 789-563

Паліцыянт і паненка 22-26 – 12.00, 15.20, 21.00; 27-28 – 15.20, 21.00
Белы агонь 22-28 – 13.40, 19.20
Сустрэча (Індыя, 2 сэрыі) 22-28 – 17.00
Для дзяцей:
Вораг мой 23 – 10.30
Вар'яты на стадыёне 25 – 10.30
Чараўнік Смарагдавага гораду 27-28 – 12.00

Відэасалён
Кабэльшчык (Рэж. Бэн Стылер, у гал. ролі – Джым Кэры, ЗША).
Абанэнт кабэльнага тэлебачаньня, нічога не падазраючы, пагаджаецца на прапанову залішне стараннага тэхніка бясплатна ўстанавіць некалькі каналаў для прагляду фільмаў. Бязглузды кабэльшчык звальваецца на галаву самотнага мужчыны й ператварае ягонае жыцьцё ў сапраўдны кашмар. 22-28 – 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

АДРАСЫ ВІДЭАЗАЛЯЎ

"ГАЛЯКТЫКА" пр. газэты "Известия", 18, тэл. 714-512;
"ПАЛЯНЭЗ" вул. Бачылы, 16, тэл. 441-342;
"ПОЎНАЧ" вул. Герасіменкі, 26, тэл. 433-813.

НАЙНОЎШЫЯ НАБЫТКІ МЕНСКАГА ВІДЭАРЫНКУ НА 14 – 20 ЛІПЕНЯ:

Усе фільмы ў ляэрнай якасьці!

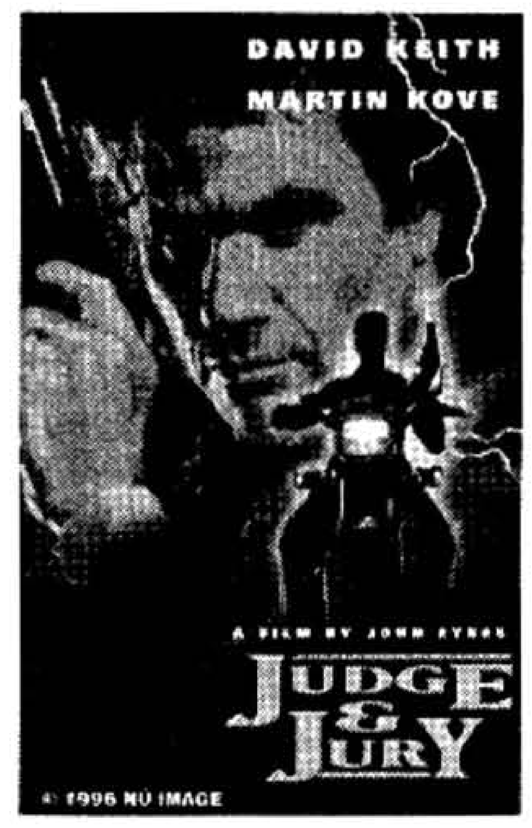
МЁТВАЯ ХВАТКА (GRIDLOCK)
ЗША-Канада 1996 90 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.0/4.5. Узр. абм.: ад 13 гадоў. Рэж. Сандар Стэрн, у р. Дэвід Хасэлхоф ("Ратаўнікі Малібу"), Мігель Фэрнандэс, Кэці Айрлэнд. Супэрбаявік у стылі "Моцнага гарэшка"!

НЭШ БРЫДЖЭС (NASH BRIDGES)
ЗША 1996 90 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Пітар Ўэрнэр, у р. Дон Джонсан, Кэры-Хіраюкі Тагава, Анэт Аб'тул. Супэрбаявік з супэракторамі!

ЧАСАМ ЯНЫ ВЯРТАЮЦЦА ЗНОЎ (SOMETIMES THEY COME BACK ...AGAIN)
ЗША 1995 92 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.0/4.0 Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Адам Грос-ман, у р. Майкл Грос, Алексіс Аркет. Жахі.

ЛАГВО ЗЬМЕЯ (SERPENT'S LAIR)
ЗША 1995 92 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.5/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Джэфры Райнэр, у р. Джэф Фэйхі, Ліза Б., Энтані Паперма. Жахі+трылер.

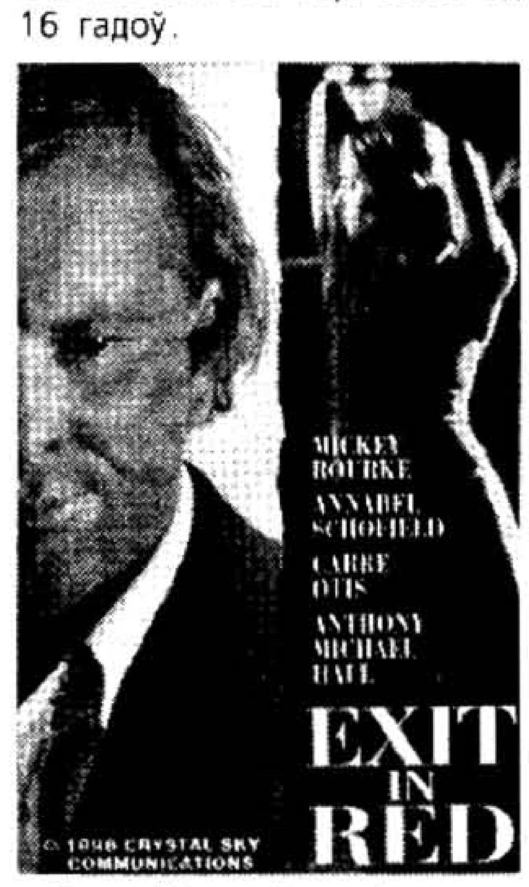
СТРАШНЫ СУД (JUDGE AND JURY)
ЗША 1995 98 хв. Маст/кам. ацэнка: 2.5/4.0.

Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Джон Айрас, у р. Дэвід Кіт, Марцін Коўб. Баявік.

НАЙМАЦНЕЙШЫ ЎДАР-2 (SHOOTFIGHTER 2)
ЗША 1995 88 хв. Маст/кам. ацэнка: 2.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Алан Эміэл, у гал. р. Бола Енг. Баявік

ВЫХАД У ЧЫРВОНАЕ (EXIT IN RED)
ЗША 1995 93 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.0/4.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў.

Рэж. Юрэк Багоевіч, у р. Мікі Рурк, Анабэль Шофілд. Трылер+баявік

НАЙМАЦНЕЙШЫ ЎДАР / УДАРНЫ БОКС (SHOOTFIGHTER)
ЗША 1993 94 хв. Маст/кам. ацэнка: 2.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Пэт Алан, у гал. р. Бола Енг. Баявік

НІКСАН (NIXON)
ЗША 1995 192 хв. Маст/кам. ацэнка: 5.0/3.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Олівэр Стоўн, у р. Энтані Хопкінс, Эд Харыс, Боб Хоскінс, Джэймс Вудс. Драма.

ПАСЬЦЕЛЬНЫЯ НЕЗНАЁМЦЫ (SLEEPING WITH STRANGERS)
ЗША 1992 102 хв. Маст/кам. ацэнка: 2.5/3.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Уільям Т. Болсан, у р. Адрыэн Шэлі, Кімбэрлі Хафмэн, Ніл Данкан. Камэдыя.

БАГДАН ЦІТАМІР: САМАЕ ВЯЛІКАЕ КАХАНЬНЕ (X LOVE)
50 хв. Відэакліпы.

САКРЭТНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ - 29, 30 (THE X FILES)
ЗША 1996 88+88 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. У р. Дэвід Духоўны, Гіліян Андэрсан. Фантастыка, працяг расьследваньняў агентамі ФБР анамальных зьяваў.

ПАЛТЭРГЕЙСТ: СПАДЧЫНА - 3, 4 (POLTERGEIST: THE LEGACY)
ЗША 1996 176 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.5/4.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. У р. Дэрэк Дэ Лінт, Хелен Шэйвэр. Містыка+жахі, працяг супрацьстаяньня чалавецтва зь іншаземнымі сіламі.

КОСМАС: ДАЛЁКІЯ КУТКІ - 8, 9 (SPACE: ABOVE AND BEYOND)
ЗША 1996 178 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.0/4.0. Узр. абм.: ад 13 гадоў. У р. Морган Уэйзэр, Крыстэн Клоўк. Фантастыка ў стылі "Зорных войнаў", новыя прыгоды касьмічных зьнішчальнікаў.

ЖУКІ (BUGS)
ЗША 1996 84 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Браен Юзна ("Рэаніматар-2"), у р. Мод Эдамс, Марджын Холдэн. Супэржахі!

ЧАЛАВЕК З МОГІЛАК (CEMETERY MAN)
Францыя-Італія 1995 99 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.0/3.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Мікель Сааві ("Сэкта"), у гал. р. Рупэрт Эвэрэт. Містыка+жахі.

СЭРЖАНТ БІЛКО (SGT. BILKO)
ЗША 1996 90 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.0/4.5. Узр. абм.: ад 13 гадоў. Рэж. Джонатан Лін, у р. Стыў Марцін, Дэн Эйкрайд. Супэркамэдыя, зборы большыя за 35 млн. $! Упершыню ў Менску ў добрай якасьці!

ЛУКАС (LUCAS)
ЗША 1986 89 хв. Маст/кам. ацэнка: 4.0/3.5. Узр. абм.: ад 13 гадоў. Рэж. Дэвід Сэлтцэр, у р. Чарлі Шын, Вайнона Райдэр. Мэлядрама+камэдыя.

ПТУШЫНАЯ КЛЕТКА (THE BIRDCAGE)
ЗША 1996 107 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.5/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Маяк Нікалс, у р. Робін Уільямс, Джын Хэкман, Натан Лейн. Супэркамэдыя, зборы блізу 150 млн. $! Упершыню ў Менску ў добрай якасьці!

ГУФ І ЯГО КАМАНДА: НА РЫБАЛЦЫ (GOOF TROOP: GOIN'S FISHIN'S)
45 хв. Мультфільм.

БІРЖА ПРАЦЫ

Фірма запрашае на конкурснай аснове: **сакратара-рэфэрэнта** на шматпляновую працу. Патрабаваньні: вышэйшая адукацыя, інтэлігентнасьць, ініцыятыўнасьць, выканаўнасьць, пажадана веданьне нямецкай мовы. Запрашае на працу мэнэджэра збыту матэрыялаў для будаўніцтва, аўтасьлесараў з досьведам працы й аб'ёмамі ў аўтасэрвісе. Тэлефон: (017) 266-01-06.

Запрашаем мужчынаў для працы **распаўсюджвальнікамі мэдычных прыбораў**. Тэлефон: 252-34-90 у працоўныя дні з 10 па 17 гадз.

Запрашаем на працу маладых, энэргічных людзей, якія жадаюць працаваць **гандлёвымі агентамі** па продажу офісных і канцылярскіх тавараў. Заробак зьдзельны. Тэлефон: 37-17-28.

Камэрцыйная фірма запрашае на працу **намесьніка начальніка планавага аддзелу, намесьніка начальніка дамоўнага аддзелу, хіміка-тэхнолята па ляках і фарбах**. Тэлефон: 69-01-86 з 9.00 па 17.30.

Камэрцыйная фірма запрашае на працу **адміністратара** крамы, жанчыну ва ўзросьце 30-40 гадоў. Тэлефон: 263-33-98.

Камэрцыйная фірма запрашае на працу дасьведчанага **таваразнаўцу** нехарчовых тавараў. Тэлефон: 263-33-98.

Установе патрабуецца **камэрцыйны дырэктар.** Патрабаваньні: вышэйшая адукацыя, узрост ад 30 гадоў, досьвед працы (радыёэлектроніка, спадарожніковае тэлебачаньне й камэрцыя). Заробак дамоўны. Тэлефоны: 227-17-82, 227-18-75 з 11 па 18 гадз.

Установа запрашае на працу дасьведчаных **швачак**. Тэлефон: 244-12-65.

Запрашаем на працу на конкурснай аснове ў **аддзел аховы** мужчынаў да 25 гадоў, якія адслужылі тэрміновую службу й маюць добрую фізычную падрыхтоўку. Тэлефон: 22-15-57.

Запрашаем паненку зь веданьнем нямецкай мовы на пасаду **перакладчыка**. Тэлефон: 264-63-91.

Установа запрашае на працу **мэнэджэра** зь веданьнем ПЭВМ, **камэрцыйнага агента** зь веданьнем ПЭВМ. Тэлефоны: 228-00-48, 228-00-49 (толькі з 17 па 18).

Запрашаем на працу **прадаўцоў лятарэйных квіткоў.** Месцы прадастаўляюцца ў буйных крамах гораду. Наша адрэса: г. Менск, д. 5а, к. 10. Тэлефон: 506-890.

САТ "ДДД Інстран" навучае, прапануе працу **страхавога агента**. Тэлефон: 32-63-02.

Фірма запрашае на працу жанчынаў ва ўзросьце 30-45 гадоў з досьведам працы на **рабочых спэцыяльнасьцях у вытворчасьці**. Тэлефон: 69-01-86 (з 9.00 па 17.30).

ЦПП "ІнтэлектСофт" запрашае на працу **мэнэджэраў** па продажу праграмнага забесьпячэньня, якое прапануецца цэнтрам. Узрост кандыдатаў не абмежаваны. Поўнае ці частковае працаўладкаваньне. Заробак ад $100 на месяц. Тэлефон: 228-42-71 з 18 па 20 гадз. (Спасылка на газэту "Приглашаем на работу" абавязковая).

Запрашаем **мэнэджэра** (мужчыну) па збыце кніжных вырабаў. Тэлефон: 231-96-42.

Фірма-вытворца вэртыкальных жалюзі запрашае на працу **брыгаду аздобнікаў** з досьведам працы з эўраматэрыяламі, штатных і пазаштатных супрацоўнікаў для рэалізацыі сваёй вытворчасьці. Пэрспэктыву росту, магчымасьць адкрыцьця сваёй справы. Тэлефон: 226-08-75 з 10 па 17 гадз.

Дадатковы заробак. Кампанія "Нутрыплюс" запрашае **распаўсюднікаў** касмэтыкі, лекавых прэпаратаў і іншых тавараў. Праца па контракце. Навучаньне бясплатнае. Тэл. 252-44-02.

Уборка садавіны ў Крыме. Ліпень-кастрычнік. Для адказу — капэрту з адваротнай адрэсай. 220064, Менск, а/с 285.

САТ "ДДТ Інстран" навучае, прапануе працу **страхавога агента.** Тэлефон: 32-63-02.

Установа на конкурснай аснове запрашае **бугальтара-касіра, эканаміста, архітэктара.** Патрабаваньні: досьвед працы ў камэрцыйна-вытворчай структуры, веданьне ПЭВМ, узрост ня больш за 40 гадоў. Запрашае спэцыялістаў па будаўніча-аздобных работах (магчымыя камандзіроўкі па РБ). Тэлефоны: 257-96-38, 259-58-68 з 16.00 па 17.30.

Установа запрашае на працу галоўнага **бугальтара** на пасаду аўдытара з досьведам працы сама меней 3 гады, вышэйшая адукацыя абавязковая. Тэлефон: 276-47-00. Запрашаем на працу наладчыка й вязальшчыц панчошных вязальных машынаў "Рапід". Тэлефоны: 252-36-46, 252-46-98.

Запрашаем на працу дасьведчанага **лябаранта каляровага друку**. Тэлефон: 227-59-57 з 10 па 18.

Валянцін Калнін

Гісторыя і параўнаньні

Брэжнеў, Гарбачоў, Лукашэнка, убачаныя ў пэрсанажах XVIII ст.

Я зь дзяцінства зайздросьціў паляўнічым — выгляду тых дзядзькоў, абвешаных трафэямі па баках, заўжды ружовых на твар, з бляскам у вачах і нязвыклай рухлівасьцю рук, якія нібыта намагаюцца перацягнуць перажытыя падзеі зь лесу ў хату. Менавіта падзеі, асабліва сачэньне дзічыны, разблытваньне сьлядоў, чуваньне цішыні на золку прыцягвалі маю ўвагу больш, чым трафэі.

Хоць паляўнічым я ня стаў, аднак сэнс паляваньня скарыстаў па-свойму. Мой абшар — гісторыя, толькі ня тая, факталягічная, адэпты якой больш падобныя да грыбнікоў, чым да паляўнічых, але вобразная, характарная. Вывучаючы чарговы помнік архітэктуры, заўсёды намагаюся аднавіць абставіны яго паўстаньня праз пошук і раскрыцьцё індывідуальных рысаў канкрэтнай асобы, з тым помнікам шчыльна зьвязанай. Такі пошук нагадвае часам перасьлед вялікага зьвера: нутром адчуваеш яго моц, але гаводзінаў прадбачыць яшчэ ня можаш. Пакуль прадзіраесься па сьлядах праз парасткі мінулага, то здараюцца дзівосныя адкрыцьці, якія высьвятляюць ня толькі старасьвеччыну, але нават сеньняшняе жыцьцё зусім у іншых промнях.

Першая палова XVIII ст. Радзівілы, замкі ў Нясьвіжы, Міры ды Слуцку, мануфактуры, карэліцкія габэлены, слуцкія паясы, урэцкія люстэркі, нясьвіскі тэатар. Перад гэтым яшчэ Паўночная вайна, Карл XII, Пётра I, Аўгуст II.

Паспрабуйце запытаць каго-небудзь: хто правіў тады нашым краем? Большасьць пацісьне плячыма — каго сёньня цікавяць былыя ўладары? Другая частка напэўна адкажа — Пётра I і пералічыць гарады і нават дамы ў іх, дзе ён спыняўся, альбо тысячагадовыя дубы, пад якімі ён хаваўся ад дажджу, пільнуючы швэдаў. Толькі адзінкі скажуць, што каралём тады быў нейкі Аўгуст, а нехта наважыцца нават паправіць — Станіслаў Аўгуст Панятоўскі. Сапраўды, апошні караляваў у Рэчы Паспалітай, толькі не на пачатку, а ў канцы стагодзьдзя. Ён быў і апошнім нашым каралём увогуле. Пры ім у 1791 г. абвешчана знакамітая, самая перадавая на той час Канстытуцыя 3 Траўня. Праўда, яна прадзейнічала толькі каля году, потым яе заблякавалі магнацкія групоўкі, намагаючыся аднавіць шляхецкую «залатую вольнасьць». У выніку адбыліся два астатнія падзелы і Рэч Паспалітая як дзяржава перастала існаваць.

Між тым большую частку XVIII ст. дзяржавай кіравалі саксонскія курфюсты — Аўгуст II Моцны ды ягоны сын Аўгуст III. Лёгка сказаць — «кіравалі», бо абодва ні па польску, ні па-беларуску ня ўмелі. Аднак, відаць, добра ім тое кіраваньне прамінула, што нават амаль праз тры дзесяцігодзьдзі пасьля сьмерці апошняга Саса (так называлі ў нас саксонскую дынастыю) у згаданай ужо Канстытуцыі 3 Траўня абвяшчалася спадчынная манархія і прызначалася яна не для нашчадкаў Панятоўскага, але для тых жа Сасаў.

Гэткая трывалая прыхільнасьць тагачаснага паспольства да іншаземнай дынастыі здавалася дзіўнай: у перадперабудовачнай літаратуры па агульнай гісторыі і гісторыі мастацтва (пераважна польскай, бо ў беларускай акрамя Паўночнай вайны ды здрады Аўгуста Моцнага Пятру Вялікаму пра тыя часы нічога ня знойдзеш) саксонскі пэрыяд характарызаваўся як пэрыяд палітычнага і грамадзкага маразму ды анархіі. Да станоўчых зьяваў у жыцьці тагачаснай Рэчы Паспалітай далучалі пашырэньне мануфактурнай вытворчасьці, пераўтварэньне Варшавы ў сапраўдную эўрапейскую сталіцу ды росквіт тэатральнага мастацтва.

Напэўна, зьдзіўленьне засталося б без адказу (а атрымаць яго вельмі карцела: як ні круці, саксонскія часы займаюць у нашай гісторыі 67 гадоў — амаль як савецкі пэрыяд!), калі б ня выпадак у адным з музэяў Варшавы перад партрэтам першага саксонскага прадстаўніка на польскім троне. Я і раней сустракаў выяву Аўгуста Моцнага ў рэпрадукцыях, але тут —жывыя фарбы — нібы ўваходзіш у жывую эпоху! Цяжкая бардовая драпіроўка, як хмара ў буру, мітусіцца ўгары абразу, пад ёй —выстаўная постаць у бліскучых латах, пакрытых гарнастаевай мантыяй і падперазаных стужкай ордэну Белага Арла. Аднак галоўнае ня ў тых аксэсуарах, звычайных для партрэтаў манархаў тагачаснай Эўропы. Маю ўвагу засяродзіў твар, нават ня столькі сам твар, колькі... бровы — чорныя, густыя, кантрасна адцененыя моцна асьветленым лобам і пышнай белай пярукай. Нешта блізкае й знаёмае? Так, так, наш незабыўны Леанід Ільліч! Васямнаццаць доўгіх гадоў нуднага маразму!

Цікавасьць раззадорвае мяне. Шукаю партрэт другога Саса —Аўгуста III. Так, і тут ёсьць бровы, аднак не яны ўжо галоўныя, але выраз твару — сыты, паважны, надзьмуты і абвіслы да долу, без жывой думкі — як калода. Але ж і гэта ён, незабыўны Ільліч, толькі апошняга пэрыяду, калі ўжо ня цяміў.

Вось тады ўсе падзеі невядомага XVIII ст. склаліся ў лягічны, асацыятыўны лад. Усё, ці амаль усё супадала са зрухамі нашых апошніх дзесяцігодзьдзяў, толькі ў іншым тэмпе і вымярэньні: саксонскі пэрыяд — брэжневізм, часы Панятоўскага — гарбачоўшчына...

Аўгуст II Моцны. Мастак Луі дэ Сільвэстр

Спачатку першае асацыяваньне. Там і тут — палітычны застой, жаданьне ўсталяваць абсалютызм (каралеўскі-партыйны), там і тут — непатрэбныя войны (Паўночная ніякай карысьці Рэчы Паспалітай не прынесла, Аўган Саюзу — таксама), там і тут —шыкоўныя паляваньні, пампэзныя ўрачыстасьці ды пышныя пахаваньні. Нават пра дабрабыт аднолькавая няяснасьць: з аднаго боку, нібыта там і тут заняпад гаспадаркі, з другога —уздым жыцьцёвага ўзроўню. Абсалюту тут не адшукаць, усё адносна. І адноснасьць нашых параўнаньняў таксама сугучная. Брэжнеўскія часы на фоне сёньняшняга жыцьця ўжо здаюцца раем. Тое ж і тады, аб чым выразна сьведчаць беларускія прымаўкі, сабраныя ў канцы мінулага стагодзьдзя: «За круля Саса еш, пі і папушчай паса», «Як крулявалі Сасы, то былі хлеб і кілбасы, а за Станіславам Аўгустам скрозь стала пуста», «За караля Саса людзі наеліся хлеба і мяса, а як стаў Панятоўскі, то ўсё пайшло па-чартоўскі».

Другое асацыяваньне — часы караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага ды наша перабудова, пры Гарбачове распачатая і дагэтуль ня скончаная. Там і тут у правіцеляў былі намаганьні рэарганізаваць краіну, у абодвух выпадках яны праяўлялі нерашучасць, там і тут адбыліся няўдалыя выкраданьні кіраўніка, пачалі ўзнікаць розныя партыі і групоўкі (тады іх называлі канфэдэрацыямі), там і тут вялікая дзяржава перастала існаваць і кіраўнік яе застаўся без прастолу.

Вернеся аднак да Сасаў, а дакладней — да Паўночнай вайны, бо менавіта ёй адзначаны пачатак праўленьня дынастыі на нашых землях. Аўгуст II быў адзіны ў Эўропе трывалы хаўрусьнік Пятра I. Ён часта падводзіў расейскага цара, хлусіў і выкручваўся, але ўсё адно заставаўся трывалым і Пётра ад яго не адракаўся, нават калі той часова адмовіўся ад польскай кароны. У Пётры была свая палітыка: ён меў патрэбу ў відочным эўрапейскім прыхільніку і чужое поле для баявых дзеяньняў.

Не апошняе значэньне меў, мабыць, бляск саксонскага двара. Зьведаўшы ў маладосьці абсалютысцкія двары Парыжа й Мадрыда, пабавіўшы час па італьянскіх тэатрах ды вэнэцыянскіх маскарадах, Аўгуст праяўляў выключную асабістую фантазію ў ладжаньні фэстаў, канцэртаў ды паляваньняў. Прыемнасьць таварыства на эўрапейскі лад, відаць, моцна зьвязвала абодвух манархаў. Пры першай сустрэчы, яшчэ ў 1698 годзе, Пётра і Аўгуст у адзнаку сяброўства памяняліся камізэлямі, капелюшамі й шпагамі. Пазьней, ужо на пачатку вайны са швэдамі, яны сустракаюцца ў Біржах, забаўляюцца, а паміж застольлем распрацоўваюць пляны збройнага хаўрусу супраць Карла XII.

Напачатку хаўрус датычыўся толькі Расеі і Саксоніі — Рэч Паспалітая афіцыйна ўдзел у вайне ня брала. Аднак тэрыторыя яе прызначалася да баявых дзеяньняў. Была распрацавана нават стратэгія паводзінаў: швэдаў тут павінны сустракаць умацаваньні, наезды лёгкай кавалерыі, адсутнасьць харчовых запасаў, карацей — пустэча. Прызнаюся, што мяне зьдзівілі не маштабы разбурэньняў у Беларусі часоў Паўночнай вайны, але тое, што гэтыя разбурэньні Пётрам плянаваліся і пільна наваліся.

Пра гэта я даведаўся з папулярнай (у 300 тысячаў асобнікаў) кніжкі «Пётр Великий и его время» В.Буганава (Масква, 1989). На 90 старонцы там ёсьць такія шчырыя радкі: «Пётра загадаў [у студзені 1708 г.] войску Шарамецьева адступаць зь Менску да Барысава, войску Рэпніна — да Вільні й Полацка, на шляху зьнішчаць запасы харчу і фуражу... Адступаючы, расейская армія выконвала плян, зацьверджаны ў Жолкве: швэды не знаходзілі на шляху свайго рушэньня ані хлеба, ані скаціны, ані корму для коней, таму рухаліся яны вельмі марудна». І далей праз дзьве старонкі: «Расейская армія па-ранейшаму рухалася перад швэдзкай, зьнішчаючы ўсё на сваім шляху».

Я ня маю намеру прыпісваць расейскаму гасудару злых намераў да беларускага народу, але і ўспрымаць яго як нашага «благадзецеля» лічу за прымітыўную абыякавасьць да сваёй гісторыі. Паважаючы правы свайго хаўрусьніка Аўгуста II, Пётра I ніякім чынам не зьбіраўся спэцыяльна ўплываць на ўнутраныя парадкі Рэчы Паспалітай. Проста йшла вайна.

Аднак даволі хутка пасьля заканчэньня баёў на сваіх тэрыторыях гаспадарка Рэчы Паспалітай ды Саксоніі пачала адраджацца. Ужо ў 1711 годзе ў Дрэздэне распачалося будаўніцтва сусьветна вядомага Цьвінгера — забаўляльнага комплексу пры саксонскім двары. На Беларусі аднаўленьне крыху прыпазьнілася. Напрыклад, у Міры, згодна з інвэнтаром 1719 г., замак яшчэ стаяў «пусты пасьля швэдзкага спаленьня», але фальваркавыя пабудовы й тагачасны драўляны палацык Радзівілаў «з новага брусаванага дрэва» ўжо стаялі.

Гэты час адметны нямецкімі ўплывамі. Аўдавелая гаспадыня нясьвіскага роду Радзівілаў княгіня Ганна распачынала аднаўленьне гаспадаркі праз замену арандатараў зь мясцовай шляхты на іншаверцаў — немцаў ды жыдоў. Адразу палепшала справаздачнасьць і адказнасьць, уводзіліся агранамічныя навіны, зьявіліся статкі галяндзкіх пародаў. Знакамітыя радзівілаўскія мануфактуры пры княгіні таксама ўзначальвалі пераважна нямецкія майстры, з абавязковай умовай у кантракце — вывучыць на зьмену здольных мясцовых хлопцаў. Пазьней, ужо пры сыне Ганны Радзівіле Рыбаньку, адбыўся росквіт мануфактураў, вядомых нам праз слуцкія паясы, урэцка-налібоцкае шкло, карэліцкія габэлены.

Цяпер зразумела, чаму саксонскія часы замацаваліся ў памяці народа: гэта былі часы адруху пасьля перажытых цяжкасьцяў, прычым адруху вясёлага, прыгожага. Каралі, цары забаўляліся, часам безь мяжы, але не забываліся дбаць пра справы. Міністры думалі, як папоўніць скарб, прамыслоўцы пашыралі мануфактуры, архітэктары праектавалі, мастакі малявалі. З тых часоў сьлепяць нам вочы прыгажосьці Дрэздэна, Пецярбурга. Ды ў нас, распарушаныя, часам зьнявечаныя, стаяць Новы Замак у Горадні, барочныя касьцёлы, перабудаваная Сафія ў Полацку, фрэскавы жывапіс у Нясьвіжы, Мсьціслаўі, Магілёве.

Так, гэта быў пэрыяд разумовага маразму, шляхецкай анархіі, цяжкіх умоваў жыцьця селяніна. Але і яму, апошняму, тагачаснае жыцьцё не здавалася такім нудным, якім стала яно потым. Гэта відаць і з прыведзеных вышэй прымавак, і з успамінаў Саламона Маймана, вядомага ў свой час філёзафа ідэаліста, які паходзіў зь беднай жыдоўскай сям'і з-пад Міра: «Князь Радзівіл, які вельмі любіў паляваньне, аднойчы зьявіўся ў нашай вёсцы разам са сваёй дачкой... Маладая князёўна са сваімі прыдворнымі... заняла той пакой, у якім я сядзеў за печкай... З захапленьнем глядзеў я на прыгажосьць твараў, на золата і срэбра вышываных строяў і вочы мае не маглі насыціцца. «Ах, як прыгожа!» — усклікнуў я ў захапленьні».

Згаданы ва ўрыўку князь быў ніхто іншы, як Міхал Казімір, празваны Рыбаньскам. Усё яго жыцьцё (1702-1762) цалкам праходзіць «за Сасаў». Гэта беларускі варыянт брэжневізму XVIII ст. Толькі падабенства ня вонкавае, але ў характары. Пра мануфактуры, паляваньні ды фэсты ня варта паўтарацца. Маючы ня вельмі высокі інтэлект, Рыбанька здолеў стаць паважаным і аўтарытэтным галавою ўсіх Радзівілаў. Закаханая жонка штодня спраўляла мужу, які зьяжджаў па справах, вершы ды паэмы. Нават знакаміты нясьвіскі тэатар бярэ пачатак ад спэктаклю, напісанага і наладжанага Уршуляй Радзівіл у гонар і на дзень Рыбанькавага нараджэньня. На карэліцкім габэлене, што цяпер у Кракаве, выразная толькі постаць князя Міхала верхам; дэфіляваньне ж літоўскага войска, сам Аўгуст III, што прыехаў на яго агляды, ледзь бачныя з-пад капытоў уздыбленага княскага каня.

Станіслаў Аўгуст Панятоўскі. Мастак Язэп Ксавэры Геск

Рыбанька шмат пісаў. Яго дзёньнік запоўнены на дзясяткі тысячаў старонак. Гэты твор не рыхтаваўся да друку, яго цяжка чытаць з-за манатоннага пералічэньня дробязных фактаў прыватнага ды незнаёмага нам грамадзкага жыцьця. Але спэцыялісты ацэньваюць яго як каштоўную крыніцу гісторыі звычаяў эпохі. Летась часопіс «Спадчына» наладзіў публікацыю дзёньніка.

Пэрыяд Рыбанькі лічыцца вяршыняй росквіту роду Радзівілаў. Ягоны сын, адзіны прамы нашчадак, вядомы пад мянушкай «Пане Каханку», належаў да наступнай, станіславаўскай эпохі. Ён стаўся штандарам шляхецкай вакханаліі і шмат паспрыяў росту бязладзьдзя ў Рэчы Паспалітай. За яго панаваньнем безьліч культурных і мастацкіх каштоўнасьцяў, сабраных папярэднікамі і створаных уласнымі падданымі, была разрабавана, вывезена за межы Беларусі. Мануфактуры заняпалі, выстаўныя палацы-замкі руйнаваліся, набірала моцы рацыяналістычная архітэктура клясыцызму, як грыбы вырасталі дробнашляхецкія сядзібы зь дзівачным абліччам, пазычаным у старасьвеччыны — як сёньня катэджы «новых», толькі з большым пачуцьцём стылю і густам.

Ёсьць яшчэ адна асоба з «за Сасаў», аднachасова тыповая і адметная для эпохі. Гэта Геранім Фларыян Радзівіл, родны брат Рыбанькі, «слуцкі тыран». Цікавасьць да яго выклікаў артыкул польскага мастацтвазнаўцы прафэсара Ежы Кавальчыка з малавядомага ў нас зборніка «Kultura artystyczna Wielkiego Księstwa Litewskiego w epoce baroku», выдадзенага летась у Варшаве. У артыкуле з мастацкага пункту гледжаньня праводзіцца спроба рэабілітацыі Гераніма Радзівіла, як чалавека адукаванага, цікаўнага да многіх зьяваў культуры ды тэхнікі, дбайнага гаспадара.

Навукоўцы ўжо цікавіліся пабудовамі ў належных князю Белай і Слуцку сцэнаў для тэатраў опэры й камэдыі, а таксама для тэатраў марыянэтак, ценяў і пантамімы. Князь меў вялікую трупу артыстаў, сьпевакоў і музыкаў, якую часам вазіў за сабою. У Слуцку была закладзена першая на ўсю Рэч Паспалітую школа сьпеваў і балету. Геранім даваў каштоўныя парады брату пры пабудове тэатру ў Нясьвіжы.

Сваімі жыцьцёвымі мэтамі Геранім вызначыў пабудову каналу Буг-Нёман, вычышчэньне Нёмана ад водмеляў дзеля спраўнага суднаходзтва, аднаўленьне здабычы срэбра ў Олькушы пад Кракавам. Вядомы яго рукапіс «Vademecum» — дапаможнік з парадамі ў будаўніцтве, закладаньні паркаў і зьвярынцаў, арганізацыі паляваньняў, а таксама з разважаньнямі пра выхаваньне моладзі й паводзіны, хоць сваіх дзяцей князь ня меў. У запісах ён выказвае захапленьне здольнымі й адукаванымі людзьмі, падае арыгінальныя тэхнічныя і гаспадарчыя прапановы, заснаваныя на навуках. Нягледзячы на скупасьць, князь не шкадаваў грошай на канструяваны мэханікам-немцам Краўзэ perpetuum mobile, альбо на стварэньне кулеадпорных панцыраў.

Геранім быў малодшы за брата Рыбаньку на трынаццаць гадоў і меў чатыры гады, калі застаўся бяз бацькі. Яшчэ юнаком атрымаў у валоданьне аспрэчанае ў канкурэнтаў вялікае й багатае Слуцкае княства. Большую частку пяцігадовага замежнага вояжу правёў у Прусіі, звычаі ды парадкі якой засталіся прыкладам на ўсё жыцьцё, мілаваўся князь таксама на Аўстрыю. Выхаваны на каталіка, Геранім збудаваў у Слуцку пратэстанцкую кірху і часта прысутнічаў на казаньнях па-нямецку. Шматлікія зьвярынцы ды палацы мелі пры ім нямецкія назвы: Флёрыянцвальд, Рэвальд, Люстхаўз. Прускі парадак асабліва квітнеў у гаспадарцы. Не давяраючы аканомам, князь складаў інструкцыі, падлічваў рахункі, рабіў нечаканыя рэвізіі: яго фурман ня ведаў загадзя, куды гаспадар паедзе.

Князь цаніў таленты і выдатных працаўнікоў, але ніколі не адзначаў іх па імёнах: «Зышоў з гэтага сьвету першы арфіста, якому роўнага чужаземныя краіны ня мелі і мець ня будуць». Здатныя людзі для яго былі як самарухомыя машыны, што час ад часу патрабавалі агляду ды направы.

Да таго ж князь быў скупы. Пасьля сьмерці маці Ганны ён напалову паменшыў плату дворным людзям. Жадаючы ўтрымаць пры сабе запрошаных на трохгадовы кантракт майстроў звыш тэрміну, Геранім знарок адцягваў выплату ім належных грошай. Архітэктар Якуб Паўлоўскі, ня маючы за што пахаваць памерлую жонку, жалобіў пана: «І зараз дэпазыт Яе цела з усім належным пакладзены на крэдыт у вялебных Айцоў Рэфарматараў». Здараліся ўцёкі, якія жорстка караліся. Свае артысты ды замежныя гастралёры, заўжды знаходзіліся пад аховай княскага войска. Уласных жонак трымаў пад замком (за сваё нядоўгае жыцьцё меў іх тры, дзьве здолелі ўцячы), папярэджваў лістоўна: «Ведай жа пра тое, вашмосьць пані, што ў наступны раз з вялікай і ўзаемнай злосьцю вашмосьць пані будзеш павінна туды ехаць, дзе мая воля, бо фурманы і людзі слухаць вашмосьць паню ня будуць, што княжацкім абяцаю словам».

Занядбаны замак у Слуцку за Радзівіламі быўператвораны ў крэпасьць. У горадзе, аточаным зямельнымі ўмацаваньнямі, меліся асобна ажно тры замкі: Ніжні, Горны

Працяг на старонцы 16.

Сяржук Сокалаў

* * *

Прощевайте, хохлы,
Пожили вместе – хватит!
Плюнуть что-ли в Днепро?
Может он вспять покатит?
Іосіф Бродзкі

Можна выйсьці на майдан
У сьвятле рэклямы,
Можна плюнуць у Ярдан
І ў Няву таксама.

Можна плюнуць у Гудзон
І суседу ў каву,
Можна ў студню, ці ў вазон,
Ці – куды цікава.

Можна нат спыніць ваду
Ўпартасьцю асьлінай
Ды гісторыі хаду
Не супыніш сьлінай.

Славамір Адамовіч

* * *

«Рукі назад!» – ты ідзеш на допыт.
«Рукі назад!» – ты дзяржаўны злачынца.
«Рукі назад!» – набываеш вопыт.
«Рукі назад!» – і думка, як сьпіца,

пра тое, што там красавік і суха,
дзяўчаты скінулі тоўстыя гетры,
на крушні яшчарка сушыць бруха
і пахне гудронам асфальт нагрэты.

З рукамі назад выводзяць на пляцык
трохкутнай формы – хадзі і думай
пра тое, як там дэфілююць грацыі,
як там парлямэнт фліртуе з думай.

Пра радасьць успомні, калі жанчына
цябе па-крывіцку любіла штоноч,
і вы любоў запівалі «чын-чынам»,
і сьлёзы сьветлыя беглі з воч.

А «рукі назад!» – гэта ўсё часова,
а «рукі назад!» – ня страшна, калі
табою валодае вечнае Слова
і памяць пра травеньскі пах ральлі.

21.04.96
9-я камэра СИЗО КГБ

СУСТРЭЧА

афіцэрам Смаргонскага пагранатраду

– Дзень добры, палкоўнік! Я Славамір.
Будзем знаёмыя? – Будзем.
Трашчыць і рвецца ад гукаў эфір,
і рвуцца ад кашлю грудзі.

– Палкоўнік, прыступім. Вось карта і плян.
Далей мы цярпець ня можам...
– Я ведаю, гэты паршывы клан
Мы зьнішчым і пераможам.

– Выдатна, палкоўнік! Вы, бачу, наш,
сапраўднай касьці беларускай.
Вы будзеце нішчыць здраднікаў аж
нават на глебе рускай.

– Я буду, аднак жа, дзе нашы арлы?
Час «ч» мы павінны прызначыць.
Мы выступім ціха на самай зары,
пакуль вораг сьпіць на дачах.

Мы жаль і спагаду адкінем прэч.
За нашых жанчын і дзетак
мы будзем галовы варожыя з плеч
здымаць, як жытцо з палетак.

Атрады зьнішчальныя ўжо ў лясах,
чакаюць толькі загаду.
Што ж, кожнаму здрадніку свой пасаг.
Гатова ўсё да нападу.

– Палкоўнік, трымайце, вось вам рука,
рука не салдата – паэта.
І вып'ем давайце за колер кукард,
за бела-чырвоны. За гэта!

9 камэра
09.05.96

Апавяданьне

Брунэтка з Аркадыі

У сяле Аркадыя стаіць бэтонны форт. Чорт яго не зруйнуе: нават немец у 41-м ня даў рады ўзарваць, толькі з сонечнага боку адкалоў дзьве добрыя бакавіны мэтраў на 15 вышынёй і 10 шырынёй.

Я родам не з самой, як у нас кажуць, Гаркадіі, я зпаблізку, але якая розьніца, усе мы родам з нашай пышнай краіны, дзе ў чэрвені курэй кормяць клубніцамі, а ў ліпені вепрукоў — белым налівам.

А вось тая цётка, якую заўчора, у дзень, калі вайна пачыналася, у аўтобусе пабілі і ў турму засадзілі, родам з Аркады.. У наш час такое распавядаць, то я, можа, вас і скампрамэтую, але што ж ты зробіш: ня мы першыя, ня мы апошнія, Наша сіла. Наша праўда і Сьвятога Духа амінь. А цётка, безумоўна, файная, калі не сказаць — пышная. Пышная — ня значыць тоўстая. Пышная — значыць наша.

Нейкі дзед у кавярні на place Clichy цмокнуў, пабачыўшы яе: «Quelle nichon!»[1] «A toi de meme»[2], — адказала яна. Яна яшчэ па-французку добра ня ўмела, першыя дні жыла ў Парыжы, швэндалася па горадзе, шукала працы. Не падумайце, што яна нейкаю там была... Тады яшчэ арабаў столькі не было, і рэпутацыя ў Клішы была лепшая. Ганька, а яе звалі Ганька, у Парыжы, вядома, не са сваёй волі апынулася. Патрыётка яна была, упартая, языкастая. Ганькіна ж сястра была рэвалюцыянэрка, баявая такая, «лістоўкі» на асінах разьвешвала. Абедзьве любілі Лёніка, дык Ганька неяк сястры наўпрост сказала: «У цябе ні дупы, ні морды, адна мова, і тая, як мая доля, а ты шчэ за Лёніка хочаш?» Тудэма-сюдэма, ужо й пасварыліся сёстры, ужо па розных кутках у царкве стаяць. Жвавыя абедзьве былі, жва-вы-я! Не хадзілі — лёталі. Чарнявыя абедзьве, сястра трошкі не такая сакавітая, але ўсё адно, быццам як у тым вершыку, што калісьці ў школе вучылі: «Драгуны з конскімі хвастамі, брунэткі з пышнымі грудзямі, ўсе прамільгнулі перад намі, ўсе пабывалі тут!»

Каго Ганька хацела — таго прычаравала: хадзіць мусіў, кахаць мусіў, што ні загадвае — выконваць мусіў. Аднойчы ён разгалаваў яе — надта іхняга Мурзіка дражніў, вось яна са злосьці й загадала: табе абы катоў мучыць, іншыя хлопцы —вунь у вайну... А от прычапі сакратару партыі на сьпіну паперку з жартам. Не прычэпіш — прышлю ў садок сястру замест сябе.

Сакратар партыі вёў, як і паложана, асабліва здаровы лад жыцьця: штораніцы, перад тым, як пайсьці на працу, плёхаўся ў рэчцы каля броду. От тут яму галіфэ і прасьвідравалі. Пайшоў ён па вуліцы зь дзіркай і асабліва дзёрзкай антысавецкай агітацыяй на сьпіне: «Як не было саветаў, ня бачыла мая дупа сьвету, а як прыйшоў савет, убачыла і мая дупа сьвет». Сакратар быў з тутэйшых.

У сакратара быў другі сакратар, якому выгодна было вэрхал распачаць: дывэрсія, расьсьледаваньне! Лёніку ўжо і пацалункі сталі ненаўме: па тым часе, дык ужо добра якое злачынства за ім лічылася. Кола расьсьледаваньня сьціскалася. Каб ужо сам гінуў, а то ж і татку, і мамку, і брацiка малога пазабіраюць. Выйсьце знайшлося: шлюб з актывісткай — найлепшае алібі. Пабраліся яны з Ганькінай сястрой, а Ганька зь белым лічкам, чорнымі брывамі засталася з касой — хоць ты ўмывайся расой. А тут яшчэ праз гэтыя расьсьледаваньні раскрылі адну іх канспірацыю... «Ніц нэ зробыш — то жыття», — любіла паўтараць Каця з бурным і трапяткім уздыхам, што прыкоўваў позіркі да бурштынавых караляў, мамінага падарунка. Вытрымаўшы належную паўзу, яна перакладала: «Rien a faire, c'est de l'existence», — частковасьцю артыклю ставячы пад сумненьне абсалютнасьць адчаю і трагізм памежных станаў. Любіла яна французскую, бо ўпершыню ёй верш прысьвяціў менавіта французскі паэт. Гэта вядомае

... trois desirs
deux jalousies
deux ombres sur l'ambre
y aura-t-il un souvenir de jus de boulean sur ma bouche
hier encore un seul ombre buvait jusqu'a la lie ton indifference superbe
Hanka Hanka je voudrais rester le seul qui goute tes fraises d'Arcadia
ovales
polesiennes ou polynesiennes
qu'importe...[3]

Верш — не абы што, але паэта ўсё адно не пашыхавала. Затое мужа яна сапраўды кахала, хоць ён быў добра старэйшы за яе. Пахаваўшы яго, яна вярнулася з Рыва-дэль-Гарда ў Аркадыю. Радыяцыі яна не баялася, такіх, як яна, радыяцыя не бярэ, а возьме — сама сабе ня радая будзе. Станік Ганька ўпершыню надзела, калі ў яе сястры твар ужо пачырванеў і скрывіўся. Сястра гандлявала семкамі на базары і піла пад плотам. Лёнік яе так і не палюбіў.

У Аркадыі яна жыла ў стрыечнага пляменьніка, рука ў руку, нага ў нагу са шматлікай радзнёй і сябрамі, прычым жыла нашмат спакайней, чым сярэдняя брунэтка яе ўзросту. За чатыры гады яна села за руль ажно адзін раз, і тое бо спазьнялася ў Варшаву на прыём, што давала ангельская каралева, калі прыяжджала ў Польшчу. Нават форт яна купляць ня стала, калі яго выставілі на прыватызацыю. Шэры булан-саркафаг дастаўся лядашчаму баварскаму сьвінячаму магнату. Яна таго немца знала, бо ў яго была віла ў Порта-Фіна праз адну ад Ганькінай. Нешта тут здалося Кацярыне падазроным: каб немец за сьветам купляў нейкія там бэтонныя недабіткі... І адразу стаў нешта там калупацца, будаваць... Яна таго немца ніколі не любіла. Яна ведала, што немец акурат тут, каля нас, і ваяваў у 1941-43.

16 чэрвеня, калі закрасаваў сьвятаяньнік і канчаткова ўзялося на лета, Фрыц зрабіў фатальную памылку: ён наняў Лёніка ў форт вартавым. Чулі, каб першае каханьне жонкі Нобэлеўскага ляўрэата пільнавала суседзкую цэмэнтавую трупу!

Зраньня 18 чэрвеня ўнукі на чале з бабуляй працягвалі раскопкі на грудку, дзе замардавалі Сьвятога Панаса, а пасьля абеду яны заправілі новую стужку ў фотаапарат і пайшлі да дзядзькі Фрыца ў госьці, вывучаць сыстэму вэнтыляцыі ў расейскай фартыфікацыйнай справе. Цікаўныя былі ўнукі, пышныя, у бабулю. У форце яны зрабілі 13 фотаздымкаў. Пакуль дзядзька Фрыц частаваў іх крэмам сабаён, рэчы і фатаапараты дзяцей ляжалі ў суседнім пакоі. Увечары, гуляючы ў тэніс, яны зрабілі астатнія 11 фотаздымкаў.

19 чэрвеня стужку праявілі, і на ёй былі толькі 11 вечаровых здымкаў на кадрах пад нумарамі 1-11.

20 чэрвеня цётка Каця спаткалася зь дзядзькам Лёнікам, упершыню за доўгія гады.

21 чэрвеня яна падкруціла валасы і, на-

Міхась М. Чарняўскі

«Сталін — Гітлер: і ніякай трэцяй маг

27 ліпеня мы будзем адзначаць 86-я ўгодкі з дня нараджэньня выдатнай паэткі Ларысы Геніюш. Зноў зьбярэмся ў Зэльве, каб ушанаваць мясьціны апошніх гадоў яе жыцьця, пакласьці кветкі на магілу, пагаварыць пра яе творчасьць і яе нязломную патрыятычную пазыцыю.

Як і мінулымі гадамі, мабыць знойдзецца нехта, каб у нейкім камуністычным лістку выбрудзіць сьвятое імя Ларысы Геніюш, абвінаваціць у здрадзе. У здрадзе каму і чаму? Беларусі і беларускай ідэі, беларускаму народу і бел-чырвона-беламу сьцягу яна ня здраджвала ніколі. Нават ня здраджвала яна і камуністам, бо ніколі ім не прысягала!

У адным толькі маюць рацыю «дети лжи» — яна сапраўды была антыкамуністкай і антысаветчыцай. І гэта я магу асабіста пацьвердзіць як чалавек, што быў добра знаёмы з Ларысай Геніюш, ведаў яе сьветапогляд, учытваўся ў кожнае слова ўспамінаў — «Споведзі», калі перахоўваў іх ад андропаўскіх ганчакоў, ці пазьней рыхтаваў да друку.

Аднак антыкамунізм Геніюш — толькі палова праўды, палова яе палітычнага партрэта. Яна была яшчэ й перакананай антыфашысткай. У тэорыі і практыцы камунізму і фашызму яна ня бачыла ніякай істотнай розьніцы. «Якая трагедыя! Сталін —Гітлер: і адно і другое нечалавечнае, і ніякай трэцяй магчымасьці для народу...» — піша паэтка ў канцлягеры пад Інтой. Гэта са «Споведзі».

Абедзьве сыстэмы прэтэндавалі на інтэрнацыянальнасьць, а ў сутнасьці былі (і ёсьць) шанавістычнымі і расісцкімі, з усімі гэтымі размовамі аб германскім — для адных, або славянскім —для другіх аб'яднаньні ў адзіную ўсегерманскую або панславянскую дзяржаву.

Абедзьве сыстэмы былі найбольш агрэсіўныя ў сьвеце, але іх «вожди» і «фюрэры» не стамляліся гаварыць пра раззбраеньне і ўсеагульны мір. З эўрапейскай дэмакратычнай прэсы Геніюш з самага пачатку разумела, што Другая сусьветная вайна разьвязаная фашысцкім і камуністычным рэжымам, што супернічалі ў імкненьні да сусветнага панаваньня. Тое, што іх двубой адбываўся на зямлі Беларусі, дало Геніюш права пазьней сказаць у Брэсцкай крэпасьці ў прысутнасьці пераляканых беларускіх савецкіх пісьменьнікаў: «Тут адзін акупант змагаўся з другім».

Ларыса Геніюш (справа) і Паўліна Мядзёлка. Зэльва

Абедзьве сыстэмы ўяўляліся ёй ня толькі аднолькава антычалавечнымі, але й антыбеларускімі. Пра гэта мы знаходзім таксама ў «Споведзі», дзе Геніюш пераказвае словы прэзыдэнта Беларускай Народнай Рэспублікі Захаркі. Абодва рэжымы імкнуліся вынішчыць найбольш сьвядомую частку беларускага народу, а рэшту асыміляваць — зьнямечыць або зрусыфікаваць. Абодва рэжымы зьнішчылі і сям'ю паэткі. З той толькі розніцай, што два браты загінулі на вайне з фашызмам, безабаронных жа бацькоў замучылі камуністы.

Гэтыя рэжымы не пакідалі ў спакоі Геніюш асабіста, імкнуліся зламаць яе, прымусіць служыць творчасьцю. «Кто не с нами, тот против нас!» — чула яна ў сталінскіх катоўнях. Літаральна тое ж казаў ёй гестапавец на допыце ў Празе. «Чаму вы ня пішаце пра Гітлера і новы парадак?» — дапытваліся адны. «Пишите о любви к советской родине» — загадвалі пазьней другія.

Камунізм і фашызм для Геніюш былі блізьнятамі, падобнымі да драбніц. Пры ўваходах у савецкія канцлягеры, куды была сасланая на 25 гадоў, яна бачыла лёзунг: «Доблестный труд ведёт к освобождению» і

пяваючы «Recorderas estos dias felices...»[4] выправілася ў форт, і таму немчуру проста ў вочы сказала: «Так і так, Фрыцу, ты сам сябе выкрыў; ты тут ваяваў, жыдоў страляў, а іх золата закопваў у фарце, а цяпер вярнуўся па яго. Хіба ты ня ведаеш, што мой муж на сухоты хварэў, бо ў Аўшвіцы сядзеў, а я нацыстаў з маленства за кіломэтар чую». Немцу нічога не заставалася, як зьбіраць манаткі. Справядлівасьць!

22 чэрвеня апошнімі Ганьку бачылі ўнукі. Слаўная цётка села ў аўтобус першага маршруту, каб схаць у горад. Пра далейшае перадало іхняе радыё, і нешта там мне незразумела: нібыта скандальная ўдзельніца фашысцкіх канспірацыяў падставіла падножку вэтэрану, і, «пользуясь роскошностью своего тела, повергла убеленного сединами ветерана наземь». Гэта выклікала абурэньне пасажыраў, і арышт толькі выбавіў яе ад справядлівага гневу.

А ўчора яна патэлефанавала маёй сястры ўжо з Варшавы. Яе выперлі з пышнае краіны, з гнюснае дзяржавы. «Перадайце майму стрыечнаму пляменьніку, што заўтра яго арыштуюць. Скажыце яму: ня ён першы, ня ён апошні. І нагадайце яму, што «В саду гуляла, квыткі збырала»[5] сьпяваецца «molto, molto allegro».

Тут на лініі нешта забзюмкала, забжучала і, нарэшце, запікала.

[1] Якія цыцкі! (фр.)

[2] Сам такі (фр.)

[3] ... тры жаданьні

дзьве рэўнасьці

два цені на бурштыне

ці застанецца згадка пра бярозавы сок на маіх губах

яшчэ ўчора адзіны цень піў да дна тваю ганарлівую абыякавасьць

Ганька Ганька я хачу застацца адзіным, хто ласуецца тваімі аркадзкімі суніцамі

авальнымі

палескімі або палінэзійскімі

якая розьніца (падрадкоўны пераклад).

[4] Згадаеш ты шчасьце дзён тых гарачых...

[5] Палескі гімн (сл. Лёніка Н., муз. народная): В саду гуляла, квыткі збырала, кого любыла, прычаровала. Прычаровала сэрцэ і душу, тэпэр до нэі ходыты мушу. Ходыты мушу, любыты буду, скажу поправді, брэхать нэ буду. — Дівчыно гарна, дівчыно пышна, чого до мэнэ вчора нэ вышла? — А я нэ выйду, з тобой нэ встану, прышлю я сэстру такую саму. А я з сэстрою всю ніч простояв — нэ та розмова, шчо із тобою. Нэ та розмова, нэ тыйі словы, нэ білолычка, нэ чорноброва. В саду гуляла, квыткі збырала, мэнэ навікі прычаровала.

чымасьці...»

ўспамінала, што ў фашысцкіх пісалася амаль даслоўна: «Arbeit macht frei». Рэжымы дзяліліся досьведам, насьледавалі адзін аднаму, разьвівалі дасягнутае. Канцлягеры, газавыя камэры, расстрэлы закладнікаў першым увёў Ленін. Гітлер давёў гэта да дасканаласьці... Адзін «вождь» або «фюрэр», адна партыя, адзін народ, барацьба з абстракцыянізмам, любоў да пампэзнасьці й вялізных статуяў мускулістых рабочых і сялянак. Нават сьцягі ў фашыстаў і камуністаў Геніюш бачыла аднолькавыя — чырвоныя! З той толькі розьніцай, што ў першых на чырвані была паганская свастыка, а ў другіх — сатанінскі знак зоркі. Больш таго! Зь Менску слалі аднолькавыя першамайскія прывітаньні ад беларускага народу: дарагому Сталіну (да і пасьля акупацыі) і дарагому Гітлеру (у часе акупацыі). Нават бацькапрадаўца Паўлік Марозаў у іх быў адзін, толькі ў Нямеччыне меў нямецкае імя.

Не прымаючы як камунізм, так і фашызм, Ларыса Геніюш падтрымоўвала нармальныя чалавечыя адносіны з шараговымі членамі партыяў, разумеючы, што сыстэмы прымусам уцягвалі ў свае мярэжы і добрых людзей. Так, у «Споведзі» мы знаходзім добрыя словы і пра нямецкіх лекараў у Празе, якія былі змушаны супрацоўнічаць з фашызмам, і пра савецкіх франтавікоў і партызанаў.

Ларыса Геніюш ніколі не была грамадзянкай БССР і СССР. Не прымала савецкага падданства сьвядома, бо лічыла б гэта здрадай Беларускай Народнай Рэспубліцы, грамадзянкай якой лічыла сябе да апошніх дзён жыцьця.

Круглы год

Зборнік хоку беларускіх паэтаў

Хоку — паэтычная тэлеграма.
Рамон Гомэс дэ ля Сэрна

Існуе безьліч паэтычных формаў, і кожным разам паэт выбірае адну-адзіную, каб менавіта ў яе пераліць уласныя пачуцьці. І можна ўявіць, як нячаста некалькі розных паэтаў абіраюць падобную форму і працуюць у ёй. Для эўрапейцаў традыцыйна абранымі былі трыялеты, актавы, санэты, але ў дадзеным выпадку мы прадстаўляем зборнік хоку «Круглы год».

Хоку — трохрадкоўе, якое бярэ выток у японскім вершаскладаньні. Разам з рубаі і танка хоку — гэта прыклад усходняй вершаванай мініятуры. Хоку пісалі вялікія старажытныя японскія паэты Басё, Бусон, Іса. У XX ст. гэтай мініятураю захапляліся Сікі, Кёсі, Дакоцу... Папулярнасьць хоку выйшла за межы Японіі, трохрадкоўі пішуцца ва ўсім сьвеце. Да прыкладу, выдатныя хоку па-гішпанску складаў знакаміты аргентынец Хорхе Луіс Борхес:

*

Вось мая рука,
Што некалі кранала
Тваё валасы.

Зборнікі хоку выдавалі паэты ў Францыі і ў Эстоніі. Што тычыцца тутэйшых умоваў, дык кніга хоку беларускіх паэтаў была падрыхтаваная яшчэ ў 1986 годзе, але не знайшла выдаўца, бо ў БССР нават нязвыклая форма ўспрымалася як дысыдэнцтва.

Кожная кветка красуе ў свой час. Праца над зборнікам паціху працягвалася. У пэрыядычным друку зьявіліся публікацыі хоку. Побач друкавалася шмат іншых трохрадкоўяў і мініятур, сярод якіх вылучаліся сваёй сацыяльнай афарбоўкаю і гратэскам вершы Алея Разанава і Зянона:

ЖНІВЕНЬСКІ ДЗЕНЬ

Зайшоў у кавярню няўзнак.
Выйшаў — аж мокры асфальт.
Пералётны дождж ык.

Але большасьць падобных трохрадкоўяў не вытрымлівала кананічную колькасьць складоў (5-7-5), або ігнаравала абавязковыя для хоку эстэтычныя патрабаваньні. А тэкст хоку мусіць адпавядаць шматлікім характарыстыкам. Некаторыя зь іх былі кананізаваныя яшчэ да XVII ст... ЮГЭН — запаветная прыгажосьць, глыбіня, неспазнанасьць да канца, існасьць, нязьменнасьць... МАКОТО — ісьціна, праўда, сапраўдная справа, сапраўднае слова... АВАРЭ — зачараваньне, чароўнасьць.., МОНО - НО АВАРЭ — чароўнасьць рэчаў... Пазьней Мацуа Басё распрацаваў дадатковыя эстэтычныя каноны складаньня хоку. На яго думку, верш мусіў увасабляць наступнае: САТОРЫ — азарэньне, прасьветленасьць, духоўнае абуджэньне, раптоўнае адкрыцьцё ісьціны, яднаньне душы чалавека і прыроды, адсутнасьць рацыянальнага элемэнту ў творчым працэсе... САБІ — паціна, сьлед мінулага, заміраньне, пацямненьне, згасаньне, адзінота, самота, прасьветленая адзінотнасьць, адчужанасьць ад штодзённай мітусьні, затуханьне сьвядомасьці... КАРУМІ — лёгкасьць... ХОСОМІ — тонкасьць, ломкасьць, крохкасьць, маркота, сум, спачуваньне... ФУЭКІ-РЮКО — нязьменная зьменлівасьць, адзінства руху і спакою, хамэлеоннасьць... ФУГА-НО МАКОТО — сапраўднасьць прыгажосьці...

У часы Басё, калі складалася кананічная форма хоку, да прыкладу, такая:

*

Зачынілася
Ракавіна марская —
Цяжкая сьпёка, —

існавала нязьменная зьмена прыроды, паступовае й непераадольнае кола пораў году, за вясною прыходзіла лета, і пазначэньне сэзонаў было для верша абавязковым. Цяпер, напрыканцы XX ст. з вынаходніцтвам хуткасных апаратаў для перамяшчэньня можна зьмяніць асабіста для сябе чаргаваньне пораў году, памяняць марозную зіму на сьпякотнае лета і сустрэць Новы год не ў засьнежаным Менску, а ў сьпякотным Бангкоку. Іншы час, новая нязьменная зьменлівасьць — ФУЭКІ-РЮКО чакае сваіх паэтаў і сваіх канонаў хоку.

А зборнік «Круглы год» складзены з хоку беларускіх паэтаў — невялікі востраў у хуткай плыні сучаснасьці...

Фрагмэнт зборніка і прапануецца чытачам «Нашай Нівы».

Адам Глёбус

Максім ТАНК

*

Над Фудзіямай —
драконы бліскавіцаў.
Цьвіце сакура.

*

Вакно. Крыж рамы.
Чутна, як муха гудзе.
Стол. Посуд пусты.

Уладзімер АРЛОЎ

*

Там, на гарышчы,
у пушцы з жаўнерыкамі
жыве маленства.

*

Дабрыдзень, хвоі!
Ігліца пад нагамі —
як былыя дні.

Уладзімер СЬЦЯПАН

*

Цёмна ў пакоі.
Падае, падае сьнег
на суседні дах.

*

Ліхтар згасае —
ярчэе кола поўні
на голым дрэве.

*

Жоўтыя зоры —
на чорнай вадзе ляжаць —
з клёнаў упалі.

*

Галіну кранў —
падае ліст барвовы
на чорны асфальт.

*

Доўга прымерваў
руды вялікі шынэль...
Сябе не пазнаў.

*

Старэнькі ровар,
валізка з хлебам, кошык —
стаяць ля слупа.

Уладзімір СІЎЧЫКАЎ

*

Прачнуўся ўранку.
Млосна. Смага. Горкі пах.
Стол непрыбраны.

*

Пакой паўзмрочны.
Лунае цюль фіранкі.
Вільготны вецер.

*

Патушыў сьвятло
і пачуў — сьнег падае.
Ноч па-над краем.

*

Апала вішня —
і ў шарую гадзіну
дзень абярнуўся.

*

Імжысты ранак...
Зноў малюю краявід
на пустым пляжы.

*

Паліклініка...
У стомленых паглядах —
цяжар чаканьня.

Максім КЛІМКОВІЧ

*

Паліць лістоту
сумны маўклівы дворнік.
Хлебны пах клёна.

*

Чакаю гасьцей.
Халодны гузік званка
хто першы кране?..

*

Сягоньня дзеці
не знайшлі яблыкаў
у старым садзе.

*

Над старой студняй
я адпусьціў каменьчык,
чаканьне ўсплёска.

*

Як доўга ехаў
Праз гарады, праз вёскі
адной дарогай.

*

Зімнае неба.
З трэскам падае на дол
празрысты яблык.

*

Адчыніў вакно:
гукі аўтамабіляў,
халодны вецер...

Віктар ШНІП

*

Высокая трава.
Плыве па зялёнай вадзе
пажоўклае лісьце.

*

Малады голуб
лётае за матылём.
Ціхія дрэвы.

*

Жанчыны рвуць лён.
Шэры жаўрук у небе
гаворыць з хмарай.

Мірослаў ШАЙБАК

*

Лапкамі елак
свой пакой упрыгожыў,
сьвяточны настрой.

*

Адчыніў дзьверы:
варушыцца на сходах
мой цень зламаны.

*

У качагарцы
прытуліўся да печкі —
прыемна, цёпла.

*

Сьвяточная ноч,
Грукае ў шыбу маю
толькі вятрыска.

*

У качагарку
спусьціўся, але печка
ужо не гарыць.

*

Залаты жучок
раптам мільгануў і зьнік —
вецер у траве.

*

Чарку гарэлкі
наліў і выпіў адзін...
Ня маю сябра.

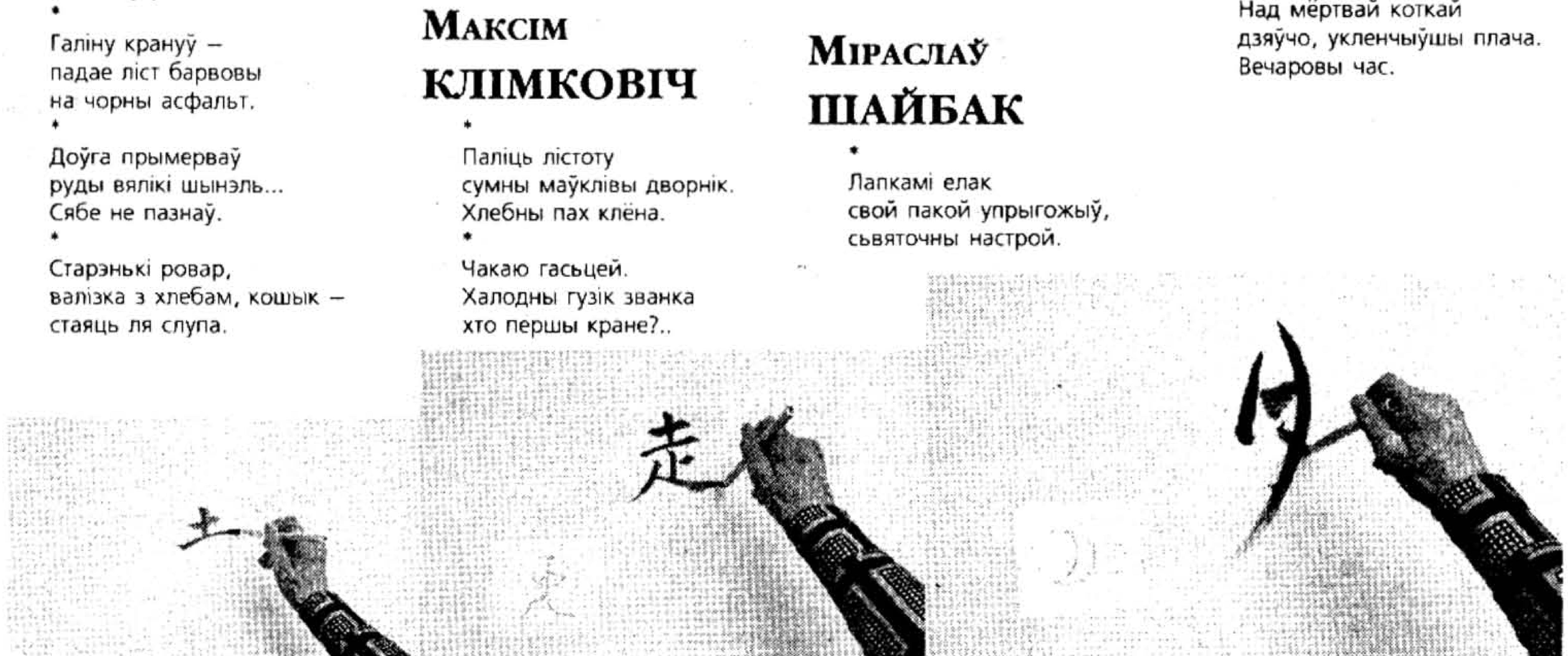
Андрэй АНТОНАЎ

*

Зялёная рунь
і неба... Колер яе
вачэй ня ўспомню.

*

Над мёртвай коткай
дзяўчо, укленчыўшы плача.
Вечаровы час.

Гісторыя і параўнаньні

Працяг са старонкі 13.

й Новы («цытадэль»). Штовечар камэндант цытадэлі прыносіў ключы ад брамы і аддаваў іх князю. Сучасьнік, кліент Радзівілаў М.Матушэвіч занатоўвае: «Быў гэта пан слабога розуму, а вельмі хуткі на падазрэньні,

Геранім Радзівіл

дзеля людзкога вока любіў прыкідвацца вялікім панам, хаця ў душы быў скупы; любіў лісьлівасьць і пахвалу, быў заўзяты паляўнічы; меў свайго войска некалькі тысяч, але ўнутрана быў баязьлівы, і таму да тых, хто яму служыў, строгі і жорсткі: загадваў арыштоўваць і доўга без суда трымаў пад вартай».

Слуцкі гаспадар сам ня піў, за п'янства караў. Ненавідзеў шляхту і ў дзеньніку занатоўваў: «Навошта мне іх садзіць за стол, калі я іх столькі, колькі захачу, магу мець ззаду свайго крэсла?» Шляхецкая дэмакратыя выклікала ў князя агіду, ён не дамагаўся нават месца ані ў сэнаце, ані ў сойме, маючы для таго ўсе ўмовы.

У 1744 годзе князь Геранім вельмі жорстка падавіў паўстаньне падданых у Крычаўскім старостве. Каля васьмі дзясяткаў завадатараў публічна пакаралі сьмерцю. Аднак князь вельмі напалохаўся (у збройных чынах удзельнічала каля 4 тысячаў паўстанцаў), пайшоў на ўступкі ў паборах, гандлі, кіраваньні.

Падаўленьне паўстаньня ў Крычаве было адзіным выпадкам вайсковай «доблесьці» харунжага літоўскага. З гэтай нагоды князь вырашыў паставіць сабе конны помнік. Падобных манумэнтаў у Рэчы Паспалітай ані шляхта, ані кароль не рабілі. Толькі ў канцы XVIII ст. зьявіўся ў варшаўскіх Лазенках конны помнік Яна Сабескага. Але Гераніму Радзівілу наканавалася ў сьне, што ён стане каралём. У адным з падарожжаў гэтае прароцтва пацьвердзіла яму варажбітка на картах: каралём ён зробіцца з дапамогай Масквы, але будзе панаваць нядоўга, зьняты з трону той жа Масквой, зь якой будзе біцца; мае памерці за мяжой, сярод чужых. (Потым, калі мары пра карону станавіліся нерэальнымі, князь намерваўся перабрацца ў Аўстрыю, для чаго набыў палац у Вэзлаў пад Венай.)

Выканаўцам радзівілавай замовы на помнік быў выбраны дрэздэнскі сьніцар Еган Плерш. Справа цягнулася некалькі гадоў — Радзівіл прыкладаў шмат увагі да розных дэталяў, нават да тэхналёгіі адліву. Меркавалася паставіць не адзіны, а некалькі помнікаў — у кожным мястэчку па разьлеглых уладаньнях. Дзеля фармаваньня акружэньня плянавалася перабудаваць цэнтры мястэчак. Пасярод плошчы павінна узвышацца конная статуя князя ў рымскай тозе, па кутах — укленчаныя ў пакоры рабы.

Праектаў помніка не захавалася, толькі апісаньні ў кантрактах і дробныя дэталёвыя замалёўкі ў княскіх лістах. Ці быў хоць адзін помнік пастаўлены — невядома. Князь памёр, не дажыўшы да 45 гадоў. Перабіраючы пагеры нябожчыка, Радзівіл Рыбанька натрапіў на тэкст змовы супраць сябе, падпісаны братам.

Дзіўны лёс памяці пра братоў Радзівілаў. Пасьля першага, які, не забываючы пра сябе, клапаціўся больш пра славу роду, засталіся шматлікія мастацкія сьведчаньні і ўвасабленьні ў архітэктуры, жывапісу, пластыцы. Пасьля другога, які глёрыфікаваў выключна ўласную асобу, застаўся толькі шыкоўны партрэт бэрлінскага мастака Я.Вэсля, на якім замоўца паказаны пры аўстрыйскім двары ў модным вугорскім убраньні, з рэгімэнтам — аздобным кійком — сымбалем вайскаводцы ў руцэ; карона ды мантыя ўдзельнага князя складзены на куфры, пры баку якога бачна прыдуманая Геранімам вэрсія герба: радзівілаўскія «трубы» спачываюць на грудзях арла, аднак ня чорнага, як належала іх роду, а белага, каралеўскага, раскрываючы амбітныя спадзяваньні «слуцкага тырана» на польскую карону. У былой сталіцы княства Слуцку ніводнага помніка архітэктуры тых часоў не засталося.

Гісторыя і параўнаньні. Ці даюць яны што-небудзь карыснае? Кожны будзе адказваць на гэтыя пытаньні па-свойму. Што для адных з гісторыі здаецца станоўчым, для другіх будзе адмоўным. Намагаюся вышукваць станоўчае нават у адмоўным, памятаючы, што «за круля Саса» нарадзіліся такія вядомыя асобы, як Станіслаў Канарскі, Марцін Пачобут, Тадэвуш Касьцюшка, Якуб Ясінскі. Наперадзе заўжды сьвеціць надзея.

Конкурс

Стары гарадзкі краявід

Сучасны горад мае для нас іншыя зьмест, форму і сэнс, чым горад пачатку стагодзьдзя меў для нашых папярэднікаў. Тады беларусы імкнуліся ў гарады, каб маліцца, вучыцца, служыць, сьвяткаваць, прадаваць. Сёньня беларусы жывуць у гэтых гарадах. Зьмянілася ўсё, што магло зьмяніцца, апроч аднаго —гэта ўсё наша, як і раней. Ці не таму, гледзячы на старыя здымкі, беспамылкова пазнаеш СВАЁ, ў тым, чаго ніколі ня бачыў...

Які горад выяўлены на гэтым здымку? Чакаем Вашых адказаў.

Сяргей Харэўскі

100 твораў мастацтва ў канцы стагодзьдзя

«Квадрат не падсьведамая форма. Гэта творчасьць інтуітыўнага розуму. Твар новага мастацтва!»
Казімер Малевіч, 1919.

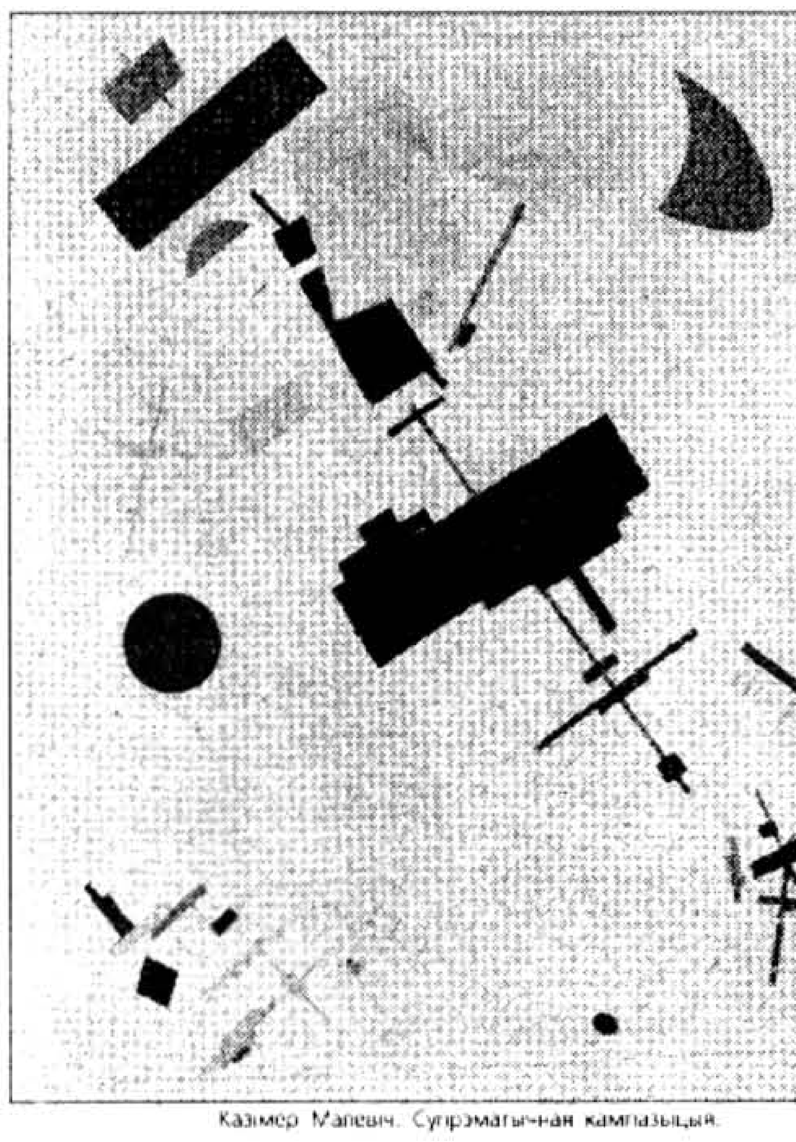
Чым мог стаць «Квадрат» Малевіча 1916 году для нашае культуры? Які мог быць працяг у мастацтва Малевіча? Пасьля квадратаў, у 1933 ён піша жонку. У 1933 Волкаў піша «Сталін і Арджанікідзе ў засадзе пад Барысавам», «сюжэт» з польска-савецкай вайны. «Квадрат» застаўся сам-насам з «Квадратам». Беларусь засталася без Малевіча.

Пяць гадоў да канца другога тысячагодзьдзя. Сканчаецца стагодзьдзе, якое стварыла Беларусь. Усе папярэднія эпохі толькі гукалі яе. Беларусь паўстала там, дзе разышліся Ўсход і Захад. Дзьве тысячы гадоў гісторыі чалавецтва скончыліся пачаткам гісторыі Беларусі.

Мастак Кішчанка ўжо стварыў габэлен « XX ст.», у якім увасобіў гэтую ідэю такім чынам, што апошнім у доўгай чарадзе выключных постацяў сьвету стаў першы прэзыдэнт. Ці будуць помніць гэты самы вялікі габэлен у сьвеце праз якіх, скажам, пятнаццаць гадоў? Што зь беларускага мастацтва неадрыўнае ад нашага стагодзьдзя?

Дзеля таго, каб зьнясьмерціць Фінляндыю, якой тады яшчэ не было, тры сябры, Сонк, Гіззліюс і Саарынен стварылі фінскі стыль у архітэктуры Гельсынгфорсу. Так паўстала фінская школа архітэктуры. Габрыэль Марсэль пісаў, што калі ты некаму гаворыш «я цябе люблю», то гэта тое самае, што сказаць «ты будзеш жыць вечна». Калі творца просіць аб любові да Айчыны, ён робіць яе несьмяротнаю. Фіны дзеля таго, каб стварыць Фінляндыю, стварылі архітэктуру. Сёньня бязь іх немагчыма ўявіць сусьветнае дойлідзтва XX ст. Імёны Саарынена і Алто сталі неаддзельныя ад гісторыі архітэктуры. Гэтак, як неаддзельныя Шагал, Віцебск і Беларусь...

«У Віцебску жылі многія славутыя артысты і рэжысэры... Балетная школа знаходзілася ў тым жа будынку, што й мастацка-практычны інстытут, у якім панавала вясёлая і безразважна-сьмелая атмасфэра. Творчаму ўяўленьню была дадзена поўная свабода, але інстытут не прытрымваўся пэўнай строга акрэсьленай лініі ў мастацтве. У акадэміі (так у тэксьце. — С.Х.) выкладалі рэалісты, кубісты і супрэматысты: мастакі ад Шагала да Эля Лісіцкага і Казімера Малевіча. Я далучыўся да рэалістаў. Мяне цікавілі гістарычныя партрэты Юрыя Пэна, паўрэалістычныя скульптура Бразэра і гравюры Юдовіна, выкананыя ў ксыляграфіі з выкарыстаньнем тэхнікі папярочных валокнаў. У Віцебскім інстытуце было прадстаўлена ўсяго пяць ці шэсьць мастацкіх школаў...» Так пісаў фін, мастак Ахола Вала. На пачатку XX ст. паміж Віцебскам і Барсэлёнаю стаяў толькі Парыж. Паміж Малевічам, Шагалам і Дабужынскім у Віцебску жылі дзясяткі мастакоў і дойлідаў, якія пазьней стварылі славу эўрапейскаму мастацтву. Ці можна іхняю творчасьцю вызначыць уклад Беларусі ў мастацтва XX ст.?

Казімер Малевіч. Супрэматычная кампазыцыя.

Перад Мэксыкай ці Каталёніяй такое пытаньне не паўставала. Чаму? Таму, што Беларусь не чакала любові ад творцаў. Дарэчы, што засталося ў Беларусі ад Ахола Валы? Паўтары дзясяткі гадоў, дзясятак аздобленых ім кніг, крыху архітэктурных праектаў. Нават тыя людзі, якія адмыслова займаюцца ягонай творчасьцю, не назавуць яго твораў, якія спатрэбяцца нам у наступным тысячагодзьдзі. У Швэцыі ствараецца яго музэй, ягонае імя шануецца ў Фінляндыі, два чалавекі пісалі аб ім у Беларусі... Але яго няма ў Беларусі.

Дабужынскі, Страмінскі, Рушчыц, Малевіч, Шагал... Ці гэтага дастаткова, каб сьцьвердзіць, што ёсьць Беларусь? Не, бо іхніх твораў няма ў Беларусі, бо Беларусь іх не чакала, бо Беларусь не ўяўляла іх СВАІМІ. Раман Семашкевіч, які ня быў нікім іншым, як беларусам, папросту прапаў... Равесьнік стагодзьдзя, гадаванец Беларускай гімназіі ў Вільні, вучань маладога Драздовіча не займеў нават жыцьця, згінуў у Расеі бяз знаку ў 1937 годзе. Сёньня пра яго пішуць «Известия», але позна... Ён ужо ня іхні, але па-ранейшаму нібыта ня наш. Як казаў Мантэнь: «Мне дастаткова ніводнага...» Але гэта тычыцца творцаў. А нацыі патрэбныя героі. А Беларусі патрэбная вера ў тое, што яе любяць.

Ці не маглі любіць Беларусь тыя, хто зрабіў яе вечнай? Незалежна ад таго, колькі пражыў той ці іншы творца ў Беларусі, колькі ён стварыў, ягоная творчасьць выплаўляла ў пэўных формах ягонае бачаньне Беларусі, стварала Беларусь незалежна ад яго жаданьня. Надзея Хадасевіч жыла ў камуністычным асяродку пад Парыжам, у Малакаве, і малявала гагарынаў з маякоўскімі, але любіла дранікі і мроіла пра сваю родную вёску. Як мастачка яна так і ня вырасла нават да ўзроўню свайго мужа, Фэрнана Лежэ. Аднак усё, што яна стварыла, мае дачыненьне да нас большае, чым да французаў.

Беларусь перажыла ў гэтым стагодзьдзі выключны па сваім маштабе культурны экспэрымэнт, калі паміж сусьветнымі войнамі мы былі падзеленыя напалам. Пінчук Іван Жалтоўскі распрацоўваў генэральны плян чырвонай Масквы, а ў той самы час у родным Пінску паводле ягонага праекту дабудоўвалі званіцу францішканскага касьцёла.

Што застанецца з намі ў наступным тысячагодзьдзі з таго, што стварылі мастакі і архітэктары Беларусі? Застануцца ня толькі шэдэўры, але і папросту славутыя альбо буйныя рэчы, якія фармавалі ўяўленьні пра Беларусь. Павяртаецца шмат з таго, што, здавалася, ужо ня будзе тычыцца нас. Застануцца татальнасьць Азгура, канцлягеры Савіцкага, фэномэн Ісачова... Стануць неадрыўнымі ад нашых уяўленьняў архітэктар Крыжаноўскі, жывапісец Тарасэвіч, скульптар Кузьміцкі, — гэта тое, з чаго пачнецца наша Беларусь, з прыйманьня любові.

Як вызначыць пэўнае кола мастацкіх твораў, якія перажывуць сёньняшні час? Гэтыя творы павінны прадстаўляць час свой уласны. Што мы можам уважаць за сваё мастацтва? Усё з таго, што стваралі людзі, зьнітаваныя лёсам зь Беларусяй. Калі абмежаваць колькасьць твораў мастацтва сотняй, адпаведна колькасьці гадоў у стагодзьдзі, то адбор атрымае сваю драматургію. Гэты шэраг мусіць скласьці адзіны вітраж, у якім мы пабачым сябе і праз які можна будзе глядзець на нас.

Наш новы праект пакуль ня мае ні часавых ні ідэйных межаў —яны паўстануць самі сабою пры ўзаемазлучэньні розных твораў. Аднак адна перадумова ўжо ёсьць — творы, якія мы ўлучым у СТО, будуць выяўляць тое, з чым мы жылі, як бясконцыя чароды твараў у сямейным альбоме, дзе лёсы перапляліся з нашымі генамі і ніводнага здымку не пазбавісься, нават калі і выймеш яго з альбому...

Сяргей Харэўскі

© НАША НІВА Спасылка на "Нашу Ніву" абавязковая Наклад 5100 Нумар падпісаны ў друк 19⁵⁵, 21/7/1996. Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". Менск, праспэкт Францішка Скарыны, 79. Замова №4048 Кошт свабодны.